Nová krv pre slovenskú ekonomiku

Časť II. Ako zamestnať nezamestna(teľ)ných?

Autor: Jozef Hajko, marec 2017

Projekt pripravila:

PAS Podnikateľská aliancia Slovenska

v spolupráci s

INEKO Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy

Partneri projektu:

SOITRON INŠPIRUJEME K NÁROČNOSTI

PSA GROUPE

INDEX NOSLUŠ PERSONÁLNA AGENTÚRA

KPMG

Podnikateľská aliancia Slovenska
Bajkalská 25, 82718 Bratislava 212
tel. 02/ 5823 3481, fax 02/ 5823 3487, mobil 0905-821525
e-mail: pas@alianciaPAS.sk, http://www.alianciaPAS.sk

Projekt Podnikateľskej aliancie Slovenska na zvýšenie hospodárskeho rastu, zamestnanosti a zlepšenie konkurenčnej schopnosti Slovenska.

Cieľ projektu: Analýza nezamestnanosti, nástrojov na zvýšenie zamestnanosti a návrhy na ich zlepšenie.

Obsah

1. Úvod 4
2. Nezamestnanosť na Slovensku 5
    2.1 Postavenie Slovenska v medzinárodnom porovnaní 5
    2.2 Nepresné čísla o nezamestnanosti 7
    2.3 Vývoj zamestnanosti 9
3. Príčiny nezamestnanosti 14
    3.1 Vplyv vzdelania na zamestnanosť a nezamestnanosť 14
    3.2 Regionálne rozdiely a nezamestnanosť 19
    3.3 Zamestnávanie rómskych obyvateľov 24
    3.4 Vysoké odvodové zaťaženie 28
    3.5 Pasca neaktivity 29
    3.6 Nepružný pracovný trh 30
    3.7 Minimálna mzda 31
    3.8 Výzvy budúcnosti, technologická nezamestnanosť 32
4. Pasívna politika v nezamestnanosti 35
    4.1 Pomoc v hmotnej núdzi 35
    4.2 Sociálne dávky a ochota zamestnať sa 36
    4.3 Dotovaná Sociálna poisťovňa 37
    4.4 Plánované zmeny 38
5. Aktívna politika trhu práce 39
    5.1 Hodnotenia analytikov 39
    5.2 Výdavky na aktívne opatrenia 45
    5.3 Zámery vlády do budúcnosti 45
6. Investičná pomoc 46
    6.1 Prehľad a zhodnotenie investičných stimulov 48
    6.2 Osobitná investičná pomoc 54
    6.3 Dopady investičnej pomoci 55
7. Podpora najmenej rozvinutým okresom 58
    7.1 Výber najmenej rozvinutých okresov 60
    7.2 Predstavy podnikateľov a ponuka vlády 63
    7.3 Prínos k zníženiu nezamestnanosti 67
8. Návrh opatrení na znižovanie nezamestnanosti + prílohy 69

Podnikateľská aliancia Slovenska
Bajkalská 25, 82718 Bratislava 212
tel. 02/ 5823 3481, fax 02/ 5823 3487, mobil 0905-821525
e-mail: pas@alianciaPAS.sk, http://www.alianciaPAS.sk

Zhrnutie

Nezamestnanosť v Slovenskej republike je blízko historického minima, no stále je vyššia ako v susedných štátoch. Slovensko sa dokonca zaraďuje medzi štáty najviac postihnuté dlhodobou nezamestnanosťou v Európskej únii. Ak k tomu pripočítame nedostatočne zmapovanú situáciu v uzavretých rómskych komunitách, nezamestnanosť môže byť ešte vážnejším problémom, ako ukazujú oficiálne merania.

Analýzy potvrdzujú, že Slovensko má nevhodnú štruktúru škôl, vzdelanie absolventov nezodpovedá potrebám trhu práce. Ponuka a dopyt po zamestnaní sa v jednotlivých regiónoch líšia, od západu na východ krajiny ponuka voľných miest klesá a dopyt po zamestnaní naopak stúpa. Osobitným problémom je nízka zamestnanosť rómskych obyvateľov, z ktorých mnohí nie sú zahrnutí do štatistík nezamestnaných. Zamestnávateľom zväzuje ruky vysoké odvodové zaťaženie. Prejavuje sa to hlavne pri nízko odmeňovaných pracovných pozíciách, ktoré ostávajú málo atraktívne v porovnaní s výškou vyplácaných sociálnych dávok. Pracovný trh znepružňuje rigidný Zákonník práce a rýchlo rastúca minimálna mzda.

Vláda sa snaží s nezamestnanosťou zápasiť aktívnou politikou trhu práce. Opatrenia sú málo účinné hlavne pri podpore zamestnávania rizikových skupín a dlhodobo nezamestnaných. Vláda slabo reaguje na potreby trhu práce a nedostatočne pripravuje nezamestnaných na obsadenie ponúkaných pracovných príležitostí. Na znižovanie regionálnej nezamestnanosti sa má zameriavať investičná pomoc pre firmy, no tá podľa výskumov tomuto účelu neslúži. Otázna je aj účinnosť najnovšej formy pomoci najmenej rozvinutým okresom.

S cieľom znižovať nezamestnanosť by mala vláda prijať tieto opatrenia:

- vypracovať lepšiu metodiku na meranie miery nezamestnanosti zahŕňajúcu všetkých obyvateľov
- vykonať audit vládnych opatrení používaných na znižovanie nezamestnanosti, využívať najefektívnejšie opatrenia a celý proces pravidelne vyhodnocovať
- odbremeniť najnižšie zárobky odpočítateľnými položkami zo sociálnych odvodov, zrušiť alebo aspoň odstupňovať minimálnu mzdu podľa regiónov a veku zamestnancov
- predstaviť zásadnú vládnu reformu vzdelávacieho systému a po celospoločenskej diskusii prijať dlhodobú koncepciu záväznú pre nasledujúce vlády
- štátnu investičnú pomoc v súčasnej forme zrušiť; ak má ostať zachovaná, potom ju udeľovať súťažnou formou a s dôrazom na efektívnosť vynaložených prostriedkov
- pomoc najmenej rozvinutým okresom pretaviť do vytvárania lepších podmienok na podnikanie pre súkromné firmy v regiónoch
- prijímať politiky, predpisy a opatrenia, ktoré skvalitňujú podnikateľské prostredie
- pri prijímaní vládnych opatrení venovať pozornosť malým a stredným podnikom a osobitne živnostníkom
- zvážiť ďalšiu etapu komunálnej reformy, ktorá by prisúdila samosprávam viac financií a kompetencií, čo by mohli využiť pri práci s rómskymi komunitami
- prijať zásadné celospoločenské rozhodnutie - na Slovensku budovať znalostnú ekonomiku.

1. Úvod

Cieľom tejto analýzy bolo zmapovať hlavné príčiny nezamestnanosti na Slovensku, vyhodnotiť nástroje, ktoré sa doteraz využívali na jej zníženie a navrhnúť vlastné opatrenia na zlepšenie stavu.

Na konci roka 2016 klesla miera nezamestnanosti na 8,76 percenta a dostala sa na osemročné minimum. Predstavitelia vlády vyhlásili, že postupne by sa mala dostať pod osem percent a dosiahnuť najnižšiu úroveň v novodobej histórii Slovenskej republiky. Zdá sa, že nezamestnanosť krajinu nebude trápiť tak ako v nedávnej minulosti.

Dosiahnutý výsledok treba oceniť. No keď sa pozrieme na iné číslo, rovnako z dielne Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (UPSVaR), nájdeme tam iný údaj o miere nezamestnanosti ku koncu minulého roka - 10,16 percenta. Kým v prvom prípade ide o mieru nezamestnanosti vypočítanú z disponibilných uchádzačov, v druhom zo všetkých uchádzačov o zamestnanie. A keď vyhľadáme posledný údaj o miere nezamestnanosti, ako ju vypočítal na konci roka 2016 Štatistický úrad SR, dostaneme sa k tretiemu číslu - 9,7 percenta.

Tri údaje o jednom ukazovateli a každý iný. Toto je jedna z tém, ktorej sa bude venovať táto analýza. Meraniu a interpretovaniu miery nezamestnanosti na Slovensku, aby odhalila rozsah skúmaného problému.

Pozrie sa na medzinárodné postavenie Slovenska, či napriek pokroku v znižovaní nezamestnanosti nezaostáva za väčšinou európskych štátov.

V ďalšej kapitole sa bude venovať príčinám nezamestnanosti na Slovensku. Nebude to vyčerpávajúci výpočet, zameria sa na najdôležitejšie príčiny, ako ich vníma Podnikateľská aliancia Slovenska.

Potom vyhodnotíme opatrenia, ktoré prijíma vláda v pasívnej politike nezamestnanosti. Pouvažujeme nad tým, či vyplácané sociálne dávky nedemotivujú ich poberateľov nájsť si zamestnanie.

V kapitole o aktívnej politike trhu práce vyhodnotíme nástroje, ktoré sa v tejto oblasti používajú. Naznačíme, akým smerom sa hodlá do budúcna uberať vláda.

Ďalšie dve kapitoly sa budú venovať dvom špeciálnym nástrojom, ktoré vláda na znižovanie nezamestnanosti využíva. Investičnú pomoc vybraným firmám poskytuje štát už od roku 2002, kým podpora najmenej rozvinutým okresom sa rozbehla až v roku 2016. Ide o dve finančne náročné schémy porovnateľné s aktívnymi opatreniami trhu práce.

Na záver predstavíme vlastné návrhy opatrení na znižovanie nezamestnanosti v Slovenskej republike.

Podnikateľská aliancia Slovenska
Bajkalská 25, 82718 Bratislava 212
tel. 02/ 5823 3481, fax 02/ 5823 3487, mobil 0905-821525
e-mail: pas@alianciaPAS.sk, http://www.alianciaPAS.sk

2. Nezamestnanosť na Slovensku

2.1 Postavenie Slovenska v medzinárodnom porovnaní

Napriek postupnému poklesu v posledných rokoch sa nezamestnanosť považuje stále za jeden z najväčších problémov Slovenska. Stačí, keď sa pozrieme na **porovnanie štátov v strednej Európe**. Za referenčný bod sme zobrali rok 2015, teda posledný rok, za ktorý má Eurostat porovnateľné údaje za jednotlivé štáty.

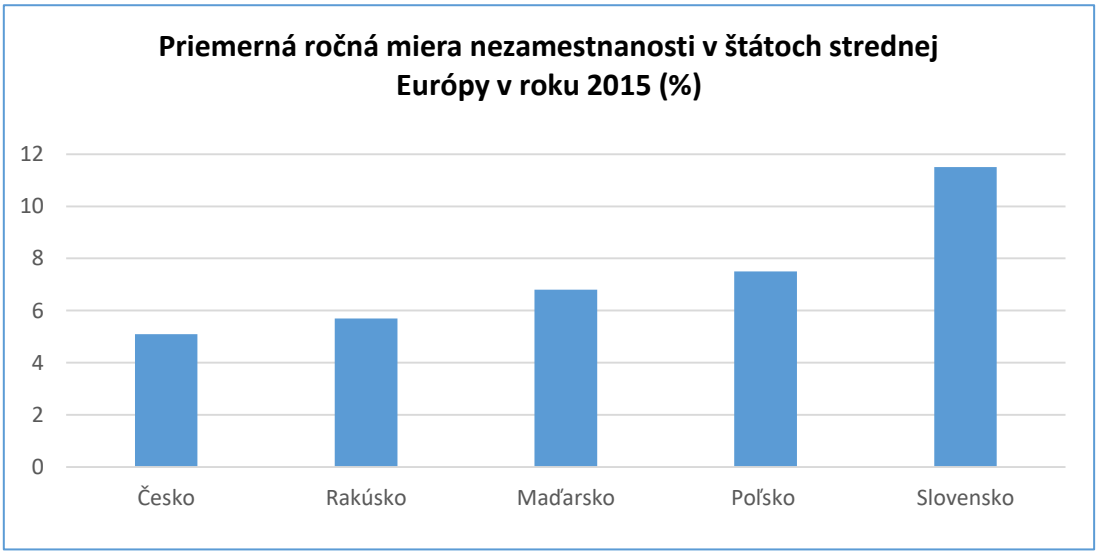

PRAMEŇ: Eurostat

Slovensko vychádza spomedzi svojich susedov z Európskej únie najhoršie. Ešte nelichotivejšia je pozícia Slovenska, ak vezmeme do úvahy **dlhodobú nezamestnanosť**, teda podiel takých uchádzačov o zamestnanie na ekonomicky aktívnom obyvateľstve, ktorí nepracovali viac ako jeden rok. V nasledujúcom grafe sú štáty Európskej únie zoradené podľa výšky dlhodobej nezamestnanosti.

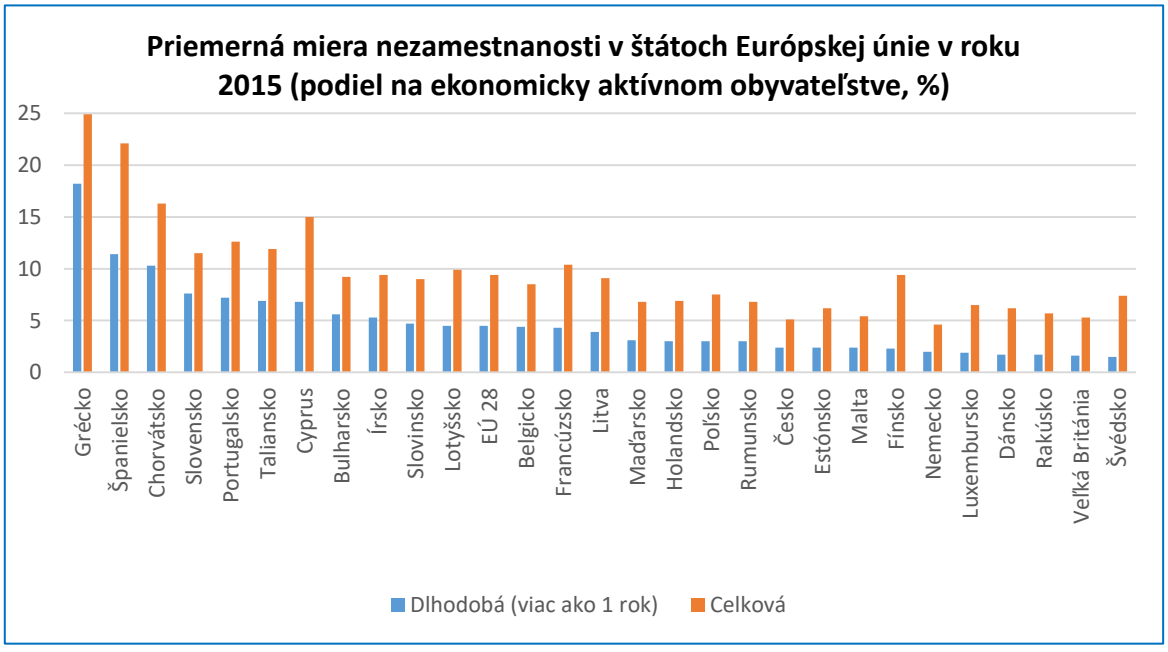

PRAMEŇ: Eurostat

Podnikateľská aliancia Slovenska
Bajkalská 25, 82718 Bratislava 212
tel. 02/ 5823 3481, fax 02/ 5823 3487, mobil 0905-821525
e-mail: pas@alianciaPAS.sk, http://www.alianciaPAS.sk

V celkovej miere nezamestnanosti sa Slovensko v roku 2015 s hodnotou 11,5 percenta umiestnilo napriek priaznivému vývoju v posledných rokoch na siedmej najhoršej pozícii spomedzi 28 členských štátov Európskej únie. V dlhodobej nezamestnanosti je po Grécku, Španielsku a Chorvátsku dokonca **na štvrtom mieste**.

Ešte nepriaznivejšie vyznieva pozícia Slovenska, ak prepočítame podiel dlhodobo nezamestnaných na celkovom počte nezamestnaných. Tu sa Slovensko podľa údajov Eurostatu dostalo **so 66 percentami v roku 2015 na druhú najhoršiu pozíciu**, pred ním je už iba Grécko s podielom dlhodobo nezamestnaných 73 percent. Na porovnanie, najlepšie hodnotený štát Švédsko má pomer dlhodobo a krátkodobo nezamestnaných presne opačný – viac ako jeden rok si tu hľadá prácu iba niečo vyše 20 percent nezamestnaných.

Podobne nelichotivo vychádza medzinárodná pozícia Slovenska pri hodnotení zamestnanosti. Z celej populácie **na Slovensku pracuje necelých 63 percent obyvateľov**. To ho zaraďuje na siedmu najhoršiu pozíciu medzi štátmi Európskej únie. Najhoršie je v tomto ukazovateli Grécko s podielom zamestnaných necelých 51 percent. Na druhej strane najlepšie si počína Švédsko, kde je zamestnaných až takmer 76 percent celej populácie.

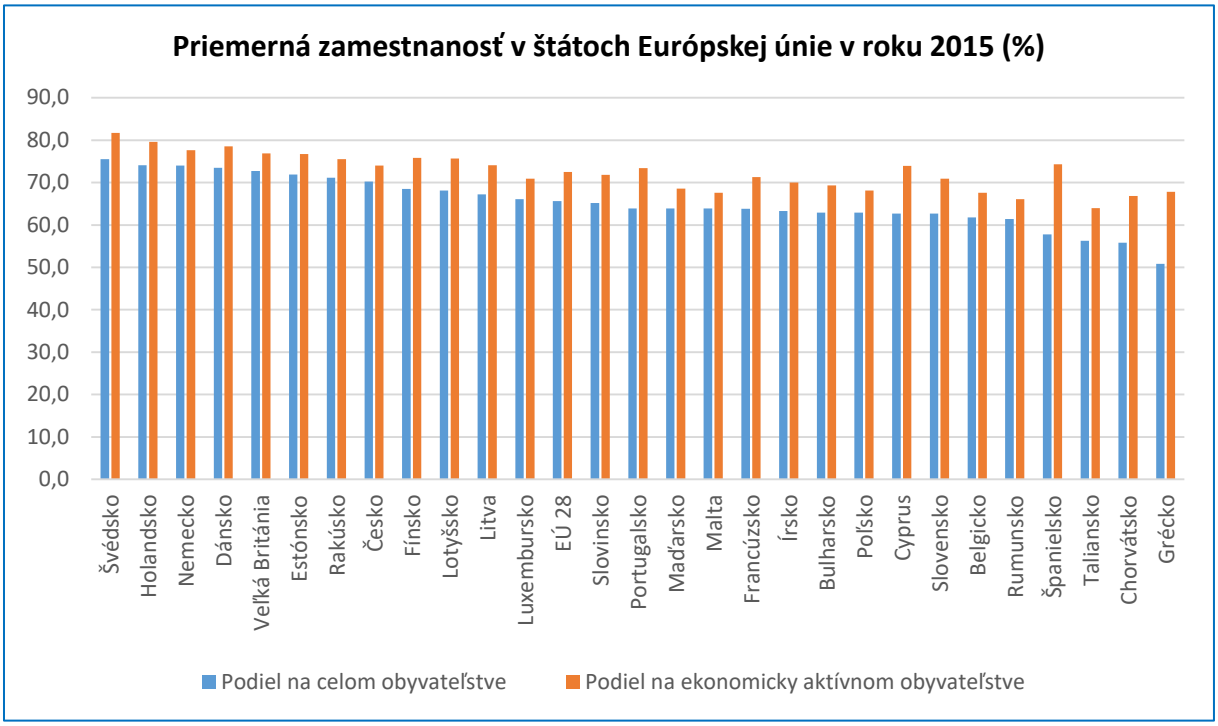

PRAMEŇ: Eurostat

O niečo lepšie je na tom Slovensko, ak prepočítame **zamestnanosť na ekonomicky aktívnom obyvateľstve**. Za ekonomicky aktívnych obyvateľov sa považujú osoby vo veku od 15 rokov, ktoré pracujú v civilnom sektore, sú príslušníkmi ozbrojených zložiek alebo sú nezamestnané. V tomto ukazovateli sa Slovensko zaraďuje skôr do stredu pelotónu v Európskej únii, patrí mu jedenásta najhoršia priečka.

Na lepšiu pozíciu Slovenska v tomto hodnotení má vplyv pomerne **veľká skupina ekonomicky neaktívneho obyvateľstva**. Sem štatistici zaraďujú osoby, ktoré sú bez práce, pretože sa pripravujú na povolanie, poberajú dôchodok, starajú sa o domácnosť, navštevujú

rekvalifikačný kurz a z uvedených, prípadne ďalších dôvodov si posledný mesiac aktívne nehľadajú zamestnanie alebo si zamestnanie hľadajú, no nie sú schopní nastúpiť skôr ako o dva týždne. Patria sem aj osoby na rodičovskej dovolenke a osoby, ktoré majú záujem pracovať, ale zamestnanie si nehľadajú, pretože neveria, že si nájdu primeranú prácu (terminológia im prisudzuje výraz odradení). Do ukazovateľa sú zahrnuté aj osoby mladšie ako 15 rokov.

Vnímanie kategórií ekonomickej aktivity a neaktivity má význam na pochopenie posudzovania nezamestnanosti vo vnútornom hodnotení nezamestnanosti v Slovenskej republike. Rozdielny prístup a metodológia oficiálnych inštitúcií spôsobuje, že tu **existuje viacero hodnôt miery nezamestnanosti**.

2.2 Nepresné čísla o nezamestnanosti

Predchádzajúce čísla, ktoré používa ako vstupné štatistický úrad Európskej únie Eurostat, vyplývajú z meraní **Štatistického úradu SR**. Ten zisťuje aktuálne hodnoty každý štvrťrok na základe výberového zisťovania pracovných síl. Do kategórie nezamestnaných zaraďuje respondentov, ktorí nemajú v momente zisťovania platenú prácu, ale si ju aktívne hľadajú a v prípade jej získania sú schopní okamžite nastúpiť do zamestnania. Zistené údaje prepočítava podľa aktuálnych demografických údajov na obyvateľstvo celého štátu. Podľa Štatistického úradu bola v roku 2015 priemerná miera nezamestnanosti na Slovensku 11,5 percenta.

Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny meria zasa mieru nezamestnanosti v mesačných intervaloch. Vychádza z údajov od jednotlivých regionálnych úradov práce, ktoré registrujú uchádzačov o zamestnanie. Zistené sumárne údaje o uchádzačoch na konci mesiaca zredukuje o nedisponibillných a dostane sa k údaju o disponibilných uchádzačoch o zamestnanie. Tento údaj potom použije ako čitateľ v zlomku na výpočet evidovanej miery nezamestnanosti. Menovateľom v zlomku sú práve ekonomicky aktívni obyvatelia.

Na ilustráciu uvedieme výpočet evidovanej miery nezamestnanosti na konci decembra 2015. UPSVaR registroval v Slovenskej republike 334-tisíc uchádzačov o zamestnanie. Z nich bolo **vyše 47-tisíc zaradených do kategórie nedisponibilných uchádzačov**, pretože sa vzdelávali a pripravovali na trh práce, boli na absolventskej praxi alebo v dobrovoľníckej službe, boli dočasne pracovne neschopní, alebo vykonávali práce v rámci menších obecných služieb.

Po odpočítaní týchto 47-tisíc osôb ostalo 287-tisíc disponibilných uchádzačov. Keď sa tento údaj vydelil celovým počtom ekonomicky aktívneho obyvateľstva (2,697 mil. osôb), vyšla miera evidovanej nezamestnanosti 10,6 percenta. Ak by sa celkový počet uchádzačov nezredukoval o nedisponibilných, **miera nezamestnanosti by vyšla 12,4 percenta**.

Na základe troch rozličných meraní tak na Slovensku registrujeme tri druhy miery nezamestnanosti. V nasledujúcom grafe ilustrujeme, ako sa odlišujú. Aby údaje boli porovnateľné, sú prepočítané na priemer jednotlivých rokov.

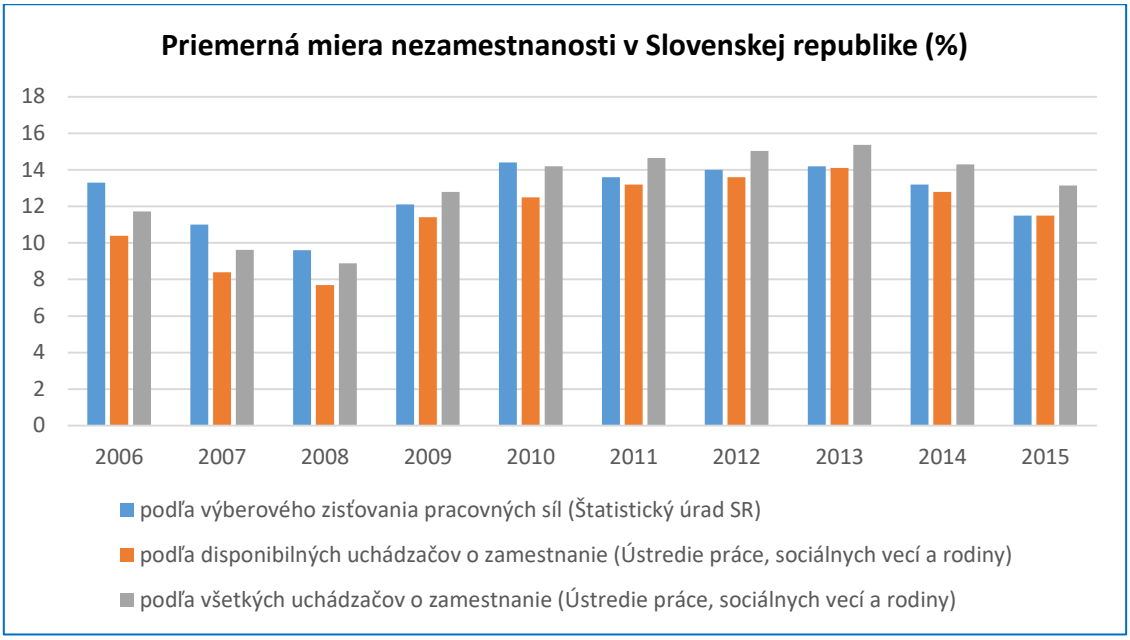

PRAMEŇ: Štatistický úrad SR, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

Vidíme, že **jednoznačný a úplne výpovedný údaj o presnej miere nezamestnanosti na Slovensku neexistuje**. Pritom práve na základe uvedených čísel sa na Slovensku prijíma mnoho opatrení, ktoré sledujú napríklad reformu školského systému, sociálne podporné programy či vyrovnávanie regionálnych rozdielov.

Snahu určiť presné počty nezamestnaných komplikuje viacero skutočností. Ak vezmeme do úvahy databázy uchádzačov o zamestnanie, ktoré vedú úrady práce, môžeme v nich uvažovať iba o osobách, ktorí sa zaevidujú a potom v evidencii aj zostanú. Evidencia nie je povinnosť, ale dobrovoľný úkon človeka. Žiadateľ však musí splniť určité podmienky, napríklad musí dovtedy odpracovať určitý čas a byť predtým poistený v Sociálnej poisťovni. Inými slovami, **nie všetci nezamestnaní sú zaregistrovaní na úradoch práce**.

Tento problém je ešte vypuklejší pri rómskej populácii. Inštitút finančnej politiky (IFP) v roku 2014 na základe vlastných výpočtov odhadol, že **medzi rómskym obyvateľstvom je vyše 100-tisíc neaktívnych ľudí**. K nim treba pripočítať drvivú väčšinu z ďalšej skupiny Rómov, žijúcich v odlúčených osadách, ktorých bolo vtedy zhruba 165-tisíc. Títo ľudia chýbajú nielen medzi ekonomicky aktívnym obyvateľstvom, ale nie sú evidovaní ani ako nezamestnaní.

Ďalšou neznámou sú pracujúci v zahraničí. Inštitút finančnej politiky pri Ministerstve financií SR na začiatku roka 2017 odhadol, že podľa údajov o zdravotne poistených osobách **počet ľudí na Slovensku klesol za posledných 15 rokov o 300-tisíc** a každý rok naďalej klesá. Ide o ľudí, ktorí dlhodobo vycestovali do zahraničia za prácou a štúdiom. Približne 150-tisíc ľudí pracuje v zahraničí do jedného roka. Nie je zrejmé, do akej miery sa tieto čísla prekrývajú, no ak tam prienik nie je, v zahraničí je až 450-tisíc ľudí.

Neevidovaní neaktívni a nezamestnaní občania, hlavne pri rómskej populácii, ako aj nesprávne započítaní ľudia pracujúci v zahraničí tak **deformujú štatistiky celkového ekonomicky aktívneho obyvateľstva i počtu nezamestnaných**. Napriek týmto nepresnostiam budeme musieť ďalej pracovať s číslami, ktoré nám poskytujú oficiálne štatistiky. Ak o týchto štatistikách predsa budeme polemizovať, zdôrazníme to.

Podnikateľská aliancia Slovenska
Bajkalská 25, 82718 Bratislava 212
tel. 02/ 5823 3481, fax 02/ 5823 3487, mobil 0905-821525
e-mail: pas@alianciaPAS.sk, http://www.alianciaPAS.sk

2.3 Vývoj zamestnanosti

Slovensko zaostáva v miere zamestnanosti za väčšinou štátov Európskej únie, čo má svoje príčiny. Z 5,42 milióna obyvateľov bolo v roku 2015 v produktívnom veku 3,83 mil. osôb, čo predstavovalo necelých 71 percent. Ekonomicky aktívnych bolo len 2,74 mil. obyvateľov, teda niečo vyše 50 percent zo všetkých obyvateľov. Keď od ekonomicky aktívnych odpočítame aktuálnych nezamestnaných, potom pracujúcich bolo len 2,42 mil. obyvateľov, čím sa dostávame na **necelých 45 percent zo všetkých obyvateľov**.

Takmer **polovicu všetkých obyvateľov na Slovensku teda tvoria ekonomicky neaktívne osoby**. Keď z nich odpočítame skupinu obyvateľov v predproduktívnom veku, teda do 15. roku veku, dostaneme skupinu 1,85 milióna osôb. Údaje o zložení tejto skupiny obyvateľov v časovom slede sú v nasledujúcom grafe.

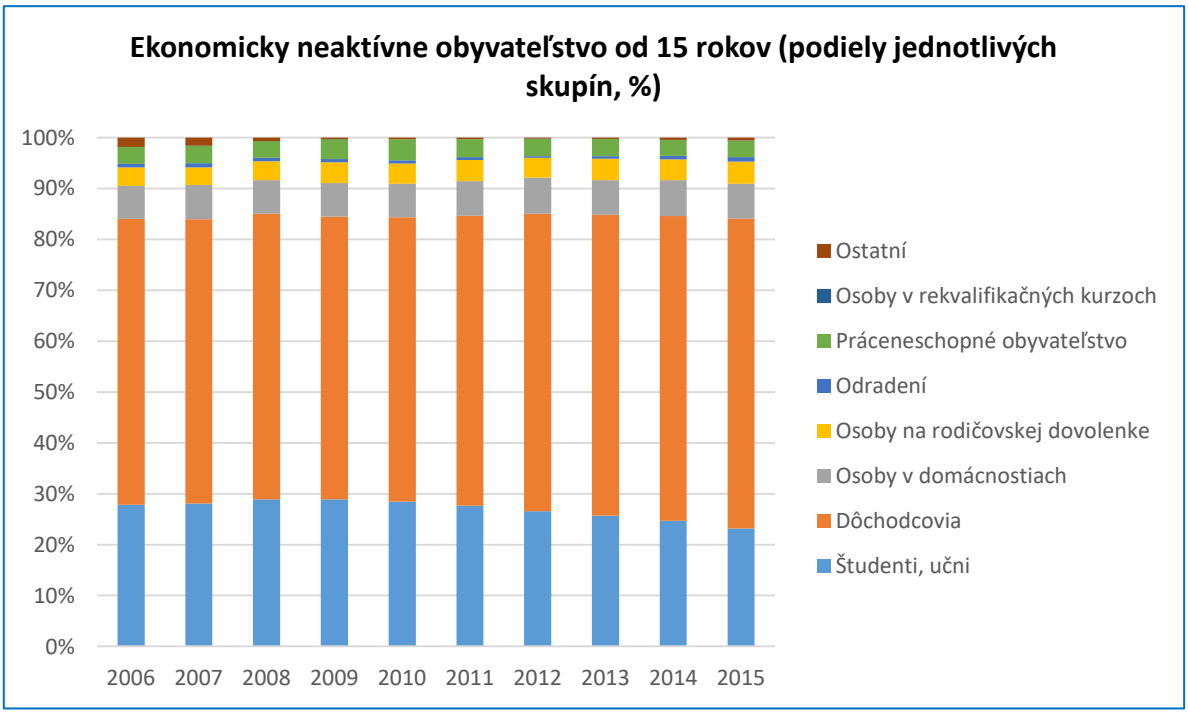

PRAMEŇ: Štatistický úrad SR

Viac ako polovicu ekonomicky neaktívnych predstavujú dôchodcovia a takmer tretinu učni a študenti navštevujúci školy. Tretí najvýznamnejší podiel okolo šiestich – siedmich percent tvoria **osoby v domácnostiach**. Ide zhruba o 130-tisíc ľudí, ktoré by sa v prípade vhodných podmienok čiastočne dokázali zaradiť do trhu práce.

Zaujímavú kategóriu - niečo menej ako jedno percento - tvoria odradení. Sú to osoby, ktoré **majú záujem pracovať, ale zamestnanie si nehľadajú, lebo neveria, že si nájdu primeranú prácu**. V roku 2015 bolo takýchto ľudí vyše 16-tisíc. V tejto skupine sú väčšinou rómski obyvatelia. V štatistikách nezamestnaných nefigurujú, naopak, zaraďujú sa k ekonomicky neaktívnym, čo pri výpočte miery nezamestnanosti zvyšuje číslo v menovateli a znižuje vypočítanú mieru nezamestnanosti.

V prípade ekonomicky neaktívnych osôb je dôležitá dynamika. Za posledných desať rokov rastie počet dôchodcov. Kým v roku 2006 ich bolo 1,03 milióna, v roku 2015 narástol ich počet napriek zvyšujúcemu sa veku odchodu do dôchodku na 1,13 milióna. V sledovanej skupine to znamenalo **nárast z 56 na 61 percent**.

Druhým významným trendom je pokles počtu učňov a študentov – za desať rokov z 0,51 na 0,43 milióna, čo znamená pokles v sledovanej skupine z 28 na 23 percent. Oba tieto trendy odrážajú demografický vývoj na Slovensku. Obyvateľstvo starne.

Za posledných desať rokov zasiahli zmeny aj skupinu pracujúcich. Badať to napríklad na štruktúre pracujúcich podľa dosiahnutého vzdelania.

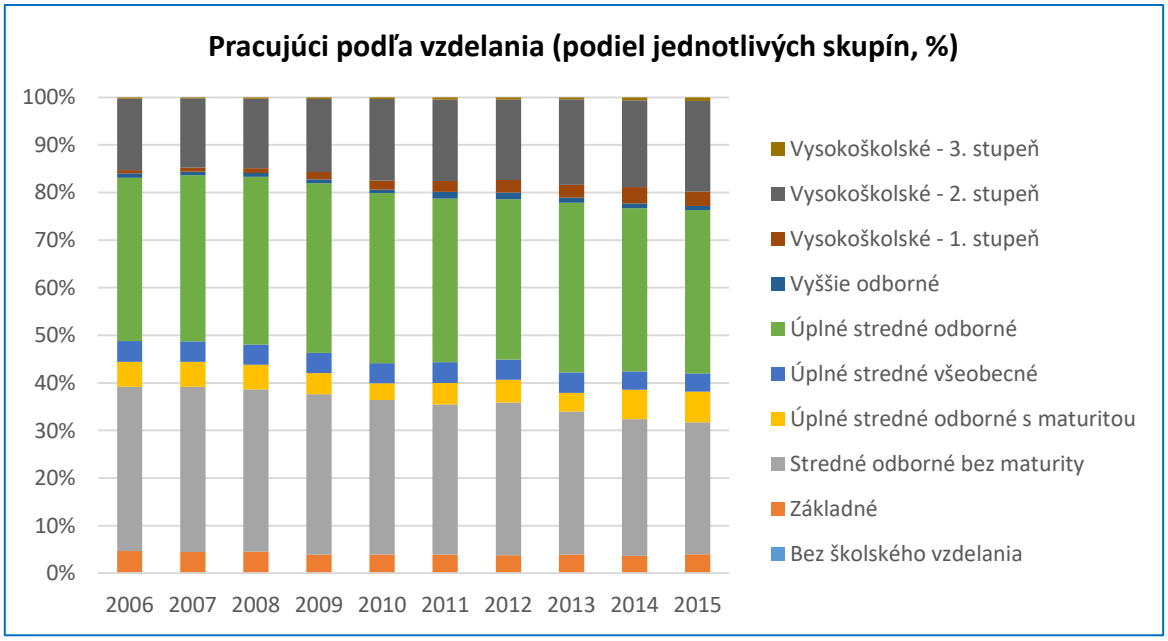

PRAMEŇ: Štatistický úrad SR

Práve nevyhovujúca kvalifikácia záujemcov o zamestnanie sa v poslednom čase stáva predmetom diskusií medzi zamestnávateľmi. Ako vidieť z predchádzajúceho grafu, **štruktúra pracujúcich podľa vzdelania sa mení**, ale nie je zrejmé, či to je dôsledkom zmeny školského systému v predchádzajúcich dvoch desaťročiach alebo iným dopytom zo strany zamestnávateľov.

No tendencia je jednoznačná. **Rastie podiel pracujúcich s vysokoškolským vzdelaním**. Za desať rokov ich podiel stúpol zo 16 na 23 percent. V prípade stredného vzdelania s maturitou sa podiel v čase nemení. Klesá však podiel absolventov stredných odborných škôl bez maturity – z 35 percent v roku 2006 na 28 percent v roku 2015. Presne to, čo ubudlo v tomto segmente, pribudlo v segmente pracujúcich s vysokoškolským vzdelaním.

Za zmenou v podieloch pracujúcich podľa vzdelania však budú s veľkou pravdepodobnosťou zmeny v štruktúre slovenského hospodárstva. Nasledujúci graf zaznamenáva pohyb v 10 skupinách pracujúcich podľa najvýznamnejších ekonomických činností.

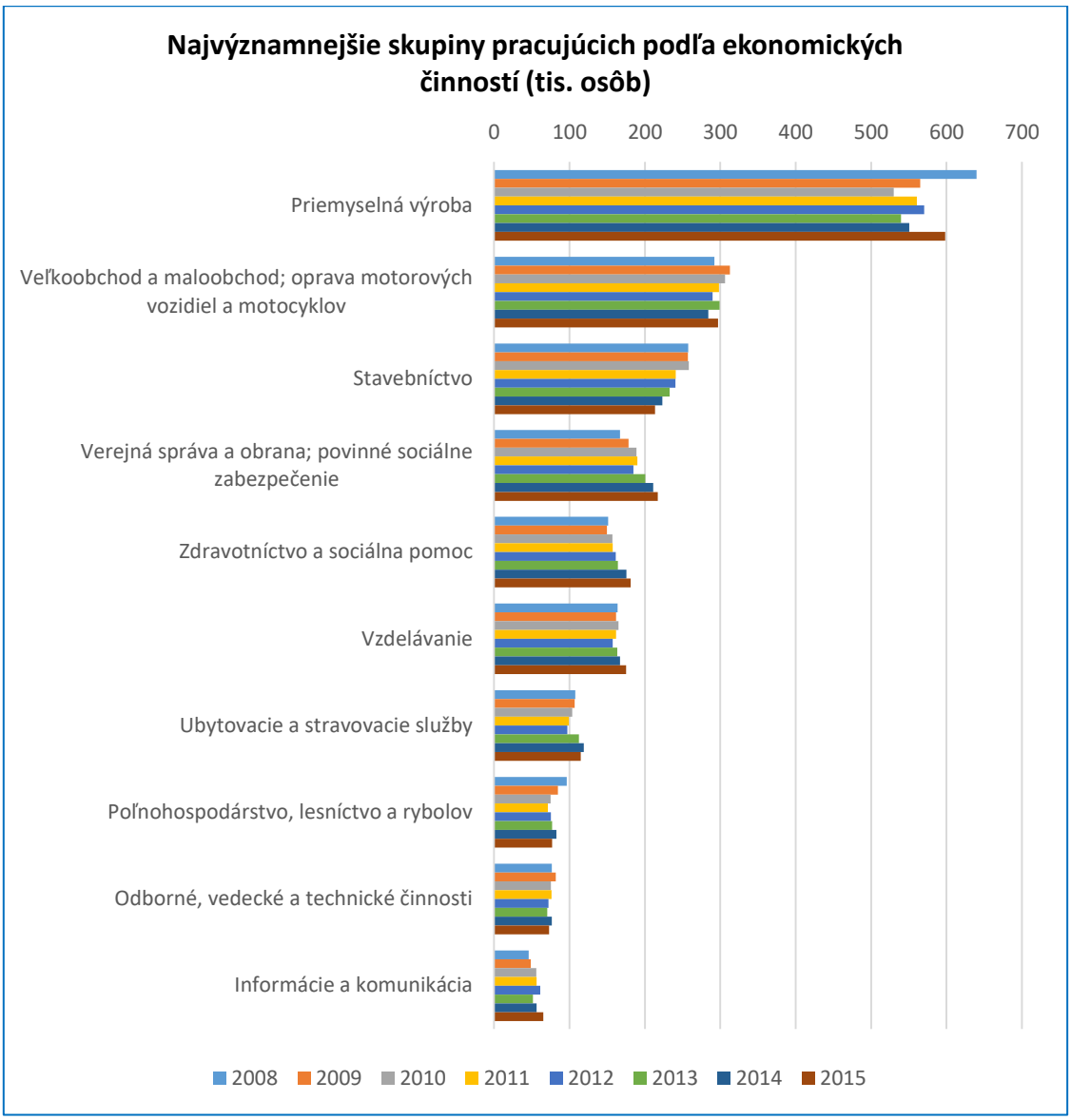

PRAMEŇ: Štatistický úrad SR

Graf naznačuje niekoľko tendencií. Priemyselná výroba je v slovenských pomeroch stále najvýznamnejšia a po krízovom poklese sa vracia na niekdajšie pozície. S takmer 600-tisíc pracovníkmi **priemysel v roku 2015 zabezpečoval až štvrtinu pracovných pozícií** na Slovensku. Pokles v stavebníctve je, zdá sa, nezadržateľný. Naopak, rastie počet pracovníkov vo verejnej správe a obrane, zdravotníctve a sociálnej pomoci, či vzdelávacom systéme. Tieto tri odvetvia, ktoré možno označiť ako obslužné, zamestnávali v roku 2015 spolu vyše 573-tisíc pracovníkov, čo už je takmer toľko ako priemysel. Ich spoločným znakom je, že sa **dominantne financujú z verejných zdrojov**.

Z jednoduchého výpočtu desiatich najvýznamnejších odvetví z pohľadu zamestnávania je zrejmé, kam by sa mala sústreďovať pozornosť vlády. Napríklad v spomínaných troch obslužných odvetviach, kde **ďalší vývoj bude závisieť hlavne od reakcie štátu na demografické trendy**. Rásť bude tlak na znižovanie počtu pracovníkov v školstve, lebo najmladších obyvateľov ubúda, a naopak - väčší dopyt bude po zdravotníckych službách, lebo počet starších a nemocnejších ľudí bude rásť.

Ešte treba dodať, že zhruba **viac ako štvrtinu všetkých pracujúcich tvoria živnostníci** alebo osoby zamestnávané živnostníkmi. Ak k tomu pripočítame malé a stredné podniky (s počtom zamestnancov do 250), potom ich podiel na celovej zamestnanosti dosiahne takmer dve tretiny zo všetkých pracujúcich na Slovensku.

Priemerný počet zamestnaných osôb v kategórii živnostníci, malé a stredné podniky (tis.)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Živnostníci (odhad)	657,5	666,3	686,3	666,3	647,5	650,0	653,3	647,8	641,5	634,5
Malé a stredné podniky	864,9	879,4	906,2	858,2	870,7	900,4	892,1	882,4	910,4	931,5
Spolu	1 522,4	1 545,7	1 592,5	1 524,4	1 518,2	1 550,4	1 545,4	1 530,1	1 551,9	1 566,0

PRAMEŇ: Štatistický úrad SR

Z predchádzajúcej tabuľky vidieť, že zamestnanosť v malých stredných podnikoch v posledných desiatich rokoch mierne stúpa, ale u živnostníkov je priebeh opačný. Príčin je zrejme viac. Na poklese živnostníckych zamestnaní sa určite prejavuje tlak vlád z posledných rokov, aby firmy využívali pri angažovaní pracovníkov štandardný zamestnanecký pomer podľa Zákonníka práce. Druhou príčinou je **sťaženie podnikania pre živnostníkov** rozličnými administratívnymi komplikáciami, každoročné zvyšovanie odvodového zaťaženia či pohyby v zdaňovaní.

Keď sa pozrieme na vývoj počtu živností v posledných rokoch, zistíme, že klesá nielen počet živností, ale aj malých a stredných podnikov. Príčiny poklesu v prvej kategórii sme naznačili v predchádzajúcom texte. V druhej kategórii ide s veľkou pravdepodobnosťou o **dopad zásahov vlád proti malým spoločnostiam** s ručením obmedzením. Od roku 2014 musia uhrádzať takzvané daňové licencie, teda platiť aspoň minimálnu daň z príjmu bez ohľadu na dosiahnutý hospodársky výsledok. Od roku 2018 ich vláda plánuje zrušiť.

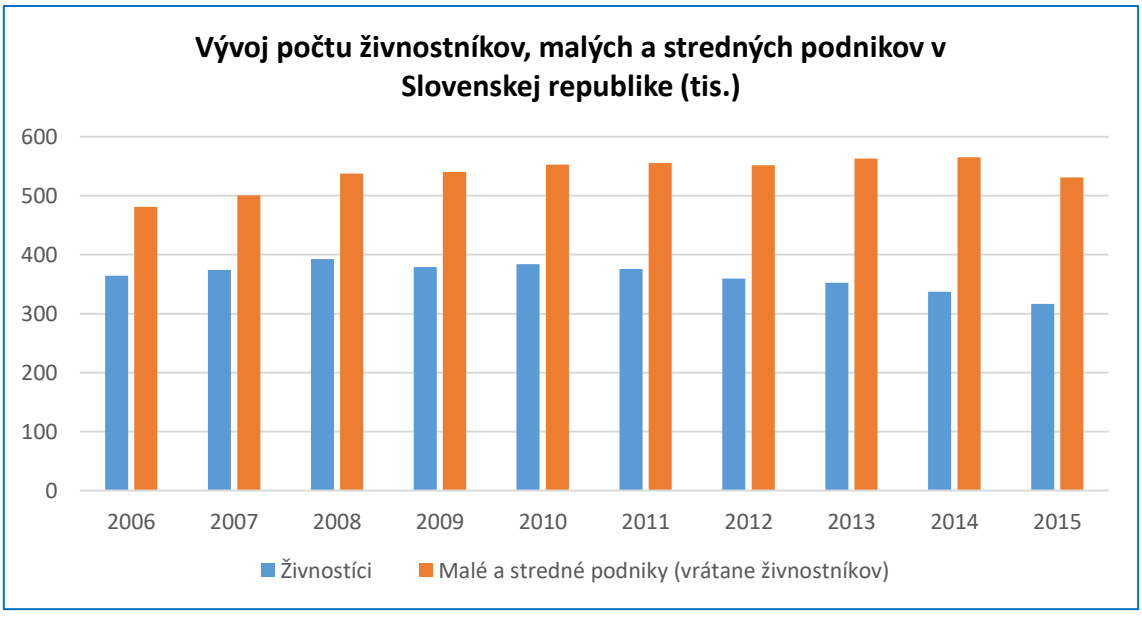

PRAMEŇ: Slovak Business Agency

Z hľadiska podielu na celkovej zamestnanosti by mala vláda pristupovať k malým a stredným podnikom s plnou vážnosťou, pretože **tvoria 99 percent všetkých podnikateľských subjektov** na Slovensku a zamestnávajú tri štvrtiny všetkých pracovníkov v podnikovej sfére.

Osobitným problémom je nízky počet stredných podnikov zamestnávajúcich od 50 do 250 zamestnancov. Na Slovensku sú ich necelé tri percentá zo všetkých podnikateľských subjektov, kým napríklad v Nemecku ich je tretina. Ešte horšia je situácia v prípade malých podnikov s 10 až 49 zamestnancami. Ich počet **klesol od roku 2009 na polovicu**.

Zo všetkých malých a stredných podnikov tvoria 97 percent živnostníci alebo mikropodniky s menej ako 10 zamestnancami. Práve táto kategória najmenších podnikateľov spolu s malými podnikmi **najcitlivejšie vníma nevhodné zásahy** do podnikateľského prostredia.

3. Príčiny nezamestnanosti

V tejto časti sa budeme venovať príčinám nezamestnanosti z viacerých pohľadov. Výpočet nie je vyčerpávajúci, zamerali sme sa na najdôležitejšie oblasti.

3.1 Vplyv vzdelania na zamestnanosť a nezamestnanosť

V nasledujúcom grafe je desaťročný vývoj podielu nezamestnaných podľa dosiahnutého najvyššieho vzdelania.

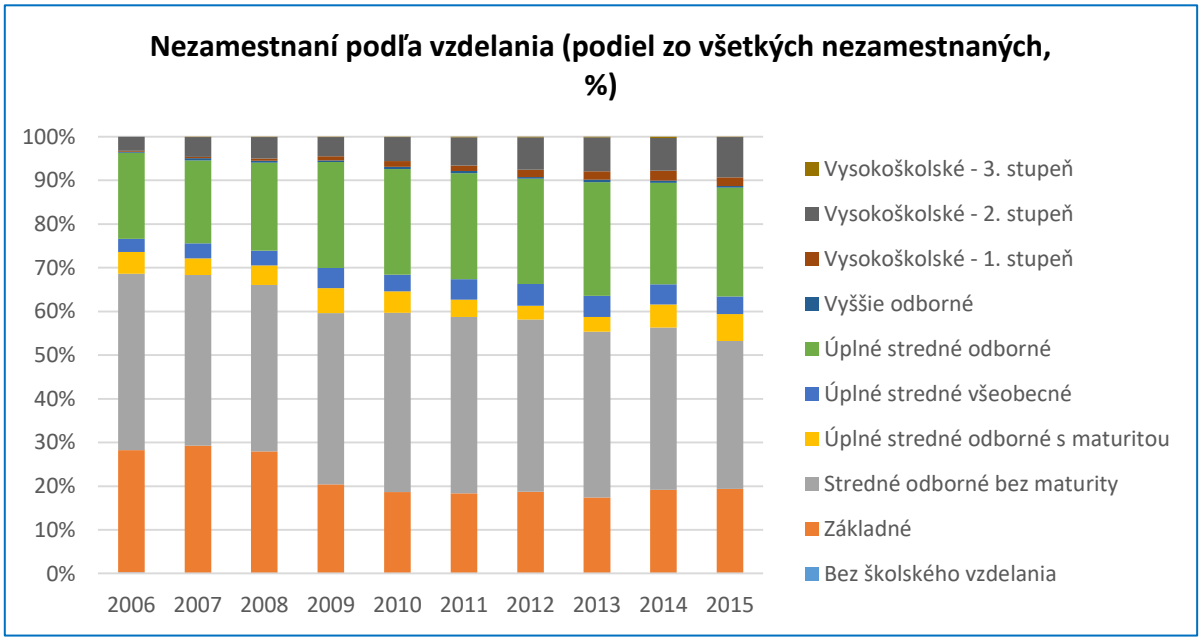

PRAMEŇ: Štatistický úrad SR

Viac ako tretina evidovaných nezamestnaných je z radov absolventov odborných škôl bez maturity. V roku 2015 ich z celkového priemerného počtu nezamestnaných 314-tisíc bolo vyše 106-tisíc. Hoci ich počet postupne klesá, tempo je zhruba rovnaké ako pri znižovaní celkovej nezamestnanosti. Podobný vývoj je v posledných siedmich rokoch pri podiele nezamestnaných so základným vzdelaním. Ak tieto dve kategórie spočítame, dostaneme sa cez 50 %. Znamená to, že **každý druhý nezamestnaný na Slovensko má stále iba základné alebo odborné vzdelanie bez maturity**.

Ak sa pozrieme na vývoj zamestnanosti z predchádzajúceho textu, potom je zrejmá **neúspešnosť nezamestnaných s najnižším vzdelaním na trhu práce**. Kým medzi nezamestnanými tvorili v roku 2015 takíto ľudia vyše 53 percent, medzi pracujúcimi bol ich podiel necelých 32 percent. Porovnaním týchto dvoch čísiel prídeme k záveru, že znižovanie nezamestnanosti vedie cez vyššiu kvalifikáciu absolventov škôl.

Najvyšší podiel medzi pracujúcimi tvoria ľudia so stredným vzdelaním s maturitou, v roku 2015 bolo **45 percent pracujúcich práve s týmto vzdelaním**. No pomerne v hojnom počte sa našli aj medzi nezamestnanými, v roku 2015 tvorili z nich 35 percent. Z hľadiska dopytu po nových zamestnancoch, ktorý už v minulom roku začal pomaly prevyšovať ponuku, sa ukazuje, že prekážkou nebude iba dosiahnutý stupeň vzdelania, ale aj zameranie a kvalita odborného či všeobecného stredoškolského vzdelania.

K tomuto vysvetleniu sa dostaneme aj pri pohľade na **disproporciu medzi zamestnanými a nezamestnanými s vysokoškolským vzdelaním**. Podiel týchto ľudí v oboch meraniach za posledných desať rokov rastie, i keď v podiele medzi nezamestnanými je krivka strmšia. Kým v roku 2006 bolo evidovaných iba 12-tisíc nezamestnaných s vysokoškolským vzdelaním, v roku 2015 ich už bol trojnásobok. Ešte nepriaznivejšie vyznievajú tieto čísla v porovnaní s ostatnými nezamestnanými. **V roku 2006 tvorili ľudia s vysokoškolským diplomom niečo vyše 3 percent nezamestnaných, v roku 2015 to bolo až 11 percent.**

Ak si všimneme štruktúru nezamestnaných podľa druhu práce, ktorú vykonávali naposledy, potom nájdeme podobnú štruktúru, akú sme opisovali v predchádzajúcom texte medzi pracujúcimi. **Najviac pracujúcich i nezamestnaných je v priemyselnej výrobe, veľkoobchode a maloobchode, stavebníctve.**

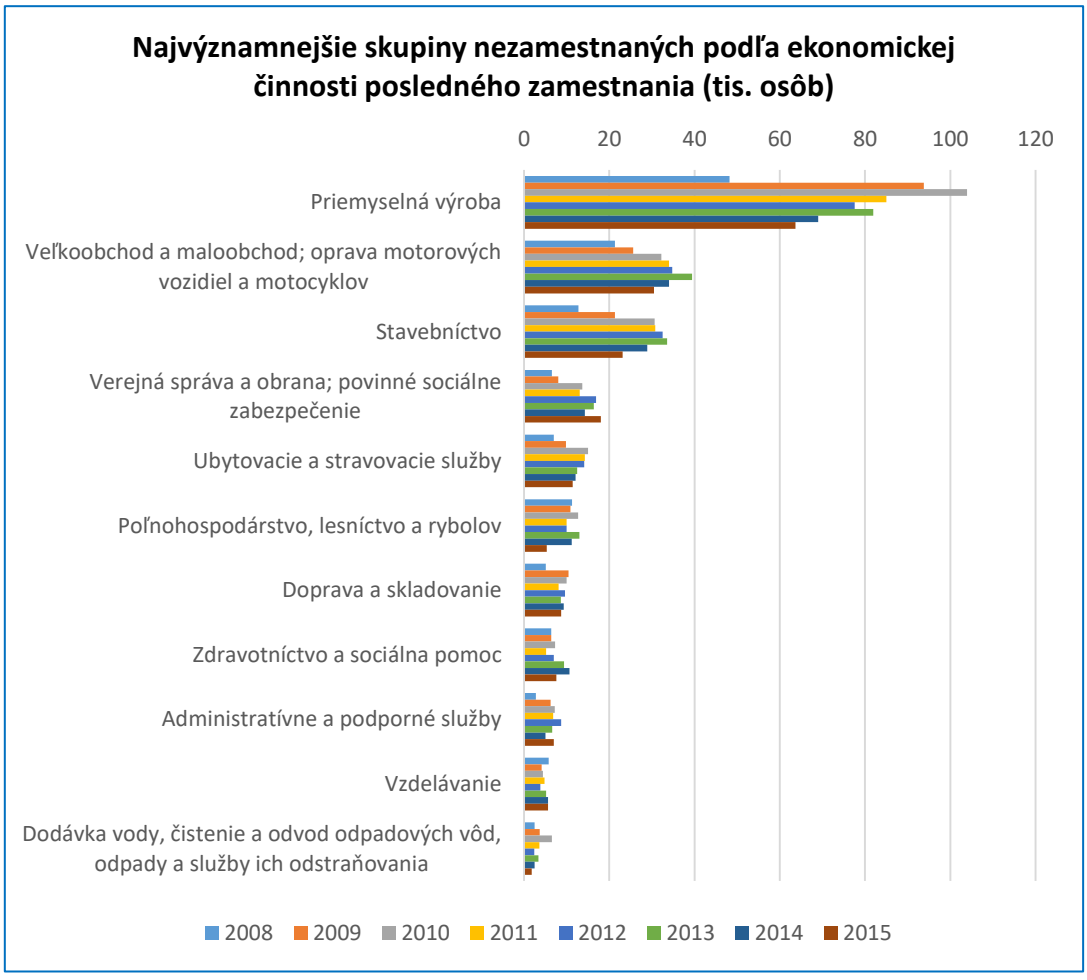

PRAMEŇ: Štatistický úrad SR

Keď sa však podrobnejšie pozrieme na ukazovatele odvetvovej zamestnanosti a nezamestnanosti, nájdeme rozdiely. Do prvej desiatky najčastejších odvetví, odkiaľ prichádzajú nezamestnaní, sa dostali na rozdiel od prvej desiatky najčastejších odvetví s pracujúcimi aj **doprava a skladovanie, administratívne a podporné služby, dodávka vody, čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby ich odstraňovania**.

Naopak, dopytu zamestnávateľov sa tešia odvetvia, ktoré sa nedostali do desiatky najvýznamnejších, v ktorých nezamestnaní predtým pracovali. **Najviac práce ponúkajú ubytovacie a stravovacie služby, odborné, vedecké a technické činnosti, informácie a komunikácia.**

To naznačuje trendy v zamestnávaní, v zmene uprednostňovania odvetví. Niektoré ďalšie tendencie nám odhalí nasledujúci graf.

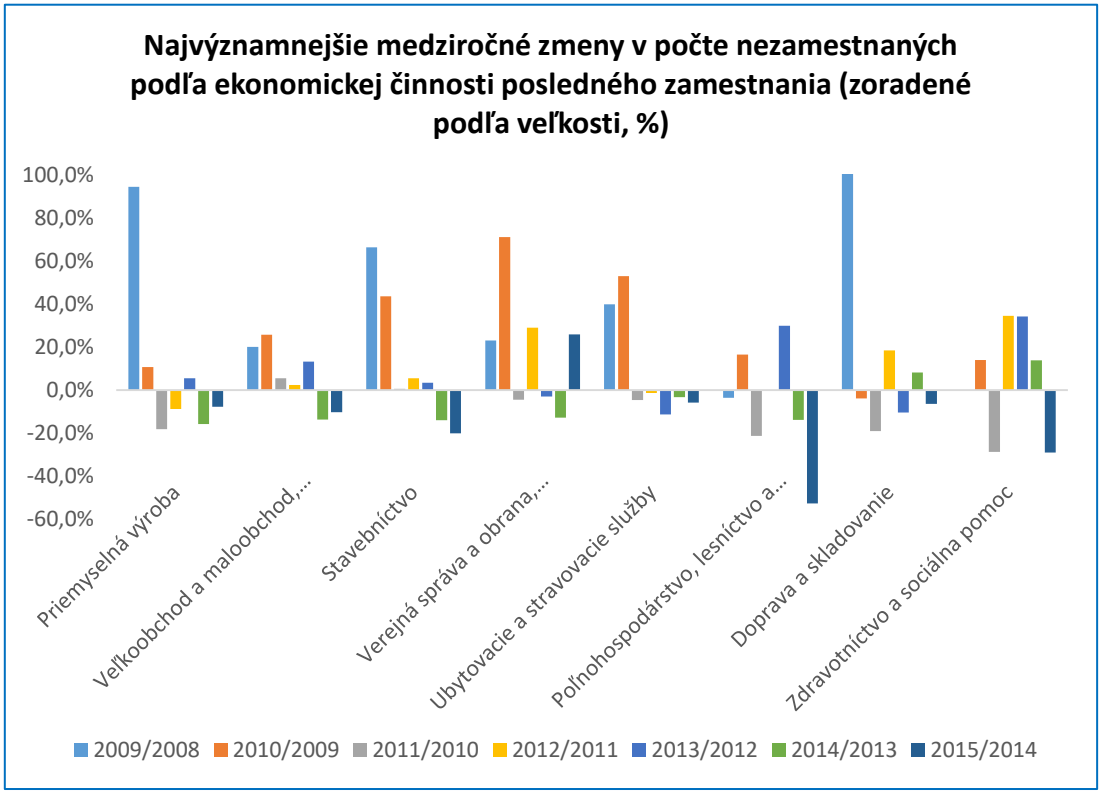

PRAMEŇ: Štatistický úrad SR, prepočty Podnikateľská aliancia Slovenska

Tri najväčšie odvetvia – priemyselná výroba, veľkoobchod - maloobchod a stavebníctvo – **po prekonaní krízy mierne znižujú nezamestnanosť.** Nedarí sa odvetviam, ako sú verejná správa a obrana, zdravotníctvo a sociálna pomoc, ktoré **zvyšujú nezamestnanosť**.

Aby sme mohli zaujať jednoznačný postoj, treba sa vrátiť späť k desaťročnému vývoju zamestnanosti v jednotlivých odvetviach. Zistíme, že **ťahúňmi v raste zamestnanosti a zároveň poklese nezamestnanosti sú priemyselná výroba, veľkoobchod a maloobchod, zdravotníctvo a sociálna pomoc**.

V niektorých ďalších odvetviach je vývoj disproporčný. V stavebníctve klesá zamestnanosť i nezamestnanosť. Ak nebudeme brať do úvahy migráciu ľudí s týmto vzdelaním za prácou do zahraničia, môžeme povedať, že pracovníkov s touto kvalifikáciu je na Slovensku málo a bolo by vhodné, aby štát podporoval vzdelávanie v tejto oblasti.

Na druhej strane v odvetviach, ako sú verejná správa, obrana, upratovacie a stravovacie služby, rastie zamestnanosť i nezamestnanosť. Môže to poukazovať na problém, že školský

systém **vychováva viac ľudí, ako dokáže pracovný trh absorbovať**, prípadne mzdy v týchto odvetviach sú tak málo atraktívne, že sa radšej oplatí byť nezamestnaným.

Súlad vzdelávacieho systému s potrebami trhu práce sa meria ťažko. Pokúsili sa však o to, napríklad v roku 2014, analytici Ekonomického ústavu Slovenskej akadémie vied. V analýze o trhu práce na Slovensku použili spôsob porovnania dosiahnutého vzdelania definovaný metodikou ISCED (medzinárodné štandardné členenie vzdelania) a druhom povolania definovanom metodikou ISCO (medzinárodná štandardná klasifikácia povolaní). Pomocou tohto porovnania sa dá identifikovať a porovnať miera zhody kvalifikácie s formálne žiadaným vzdelaním.

Po zjednodušení použili tri stupne dosiahnutej úrovne vzdelania – nízke (ekvivalent skončenej základnej školy), stredné (skončenie strednej školy vrátane odborných smerov bez maturity) a vysoké (skončenie minimálne bakalárskeho štúdia na vysokej škole). Z hľadiska dopytu po vzdelaní použili tri skupiny povolaní – nízke (pracovníci so základným vzdelaním schopní obsadzovať len nekvalifikované pracovné miesta), stredné (stredoškolské vzdelanie sa vyžaduje od administratívnych pracovníkov, pracovníkov v službách a obchode, kvalifikovaných pracovníkov a operátorov) a vysoké (vysokoškolské vzdelanie potrebujú zákonodarcovia, riadiaci pracovníci, technici a odborní pracovníci). Na základe tohto delenia zostavili analytici podkladovú tabuľku.

Zhoda formálneho vzdelania s vykonávaním povolaním (rok 2013)

			Povolanie		
			Nízke	**Stredné**	**Vysoké**
Vzdelanie	**Vysoké**	Počet zamestnancov v kategórii	2 233	95 556	418 727
		Podiel z celkovej zamestnanosti (%)	0,1	4,1	18,0
	Stredné	Počet zamestnancov v kategórii	128 344	1 261 019	331 956
		Podiel z celkovej zamestnanosti (%)	5,5	54,1	14,3
	Nízke	Počet zamestnancov v kategórii	50 880	39 472	1 061
		Podiel z celkovej zamestnanosti (%)	2,2	1,7	0

PRAMEŇ: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied

Po premietnutí do reálneho stavu na slovenskom trhu práce analytici vypočítali, že **podiel zamestnancov so zhodou žiadaného vzdelania** v prípade stredoškolského vzdelania je najvyšší v sektoroch poľnohospodárstva, priemyslu a služieb s nižšou pridanou hodnotou, vrátane administratívnych, okrem dodávok elektriny, vody a plynu (zhoda až v 70 percentách všetkých pracujúcich). Naopak, v sektoroch služieb s vyššou pridanou hodnotou a vo verejnom sektore je **zhoda pracujúcich so sekundárnym vzdelaním výrazne nižšia** a nepresahuje 30 percent. Súvisí to s vyššou potrebou vysokoškolského vzdelania vzhľadom na typ prevažujúcich povolaní v sektore.

Situáciu pri pracovníkoch s vysokoškolským vzdelaním ilustruje nasledujúci graf. V ňom je zaznamenaná miera zhody zastávania postov so žiadanou vysokoškolskou kvalifikáciou s reálnym stavom, a to prostredníctvom oznámkovania jednotlivých sektorov od najlepšieho po najhorší.

Zhoda vzdelania vysokoškolsky vzdelaných pracujúcich s vykonávaným povolaním a chýbajúci pracovníci podľa odvetví v roku 2013 (v poradí, vyšší počet bodov = lepšia pozícia)

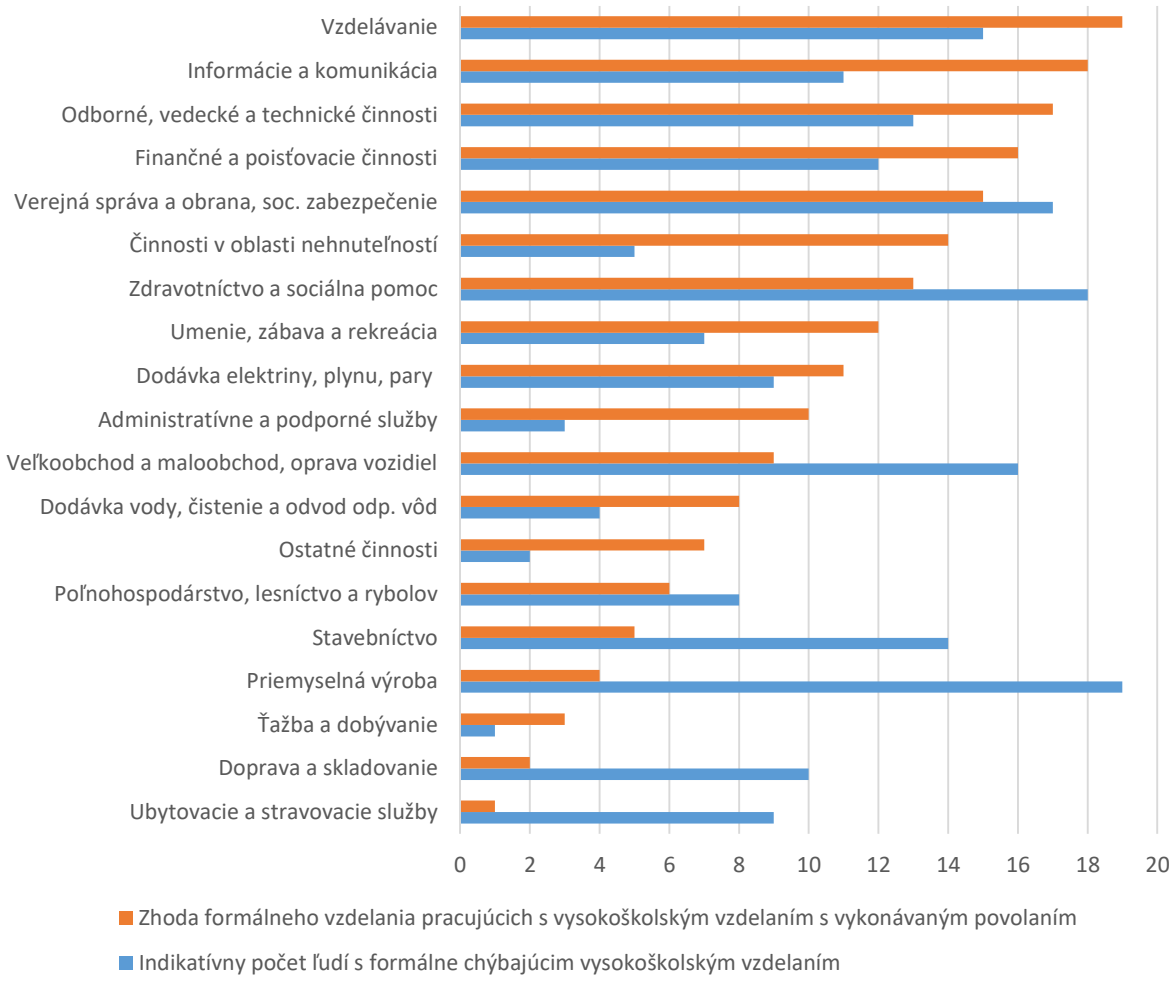

PRAMEŇ: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, prepočty Podnikateľská aliancia Slovenska

Najvyššia zhoda sa v roku 2013 dosiahla v sektoroch vzdelávania, odborných a vedeckých činnostiach, či informačných technológiách a komunikácii, kde až **70 percent zamestnancov malo primerané vzdelanie**. Na druhej strane v sektoroch poľnohospodárstva, priemyslu a služieb s nižšou pridanou hodnotou sa vysokoškolské vzdelanie vyžaduje hlavne od špecialistov a riadiacich pracovníkov, pričom tento **podiel nepresahuje výrazne 10 percent**.

V grafe nájdeme ešte jednu sériu údajov – indikatívy počet ľudí s chýbajúcim vysokoškolským vzdelaním. Každému sektoru je opäť priradená známka. Ako vidieť, **najhoršie je na tom priemyselná výroba, zdravotníctvo a sociálna pomoc, veľkoobchod a maloobchod, verejná správa a obrana.**

Podľa údajov spoločnosti Trexima **je absolventov stredných a vysokých škôl na Slovensku relatívne dosť, no štruktúra nezodpovedá dopytu**. Každoročne chýba okolo 10-tisíc

stredoškolákov. Problémom je, že **63 percent absolventov stredných a 53 percent absolventov vysokých škôl nepracuje v odbore, ktorý vyštudovali**.

Vláda sa pokúša na tento nerovnovážny vývoj reagovať. V školskom roku 2015/2016 sa na Slovensku rozbehol systém duálneho vzdelávania. Ide o odborné vzdelávanie a prípravu na výkon povolania, ktorý sa vyznačuje úzkym prepojením všeobecného a odborného teoretického vzdelávania s praktickou prípravou žiakov u konkrétneho zamestnávateľa. Výučba v škole sa strieda s praktickým vyučovaním v priestoroch zamestnávateľa. Na začiatku školského roka 2016/2017 **sa do systému zapojilo 142 zamestnávateľov**, ktorí vytvorili 172 prevádzok praktického vyučovania a 2 700 učebných miest.

V oblasti vzdelávania a prípravy mladých ľudí na umiestňovanie na trhu práce je nevyhnutná **zásadná reforma**. Uplatnenie systému duálneho vzdelávania je len prvým krokom. Inštitút INEKO napríklad navrhuje, že treba začať so zverejňovaním platov a miery nezamestnanosti absolventov stredných a vysokých škôl. Na základe úspešnosti na trhu práce by sa potom proporcionálne financovali jednotlivé školy z verejných zdrojov.

Osobitnou témou je **nedostatočná kvalita vysokých škôl**. Svedčí o tom častý odchod slovenských študentov na vysoké školy v zahraničí, hlavne do Českej republiky.

3.2 Regionálne rozdiely a nezamestnanosť

Problémom Slovenska sú regionálne rozdiely v ekonomickej vyspelosti a životnej úrovni obyvateľov. S tým súvisí rozdielna miera nezamestnanosti, ktorá všeobecne stúpa od západu republiky smerom na východ. Nasledujúci graf ukazuje, že **dlhodobo sú na tom najhoršie Banskobystrický, Prešovský a Košický kraj**, kde v rokoch 2005 až 2015 miera nezamestnanosti neklesla pod 13 percent a v najhorších obdobiach sa šplhala až nad 20 percent. Naopak, výrazne najlepšie je na tom Bratislavský kraj.

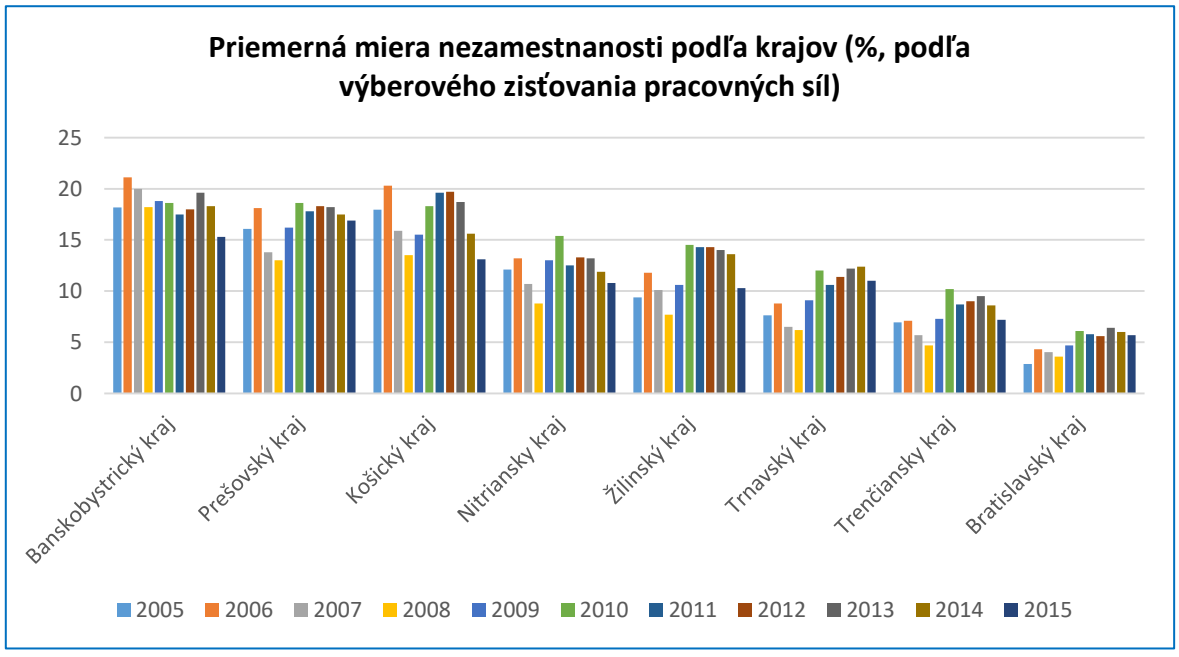

PRAMEŇ: Správy o sociálnej situácii obyvateľstva SR za roky 2005 až 2015

Pri podrobnejšom pohľade na graf postrehneme, že situácia v miere nezamestnanosti sa v posledných rokoch postupne mení, keďže **rastie v západnej a klesá vo východnej časti** republiky.

Opačným smerom sa však vyvíjajú mzdy. Napríklad priemerná nominálna mzda v roku 2000 predstavovala v Bratislavskom kraji v prepočte 494 eur, v Prešovskom kraji bola na úrovni 302 eur. V roku 2015 sa v Bratislavskom kraji vyšplhala na 1 390 eur, ale v Prešovskom dosiahla iba 777 eur. Samozrejme, ťažko očakávať, že mzdy by sa v uvedených lokalitách za toto obdobie vyrovnali, no **tendencia roztvárania nožníc** je zrejmá.

Ak vezmeme údaje z rokov 2000 ako základ, potom sa za sledovaných 16 rokov zvýšila mzda v Bratislavskom kraji o 181 percent, ale v Prešovskom kraji iba o 158 percent. Inými slovami, **na krajnom západe Slovenska rástli platy rýchlejšie ako na východe**, hoci rozdiel medzi nimi bol vysoký už na začiatku storočia. Ostatné kraje Slovenska sa nachádzajú niekde medzi týmito hraničnými hodnotami a situácia sa zhoršuje smerom zo západu na východ. Všeobecne stále platí, že čím je v regióne vyššia miera nezamestnanosti, tým nižšie sú mzdy.

Štruktúra hrubých príjmov domácností v jednotlivých krajoch ostáva rozdielna. Napríklad v roku 2014 bol **pomer pracovných a sociálnych príjmov** v Bratislavskom kraji 82 : 18, v Košickom kraji bola 72 : 28. Ostatné kraje sa nachádzali medzi týmito hodnotami, pričom zväčša platilo, že pomer sa menil na menej priaznivý smerom zo západu na východ. Obyvatelia na východe republiky tak boli viac závislí od sociálnych príjmov ako obyvatelia na západe.

Stále platí, že smerom zo západu na východ je pracovných príležitostí menej a dopyt po zamestnaní naopak vyšší. Situáciu dokumentuje stav z roku 2015 ilustrovaný v nasledujúcom grafe.

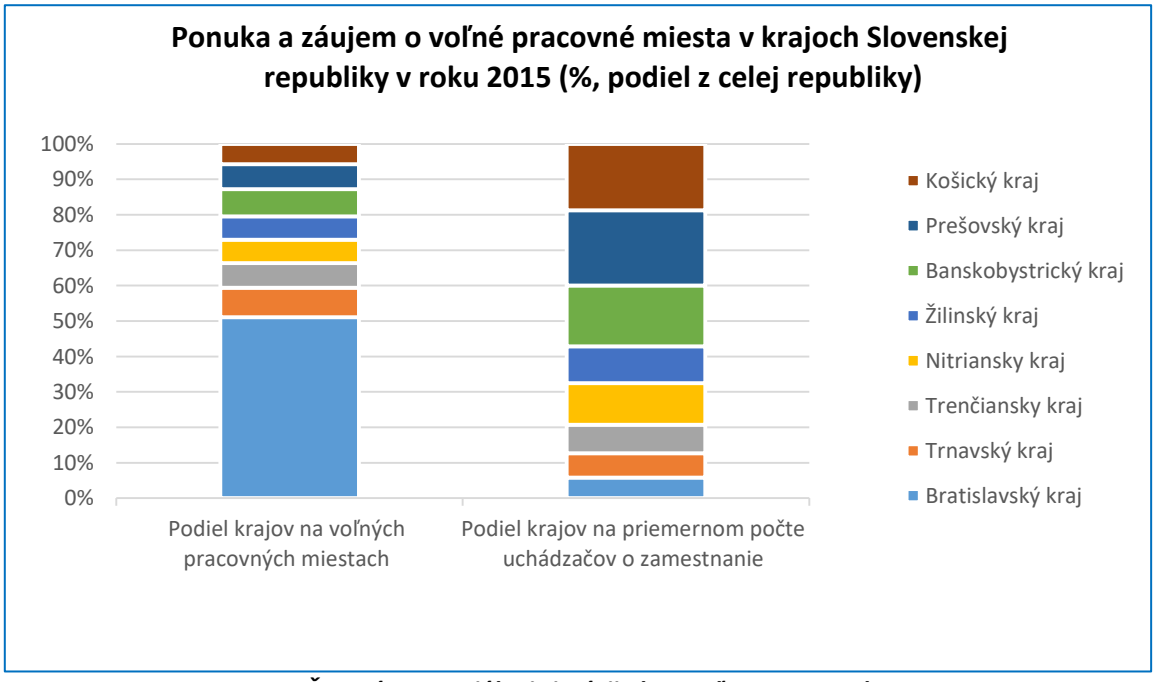

PRAMEŇ: Správa o sociálnej situácii obyvateľstva SR za rok 2015

Ak si ľudia z menej vyspelých krajov skutočne chcú nájsť prácu, často **musia vycestovať do iných regiónov Slovenska alebo do zahraničia**. Migrovanie za prácou do zahraničia sleduje vláda, pričom využíva štatistické údaje. Vývoj naznačuje nasledujúci graf.

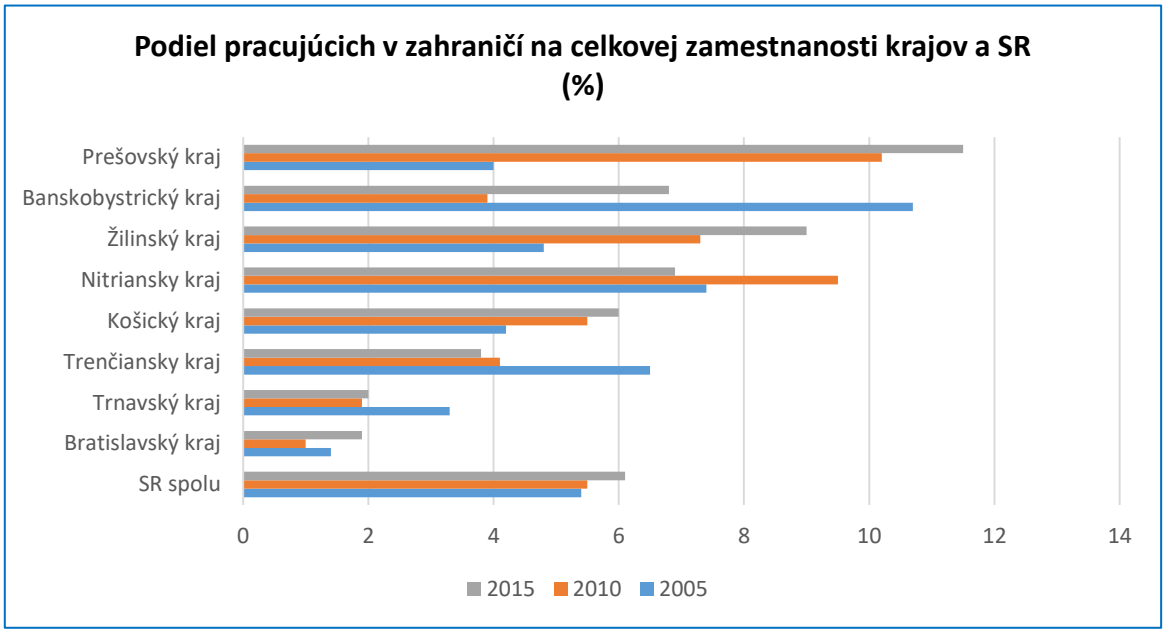

PRAMEŇ: Správy o sociálnej situácii obyvateľstva SR za roky 2005 až 2015

Najviac ľudí cestuje za prácou do zahraničia podľa posledných údajov z Prešovského kraja, kde je tendencia za posledné roky jednoznačne stúpajúca. Rastúca migrácia sa v sledovanom období prejavila ešte v prípade Žilinského a Košického kraja. Celkovo podľa týchto údajov **pracovalo v roku 2015 v zahraničí takmer 150-tisíc Slovákov**.

Ako sme však spomínali v úvode, údaje zo Štatistického úradu sú neúplné, a v zahraničí môže pracovať alebo študovať možno až ďalších 300-tisíc ľudí. Podľa IFP má **najvýraznejší vplyv na rozhodnutie odísť z krajiny nezamestnanosť**. Jednotlivci, ktorí boli posledný rok pred svojím odchodom nezamestnaní, majú v porovnaní s pracujúcimi o takmer 2,3 percentuálneho bodu vyššiu pravdepodobnosť, že opustia Slovensko. Zároveň **dlhodobejšie nezamestnaní odchádzajú menej často ako tí, čo boli nezamestnaní len jeden rok**. Podľa analytikov môže byť za tým skutočnosť, že dlhodobo nezamestnaní strácajú pracovné zručnosti, a preto sa náročnejšie zamestnajú aj v zahraničí.

V Inštitúte ďalej odhadli, ako sa odchod za prácou do zahraničia prejavuje regionálne. Situáciu ilustrovali mapou.

Miera odchodu zo Slovenskej republiky do zahraničia podľa okresov v rokoch 2005 až 2015 (podiel vycestovaných k celkovému počtu obyvateľov, %)

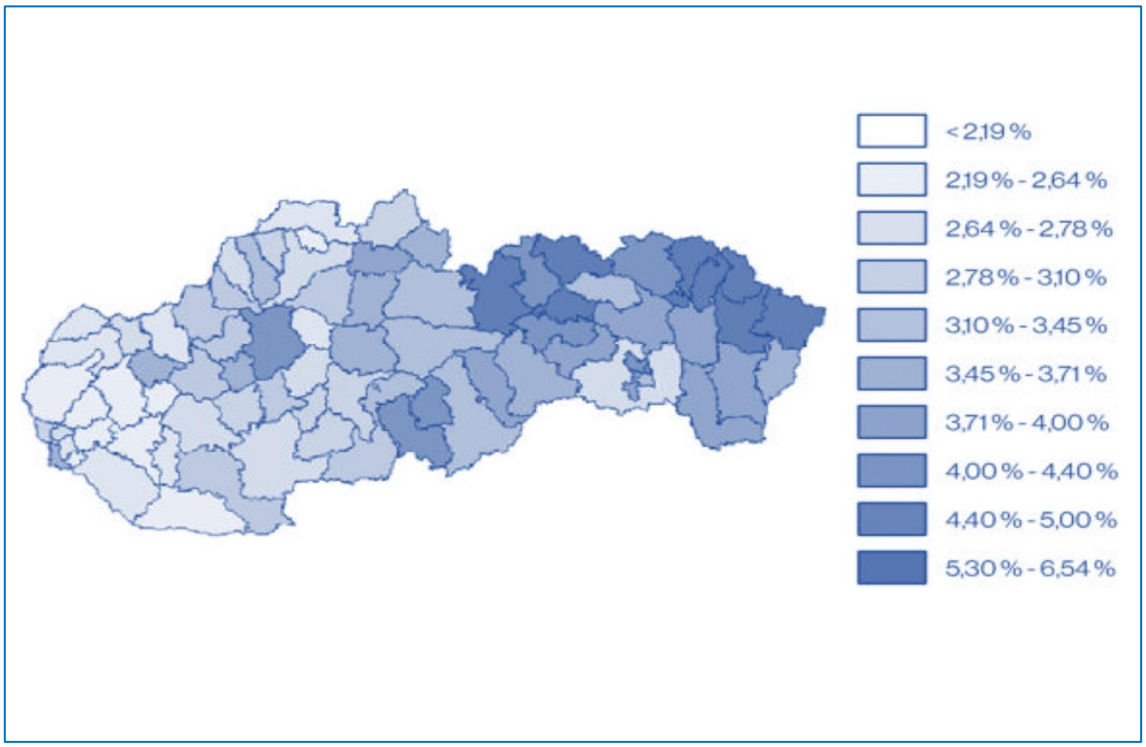

PRAMEŇ: Inštitút finančnej politiky

Najvyššia miera odchodu do zahraničia je v oblasti na severovýchode Slovenska. Okresom najviac zasiahnutým odchodmi je podľa analytikov Snina, z ktorej medzi rokmi 2005 a 2015 **odišlo do zahraničia viac než 6,5 percenta obyvateľstva**. Nasledujú okresy Humenné (6,3 %) a Medzilaborce (5,8 %). Väčší odliv ľudí do zahraničia sa tu spája s vyššou mierou nezamestnanosti.

Na druhej strane najmenej ľudí odchádzalo najmä z okresov na juhozápadom Slovensku. Z okresov Komárno, Senec, Malacky, Pezinok a Kysucké Nové Mesto za posledné desaťročie do zahraničia odišli menej než 2 percentá obyvateľov.

Ako sme spomínali v predchádzajúcom texte, Slovensko zápasí s problémom dlhodobej nezamestnanosti a v tomto ukazovateli patrí medzi najhorších v Európskej únii.

Z údajov Štatistického úradu SR možno zistiť, že v roku 2015 bolo z priemerného počtu nezamestnaných 314-tisíc osôb takmer 196-tisíc nezamestnaných viac ako jeden rok, čo im v terminológii prisudzuje postavenie dlhodobo nezamestnaných. V nasledujúcom grafe je vývoj štruktúry nezamestnanosti v intervale rokov 2006 až 2015. **Podiel dlhodobo nezamestnaných sa v poslednom čase veľmi nemení.** Hoci tesne pred krízou klesol k 50 percentám, potom osciloval okolo hodnoty 60 percent.

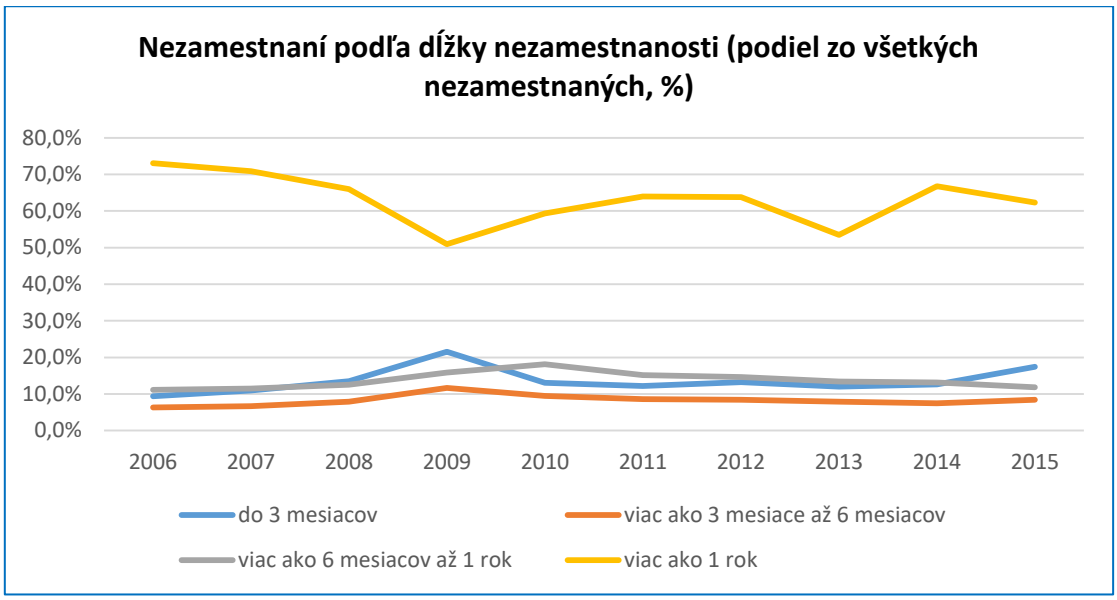

PRAMEŇ: Štatistický úrad SR

Keď sa pozrieme do štruktúry nezamestnaných ešte hlbšie, z tých, čo boli v roku 2015 nezamestnaní dlhšie ako jeden rok, si tri štvrtiny hľadalo prácu viac ako dva roky. Keď to premietneme do celkovej nezamestnanosti, potom v evidencii nezamestnaných sa nachádzalo **45 percent osôb, ktoré neboli zamestnané už dva roky**. Tu je tendencia ešte znepokojujúcejšia, lebo od roku 2010 prevažne rastie. Napríklad kým v roku 2010 bol ich podiel na celkovej nezamestnanosti 37 %, v roku 2015 to bolo už 45 %. Ich absolútny počet sa v tomto období pohybuje ako na hojdačke v intervale 142- až 175-tisíc.

Nahliadnime do štatistík ešte hlbšie, pričom sa zameriame na 12 okresov najviac trpiacich nezamestnanosťou, ktorým sa vláda rozhodla v roku 2016 špeciálne pomôcť. V týchto okresoch sa **podiel nezamestnaných, ktorí nie sú zamestnaní viac ako tri roky, pohybuje od 33 do 53 percent**. Medzi nimi sú určite takí, ktorí nemali v svojom živote žiadne zamestnanie.

Dlhodobo nezamestnaní strácajú pracovné návyky a čím ich nezamestnanosť trvá dlhšie, tým ťažšie sa pre nich hľadá práca. Ak títo ľudia nikdy neboli zamestnaní, je pravdepodobné, že si už zamestnanie ani nenájdu.

3.3 Zamestnávanie rómskych obyvateľov

Osobitnú pozornosť si zaslúži **nezamestnanosť a nízka ekonomická aktivita medzi Rómami**, pretože výrazne ovplyvňuje celoslovenské výsledky.

Keďže na Slovensku sa v súčasnosti nezisťujú štatistiky podľa etnického kľúča, presné sumárne čísla neexistujú. Preto sa dá oprieť iba o prieskumy. Svetová banka odhadla v roku 2011 **počet nezamestnaných Rómov na Slovensku v produktívnom veku na 165-tisíc**. O dva roky neskôr odhadol Atlas rómskych komunít 2013 počet všetkých Rómov na Slovensku na takmer 403-tisíc. Väčšina Rómov bez práce boli buď pasívni občania, teda prestali si hľadať prácu, alebo to boli veľmi dlho nezamestnaní občania.

Svetová banka v analýze ďalej uviedla, že **zamestnanosť Rómov je na Slovensku menšia ako v ďalších štátoch** s významnou rómskou populáciou. Kým na Slovensku bola medzi mužmi 20 percent a medzi ženami 9 percent, v Maďarsku boli tieto ukazovatele na hodnotách 34 a 13 percent a v Česku na 43 a 19 percent. Tu treba pripomenúť, že na Slovensku i v susedných štátoch sa celoštátna zamestnanosť medzi mužmi pohybovala nad 60 a medzi ženami nad 50 percentami.

Viaceré prieskumy uvádzajú, že najmä **v odlúčených rómskych osadách sa nezamestnanosť blíži k 100 percentám** alebo dosahuje toto maximum. Jeden z nich vykonali v rokoch 1999 až 2005 v piatich desiatkach východoslovenských odlúčených osád českí antropológovia Marek Jakoubek a Tomáš Hirt. Aj v tomto prípade zistená nezamestnanosť neznamená, že týchto ľudí štatistika považuje za nezamestnaných, jednoducho sú neaktívni.

Inštitút finančnej politiky sa pokúsil zmapovať, ako to vyzerá so štruktúrou ekonomickej aktivity Rómov a majoritného obyvateľstva. Výsledky sú v nasledujúcich grafoch.

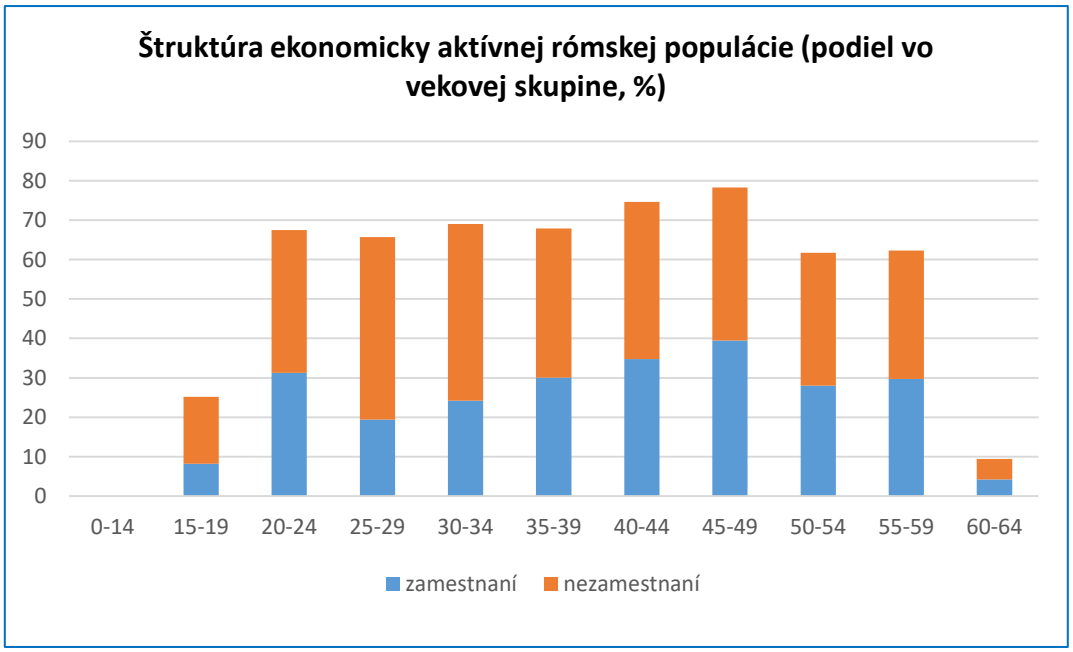

PRAMEŇ: Inštitút finančnej politiky

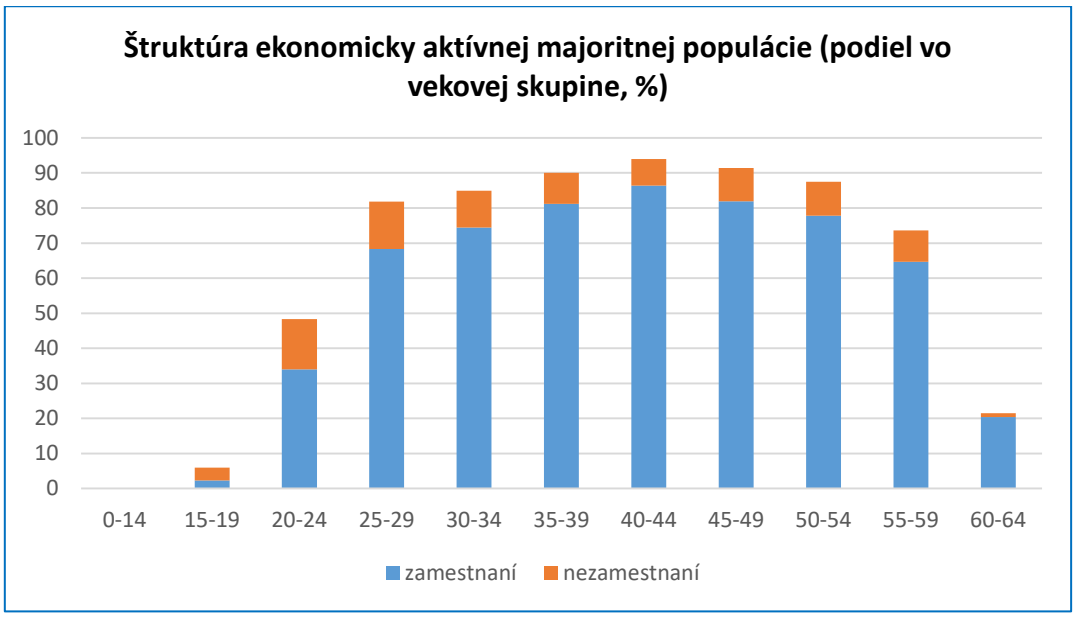

PRAMEŇ: Inštitút finančnej politiky

Analytici z IFP hodnotia, že Rómovia, ktorí vstupovali na trh práce, boli väčšinou nezamestnaní. **Mieru zamestnanosti rómskej populácie prepočítali** na základe údajov zo Štatistického úradu SR vo veku 15 až 64 rokov **na približne 17 percent**. Ďalších 24 percent Rómov bolo nezamestnaných a zvyšných 59 percent ekonomicky neaktívnych. V majoritnej populácii bol pomer úplne iný. Zamestnaných bolo 44 percent obyvateľov, nezamestnaných 6 a ekonomicky neaktívnych necelých 50 percent občanov.

Inštitút si urobil aj vlastné výpočty a odhadol, že medzi rómskym obyvateľstvom bolo v roku 2013 **vyše 100-tisíc neaktívnych ľudí**. K nim treba pripočítať drvivú väčšinu z ďalšej skupiny **Rómov žijúcich v odlúčených osadách,** ktorých bolo vtedy **zhruba 165-tisíc**. Zamestnaných Rómov odhadol na 35-tisíc, nezamestnaných na 40-tisíc.

Ďalšie odhady poskytujú nepriame zdroje. V roku 2013 bolo na Slovensku podľa záznamov z úradov práce v priemere sumárne 415-tisíc nezamestnaných. **Koľko z nich tvorili Rómovia?** Inštitút finančnej politiky ich odhadol na základe Atlasu rómskych komunít z roku 2013 na 130-tisíc, teda na približne jednu tretinu z celkového počtu.

Predchádzajúce prepočty ukázali, že zmapovať presne ekonomickú aktivitu rómskej populácie je náročné, čísla sa rôznia. Ak sa pozrieme na situáciu v 12 okresov s najvyššou nezamestnanosťou, ktoré sa rozhodla vláda v roku 2016 osobitne podporovať, nájdeme tam **vysoký podiel rómskych uchádzačov o zamestnanie**. Nasledujúca tabuľka potvrdzuje, že všetky sa nachádzajú v prvej dvadsiatke okresov s najvyšším podielom rómskej populácie na Slovensku.

Okresy v Slovenskej republike s najvyšším podielom rómskej populácie a osobitná vládna pomoc

Okres	Podiel Rómov na obyvateľstve v okrese v roku 2013 (%)	Poradie okresu v podiele Rómov na obyvateľstve	Miera nezamestnanosti na konci roka 2013 (%)	Poradie okresu v miere nezamestnanosti	Zaradený do programu podpory najmenej rozvinutých okresov
Revúca	31,6	1	29,5	2	áno
Rimavská Sobota	28,3	2	31,2	1	áno
Kežmarok	26,0	3	27,8	3	áno
Gelnica	25,6	4	21,3	13	nie
Rožňava	22,7	5	24,8	5	áno
Vranov nad Topľou	21,6	6	23,2	8	áno
Spišská Nová Ves	21,5	7	15,9	28	nie
Košice okolie	19,9	8	19,5	18	nie
Sabinov	19,0	9	23,7	6	áno
Levoča	17,9	10	21,2	14	nie
Lučenec	17,9	11	21,6	11	áno
Michalovce	17,7	12	17,8	22	nie
Trebišov	17,1	13	22,4	9	áno
Stará Ľubovňa	14,6	14	14,4	32	nie
Bardejov	13,9	15	20,4	16	nie
Svidník	13,3	16	21,9	10	áno
Medzilaborce	12,4	17	19,7	17	nie
Veľký Krtíš	12,4	18	23,4	7	áno
Sobrance	12,0	19	21,3	12	áno
Poltár	11,2	20	25,6	4	áno

PRAMEŇ: Štatistický úrad SR, Atlas rómskych komunít 2013, prepočty Podnikateľská aliancia Slovenska

Problém rómskej nezamestnanosti je teda významný. V roku 2013 sa podieľali **Rómovia na registrovanej nezamestnanosti možno až tretinou**. Pre špecifické ťažkosti zohnať si zamestnanie na trhu práce sa dá predpokladať, že pri neveľmi sa meniacom počte nezamestnaných Rómov a pri klesajúcom sumárnom počte nezamestnaných za celú republiku **sa ich podiel zvyšuje**. To znamená, že pri riešení celospoločenského problému nezamestnanosti sa stáva stále viac dôležitejším bodom znižovanie nezamestnanosti Rómov.

Rómovia sa navyše vysokou mierou neaktivity vyčleňujú zo štandardných tabuliek skúmajúcich trh práce. Inými slovami, ak by boli viac ekonomicky aktívni, zvýšili by celkovú meranú mieru nezamestnanosti na Slovensku. Ak ostávajú v štatistikách ekonomicky neaktívnych občanov, upiera sa na nich menšia pozornosť vlády. Medzi **hlavné príčiny vysokej nezamestnanosti Rómov** patria podľa viacerých prieskumov nízka kvalifikácia a úroveň vzdelania, chýbajúce zručnosti, malá dostupnosť pracovných príležitostí v regióne, uprednostňovanie sociálnych dávok pred zamestnaním, diskriminácia na trhu práce.

Tu stoja za zmienku ešte dve zriedkavé štúdie.

V roku 2005 oslovila poradenská spoločnosť Ernst & Young manažérov a zamestnancov dvoch desiatok firiem na Slovensku, v Maďarsku a Česku, aby získala podklady na vytvorenie obrazu o názoroch ich predstaviteľov na **prekážky pri zamestnávaní Rómov**. Medzi najvážnejšie prekážky pri prijímaní Rómov do zamestnania, podobne ako pri iných prieskumoch, patrilo chýbajúce vzdelanie či potrebné zručnosti.

Manažéri firiem však priznali, že im nevyhovovala nedostatočná pracovná etika Rómov. Medzi ďalšie príčiny zaradili predsudky zamestnancov a zákazníkov, nedostatočnú mobilitu, slabú hygienu Rómov, všeobecne vysoké dávky sociálnej pomoci, nesúlad medzi polohou rómskych komunít a miestom pracovných príležitostí. Manažéri sa rovnako vyslovili k tomu, čo môžu vykonať oni sami na **hojnejšie zamestnávanie Rómov**. Zo svojej funkcie sa môžu snažiť odbúravať predsudky voči Rómom medzi vlastnými zamestnancami, schopných Rómov povyšovať na riadiace miesta, či ponúkať rómskym zamestnancom dopravu na pracovisko, prípadne ubytovanie.

Inštitút INESS uskutočnil v roku 2015 prieskum medzi 100 malými zamestnávateľmi o ochote zamestnávať rómskych pracovníkov. Polovica firiem už mala skúsenosti so zamestnávaním Rómov a z tejto skupiny 71 % zamestnávateľov uviedlo, že zaškoľovanie rómskeho pracovníka je náročnejšie ako uchádzača z majority. Polovica respondentov z tejto skupiny (53 %) uviedla, že rómski pracovníci pracujú menej kvalitne ako ich nerómski kolegovia.

Keď prieskumníci položili otázku všetkým 100 firmám, 59 % z nich zamestnávateľov si myslelo, že **zamestnanci radšej pracujú vo firme, v ktorej nemajú za kolegov Rómov**. Z podmnožiny zamestnávateľov, ktorí už Rómov zamestnávali, si to myslelo 61 %. INESS k tomu dodáva, že takéto skúsenosti postavenie Rómov na trhu práce objektívne zhoršujú, keďže pri vysokej miere nezamestnanosti majú zamestnávatelia na každú otvorenú pozíciu dostatok nerómskych uchádzačov.

Na druhej strane hodnotil INESS pozitívne, že **takmer polovica zamestnávateľov nepovažuje výkonnosť rómskych pracovníkov za nižšiu**. Na základe výskumu však analytici dodávajú, že približne polovica firiem zvažuje prijatie Róma spĺňajúceho kvalifikáciu na pracovné miesto aj z hľadiska (ne)spokojnosti svojich súčasných a budúcich zamestnancov.

Ak chce vláda pohnúť s nezamestnanosťou Rómov, mala by si vypočuť názory manažérov firiem, mala byť ústretová voči tým, čo mienia sami niečo vykonať na zlepšenie situácie. Len **firmy dokážu Rómom poskytnúť dlhodobo udržateľné zamestnanie**, vláda môže byť iba pomocníkom.

3.4 Vysoké odvodové zaťaženie

Vysoké odvody zaťažujúce cenu práce sú všeobecne vážnym problém. Potvrdzuje to prieskum Podnikateľskej aliancie Slovenska z roku 2013 o bariérach na prijímania nových zamestnancov. Jeho výsledky sú aktuálne aj po vyše troch rokoch.

Najvýraznejšie bariéry zamestnávania
(na základe odpovede na otázku Čo najviac bráni rastu Vašej firmy, ktorý by sa prejavil aj prijatím vyššieho počtu zamestnancov?)

	Bariéra	Počet hlasov	Podiel
1	Vysoké odvodové zaťaženie zamestnancov	122	71,8%
2	Vysoké daňové zaťaženie firmy	76	44,7%
3	Slabá vymožiteľnosť práva	75	44,1%
4	Nedostatočne pružný zákonník práce	65	38,2%
5	Vysoké daňové zaťaženie zamestnancov	57	33,5%
6	Korupcia (napríklad vo verejnom obstarávaní)	57	33,5%
7	Slabá platobná disciplína obchodných partnerov	53	31,2%
8	Veľká byrokracia pri styku s orgánmi verejnej správy	52	30,6%
9	Nedostatočne kvalifikovaná pracovná sila	38	22,4%
10	Príliš vysoké mzdové požiadavky potenciálnych zamestnancov	33	19,4%
11	Nedostatočný prístup k úverom	25	14,7%
12	Veľká vzdialenosť od trhov schopných a ochotných kupovať našu produkciu	17	10,0%
13	Slabá regionálna infraštruktúra (cesty, železnice)	14	8,2%
14	Vysoká minimálna mzda	4	2,4%

Pozn.: Počet hlasov vyjadruje, koľkí podnikatelia zo 170 respondentov označili daný problém ako jednu z 5 top bariér rozvoja podnikania.
PRAMEŇ: Podnikateľská aliancia Slovenska

Už v súčasnosti platí niekoľko opatrení, ktoré zahŕňajú odvodové prázdniny alebo iné formy odľahčenia zamestnávateľov, sú však nedostatočné.

V oblasti pasívnych opatrení na podporu zamestnanosti dlhodobo nezamestnaných (bez práce viac ako jeden rok) sa uplatňuje odvodová úľava na jeden rok po ich nástupe do zamestnania – zamestnávateľovi sa odpúšťajú zdravotné a sociálne odvody s výnimkou úrazového poistenia a garančného poistenia.

Od roku 2016 platí pre najmenej rozvinuté okresy **úľava pre zamestnancov, ktorí nastúpia do práce**, a to už po polročnom pobyte v evidencii nezamestnaných. Začínajúci živnostníci nemusia maximálne 12 mesiacov od otvorenia živnosti platiť odvody do Sociálnej poisťovne.

Od roku 2015 sa používa **odpočítateľná odvodová položka na zdravotné odvody**. Zamestnanec s minimálnou mzdou vôbec neplatí zdravotné odvody. S rastom mzdy sadzba zdravotných odvodov lineárne stúpa od nuly až k 14 percentám z vymeriavacieho základu, pričom maximum dosahuje od hrubej mzdy vo výške 570 eur. Tu však treba dodať, že odvodovú úľavu v praxi eliminoval negatívny vplyv rekordného zvyšovania minimálnej mzdy, keďže minimálne mzdové náklady zamestnávateľa ostali zachované.

Na druhej strane sa od januára 2017 zrušil maximálny vymeriavací základ na výpočet odvodov do zdravotných poisťovní. Toto opatrenie postihne lepšie zarábajúcich zamestnancov, napríklad v infokomunikačných odvetviach.

Keď sa vrátime k prieskumu INESS z jari 2015, spomedzi stovky malých firiem 55 percent uviedlo, že zmeny v daňovo-odvodovom zaťažení z posledných rokov **negatívne ovplyvnili zamestnanosť vo firme**. Takmer deväť desatín identifikovalo odvodové zaťaženie a minimálnu mzdu ako väčšiu prekážku vytvárania pracovných miest než byrokraciu. Ako vidieť, **vysoké odvody ostávajú veľkou prekážkou zamestnávania** hlavne pre najmenšie firmy, ktoré sú pritom dôležité hlavne v regiónoch s vysokou nezamestnanosťou.

Vláda by mala pouvažovať nad možnosťami zníženia odvodového zaťaženia práce. Ak tieto zmeny nemajú byť kozmetické, musí sa vážne zamyslieť nad tým, **ako by mal vyzerať celý zdravotný a sociálny systém** v dlhodobejšej budúcnosti. Napríklad, či v ňom možno počítať so zdobrovoľnením niektorých platieb, či s alternatívnym využívaním komerčného poistenia. Ak by dospela k pozitívnej odpovedi, povinné odvodové sadzby by mohli výraznejšie klesnúť.

INESS napríklad navrhuje rozšíriť súčasné odpočítateľné odvodové položky na zdravotné odvody aj na významnejšie sociálne odvody. Upravená úľava na sociálne odvody by bola koncipovaná **podobne ako dnešná úľava na zdravotné odvody** s tým, že by sa týkala len sociálnych odvodov na dôchodkové zabezpečenie (starobné dôchodkové a invalidné dôchodkové poistenie). Uplatňovala by sa v rovnakej výške a postupne by klesala na nulu v rovnakom sklone, ako je dnes pri zdravotných odvodoch. Takáto úprava by sa mala urobiť aj za cenu, že by sa zrušili odpočítateľné odvodové položky na zdravotné poistenie.

3.5 Pasca neaktivity

Dôležitou príčinou vysokej nezamestnanosti na Slovensku je **pasca neaktivity**, keď nízko platené pracovné pozície sú neatraktívne.

K zatraktívneniu práce by mal viesť súbeh poberania nižších miezd a sociálnych dávok. Dôležité je, aby pri prechode nezamestnaného z podporného sociálneho programu do zamestnania nastala skoková a dostatočná zmena príjmu. Inými slovami, aby sociálna dávka v hmotnej núdzi nebola natoľko atraktívna, že ju nezamestnaný neoželie len pre niečo vyšší príjem, ktorý by dostal v zamestnaní. Prvý pokus nastal pred dvoma rokmi.

Od roku 2015 platí na Slovensku za určitých podmienok **súbeh pomoci v hmotnej núdzi a mzdy.** Nárok na pomoc v hmotnej núdzi majú tí dlhodobo nezamestnaní ľudia, ktorí si našli prácu a ich zárobok nie je vyšší ako dvojnásobok sumy minimálnej mzdy. Takýto človek nemusí byť evidovaný ako nezamestnaný, ale spĺňal by status dlhodobo nezamestnaného, ak by evidovaný bol. V prvom polroku po nástupe do zamestnania dostávajú takíto ľudia osobitný príspevok vo výške 126 eur mesačne a v druhom vo výške 63 eur mesačne. Zatiaľ neexistuje vyhodnotenie účinnosti tohto opatrenia, akou mierou prispelo k zníženiu nezamestnanosti.

Druhým pokusom je plánované **uplatnenie veľkorysejšieho posudzovania hmotnej núdze**. V súčasnosti sa za príjem osoby v hmotnej núdzi nepovažuje 25 percent príjmu zo závislej činnosti, zo starobného, materského, invalidného či sociálneho dôchodku či z príspevku na dobrovoľnú aktivačnú činnosť. Po novom by sa príjem nepovažovalo až 50 percent príjmov

uvedených v predchádzajúcom texte. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny rovnako uvažuje o priplácaní príspevkov k mzde pre aktívnych uchádzačov o zamestnanie, ktorí si nájdu prácu.

Opačným prístupom sledujúcim rovnaký cieľ je **podmienenie vyplácania dávok v hmotnej núdzi vykonaním určitej práce**. Od roku 2014 sa viaže na povinnosť poberateľa odpracovať pre obec v rámci malých služieb minimálne 32 hodín za mesiac. Táto povinnosť platí vtedy, ak poberateľovi obec takúto prácu ponúkne. Dôležité je, že zo sociálnych dávok sa dajú vymáhať pokuty za priestupky proti verejnému poriadku a občianskemu spolunažívaniu. Príspevky na nezaopatrené deti sa rodičom vyplácajú iba vtedy, ak ich potomkovia navštevujú školu.

Uvedené existujúce či plánované opatrenia zamerané na vymanenie nezamestnaných z pasce neaktivity sú komplikované schémy podliehajúce častým zmenám. Oveľa jednoduchším riešením, ktoré by navyše zamestnávateľov nezväzovalo byrokraciou, by bolo **odstupňované zníženie odvodov na nízke mzdy**. Zamestnávatelia by si dokázali veľmi jednoducho vypočítať, koľko ich bude stáť novoprijatý zamestnanec a jemu by zas vedeli ponúknuť čitateľný čistý príjem, lebo ten ho zväčša zaujíma v prvom rade.

3.6 Nepružný pracovný trh

Vzťahy medzi zamestnávateľmi a zamestnancami reguluje Zákonník práce. Ide o rozsiahly predpis s 256 paragrafmi, ktorý sa navyše často mení, a preto ho možno ľahko porušiť aj z nevedomosti. **Len v roku 2015 sa menil sedemkrát**. Poslednou veľkou úpravou prešiel v roku 2013. Vláda vtedy garantovala minimálnu mzdu aj občanom zamestnaným na dohody, zvýšila odstupné pre zamestnancov pracujúcich vo firme viac ako dva roky, obmedzila pracovné kontrakty na dobu určitú na dva roky, pričom uzavrieť takýto pracovný vzťah môže firma so zamestnancom len dvakrát za sebou.

Posledné opatrenia zasiahli najmä prácu vykonávanú prostredníctvom dohôd o vykonaní práce a pracovnej činnosti. Tieto úväzky zaťažila vláda rovnakými odvodmi ako klasický zamestnanecký pomer. Výsledkom bol napríklad celoslovenský pokles kontraktov na dohodu medzi marcom 2012 a marcom 2015 o 28 percent na 420-tisíc.

Ivana Molnárová, výkonná riaditeľka spoločnosti Profesia, ktorá prevádzkuje najnavštevovanejší pracovný portál na Slovensku www.profesia.sk, uviedla pre Podnikateľskú alianciu Slovenska, že **pracovný kódex je vážnou bariérou**. V spoločnosti si robili si prepočet – aby sa zamestnal jeden človek na jeden rok, treba na to vykonať 84 administratívnych úkonov. Zamestnať napríklad pracovníka na výpomoc, či na brigádu, je administratívne také náročné, že firmy radšej volia prácu na čierno.

Zákony, tak ako sa tvoria, sú namierené proti podnikateľom. Neprijímajú sa opatrenia na zjednodušenie zamestnávania. Taktiež sa nerobia opatrenia na zjednodušenie prepúšťania. **Administratívne povinnosti komplikujú život.** Ak chce firma zamestnávať, musí mať mzdového účtovníka, aby to zvládla. Namiesto toho, aby vláda zjednodušovala zamestnávanie, prijíma podľa opatrenia na odhaľovanie čiernej práce.

Zamestnávatelia si vedia podľa I. Molnárovej regulovať zamestnávanie zamestnancov sami, mala by sa im poskytnúť väčšia voľnosť. Zákonník práce je skôr prekážkou na to, aby sa

znižovala miera nezamestnanosti. Nerobia sa žiadne opatrenia zo strany vlády, aby sa oplatilo dlhodobo zamestnávať.

Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj od roku 1990 meria flexibilitu pracovných kódexov členských krajín a sleduje tiež úroveň zamestnanosti. Ak preskúmame závislosť týchto dvoch ukazovateľov za posledné dve desaťročia, zistíme, že **krajiny s vyššou flexibilitou pracovného kódexu majú zvyčajne aj vyššiu mieru zamestnanosti**. Pozitívnymi príkladmi sú Švajčiarsko, Dánsko, Japonsko, USA, Veľká Británia, Nový Zéland či Kanada, kde priemerná miera zamestnanosti za ostatných dvadsať rokov prekračuje 70 %. Negatívnymi príkladmi sú Španielsko, Taliansko, Grécko s priemernou mierou zamestnanosti pod 60 %. Ide o štáty s najrigidnejšími pracovnými kódexmi v Európskej únii.

S cieľom spružniť pracovný trh by bolo riešením vrátiť sa k Zákonníku práce spred roku 2013.

3.7 Minimálna mzda

Posledné zvýšenie minimálnej mzdy schválila vláda v októbri 2016. Minimálna mzda tak narástla od začiatku roka 2017 o vyše sedem percent na 435 eur. Hodinová minimálna mzda predstavuje 2,5 eura. Na minimálnu mzdu majú nárok nielen zamestnanci v pracovnom pomere, ale aj ľudia pracujúci na pracovné dohody.

Rast minimálnej v rokoch 2015 až 2017 bol veľmi rýchly, **medziročne predstavoval sedem až osem percent**. Niekoľko rokov predtým sa medziročné zvyšovanie pohybovalo v intervale do štyroch percent. V nasledujúcom grafe je zaznamenaný vývoj podielu minimálnej mzdy na priemernej mzde. Od roku 2008 ide o neustály rast.

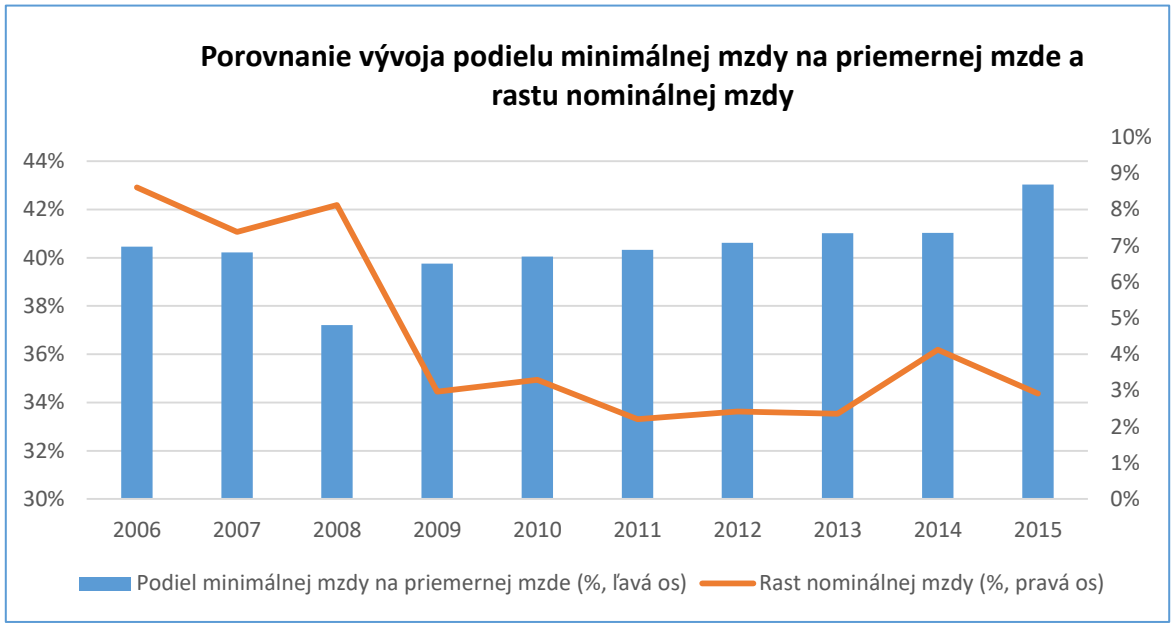

PRAMEŇ: Štatistický úrad SR, prepočty Podnikateľská aliancia Slovenska

V poslednom sledovanom roku 2015 predstavoval podiel minimálnej mzdy na priemernej mzde v slovenskom hospodárstve na základe štatistík 43 percent. Ak zoberieme do úvahy

predbežný odhad priemernej nominálnej mzdy za rok 2016 vo výške 920 eur, potom **podiel minimálnej mzdy stúpol až na 44 percent**. Podľa Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj sa vo vyspelých ekonomikách podiel minimálnej mzdy na priemernej mzde pohybuje v intervale od 27 po 51 percent. Slovensko sa postupne prepracúva k hornej hranici.

IFP vypočítal, že zvyšovanie minimálnej mzdy má síce štatisticky významný, ale malý medziročný negatívny vplyv na zamestnanosť. Zvýšenie minimálnej mzdy v rokoch 2009 až 2014 v priemere o päť percent predstavuje nárast rizika byť nezamestnaným v nasledujúcom roku v priemere o 1 až 2,5 percentuálneho bodu oproti populácii zamestnaných so zárobkom vyšším ako nová minimálna mzda. V absolútnom vyjadrení **by päťpercentný nárast minimálnej mzdy negatívne ovplyvnil 1 000 až 2 700 zamestnancov**. Inštitút pripustil, že minimálna mzda môže mať vyšší vplyv na mladých zamestnancov oproti starším a v chudobnejších krajoch oproti Bratislave.

Inštitút INESS je ešte viac presvedčený, že výška minimálnej mzdy ovplyvňuje zamestnanosť a nezamestnanosť. Ak sa totiž zamestnávateľ domnieva, že uchádzač o zamestnanie mu neprinesie hodnotu aspoň vo výške minimálnych mzdových nákladov, uchádzača nezamestná. Očakáva totiž, že **by vyprodukoval nižšiu hodnotu ako jeho mzdové náklady**. Čím je minimálna mzda vyššia, tým viac uchádzačov sa nachádza pod jej latkou.

V roku 2015 vykonal INESS spomínaný prieskum medzi stovkou malých zamestnávateľov, zamestnávajúcich menej ako 20 ľudí. Celkovo 12 percent firiem uviedlo, že **zvyšovanie minimálnej mzdy od roku 2010 bolo dôvodom na prepúšťanie**. Zvyšovanie minimálnej mzdy zároveň spôsobuje obmedzenie tvorby pracovných miest. INESS potvrdil tvrdší dopad uplatňovania minimálnej mzdy na chudobnejšie regióny.

Ak vláda ostane verná konceptu minimálnej mzdy, potom aspoň čiastočným riešením by bolo **zrušenie minimálnej mzdy podľa určitých kritérií**, napríklad podľa výšky miery nezamestnanosti v jednotlivých oblastiach. Ak by sa tu nezrušila minimálna mzda úplne, pomohol by aspoň čiastočný zákaz pre mladých pracujúcich do 29 rokov, lebo ide o najviac postihnutú skupinu. Ešte miernejším obmedzením súčasného prístupu, ktorý by však tiež priniesol efekt, by bolo stanovanie osobitnej regionálnej minimálnej mzdy pre najviac postihnuté regióny.

3.8 Výzvy budúcnosti, technologická nezamestnanosť

Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj zverejnila v roku 2016 štúdiu, v ktorej sa snaží predvídať, ako budúca automatizácia a digitalizácia ovplyvní zamestnávanie. Nové technológie znížia dopyt po rutinných a manuálnych úkonoch. Celosvetovo bude takto **ohrozených až deväť percent pracovných miest**. Možno hovoriť o riziku novej - technologickej nezamestnanosti. Pracovníci na ďalších pozíciách sa budú musieť prispôsobiť novej dobe, lebo ich budú čakať iné úlohy ako doteraz.

Organizácia zverejnila **rebríček, ktoré členské štáty budú touto novou priemyselnou revolúciou ohrozené najviac**. Zoznam je v grafe. Na vysvetlenie treba dodať, že nejde o 100-percentú predpoveď. V kategórii straty zamestnania je pravdepodobnosť viac ako 70 percent, a v kategórii pozícií, na ktorých sa budú musieť zamestnanci prispôsobiť, je pravdepodobnosť 50 až 70 percent.

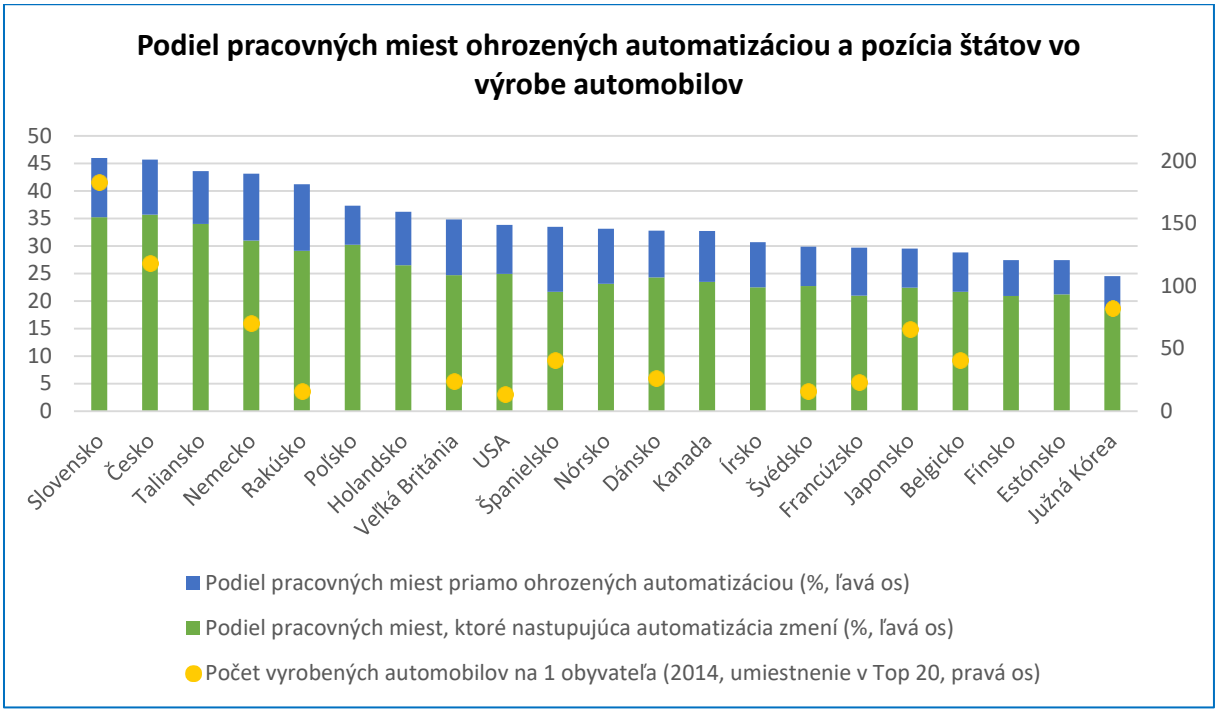

PRAMEŇ: Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj, UniCredit Bank

Na prvom mieste sa umiestnilo Slovensko, kde **je ohrozených takmer 11 percent pracovných miest**, pretože ich prácu nahradia stroje. Týka sa to hlavne zamestnancov s nízkym vzdelaním. Pracovníci na ďalších 35 percentách pozícií sa budú musieť novému trendu s veľkou pravdepodobnosťou prispôsobiť, čo bude znamenať napríklad preškolenie. Väčší dopyt bude po ľuďoch s vedomosťami a zručnosťami z viacerých odborov a so schopnosťou riešiť reálne problémy.

V grafe je ešte jedna kategória údajov – počet automobilov vyrobených na jedného obyvateľa v roku 2014, pričom sú tu údaje iba za štáty, ktoré sa dostali medzi 20 najvyššie umiestnených štátov na svete. V tejto kategórii **Slovensko jednoznačne kraľuje** a hneď za ním je Česko. Tieto štáty budú musieť zároveň čeliť najväčším výzvam, aby sa prispôsobili nastupujúcej automatizácii a digitalizácii. Určite nejde o náhodu, lebo výroba automobilov je v oboch štátov nosným odvetvím priemyslu.

Závislosť od priemyselnej výroby, zvlášť automobilovej, sa tak stáva nevýhodou. Doteraz sa medzi ekonómami hovorilo iba o príliš nebezpečnom naviazaní sa na jeden segment priemyslu. Teraz sa situácia mení, lebo nejde len o takúto naviazanosť, ale hlavne o **nebezpečenstvo orientácie na také druhy výroby, kde sa je dôležitá manuálna ľudská práca**. Tento nepriaznivý trend zvýrazní príchod novej automobilky do Nitry, ktorý vláda podporila rekordnou štátnou pomocou (venujeme sa mu inde).

Preto je škoda, že Slovensko sa pred niekoľkými rokmi vzdalo myšlienky razantného presadzovania znalostnej ekonomiky a ďalej **zotrváva na zabehnutej jednoduchšej priemyselnej výrobe**. Varovanie z OECD možno prichádza na poslednú chvíľu, aby sa prístup vlády rýchlo zmenil a aby sa vytvoril čím skôr primeraný priestor pre znalostnú ekonomiku.

Inak bude krajina s veľkou pravdepodobnosťou v najbližších rokoch bojovať s novou vlnou technologickej nezamestnanosti.

V nasledujúcich kapitolách sa budeme osobitne venovať ďalším oblastiam, ktoré majú vplyv na stav nezamestnanosti, a budeme im venovať väčší priestor.

4. Pasívna politika v nezamestnanosti

Pri riešení problémov nezamestnanosti sa štát sústreďuje na dve oblasti – pasívnu a aktívnu politiku. Budeme sa im venovať v nasledujúcich dvoch kapitolách. V pasívnej politike prevláda podpora v nezamestnanosti a pomoc v hmotnej núdzi.

Dávka v nezamestnanosti znamená pre človeka, ktorý stratil zamestnanie, **dočasnú náhradu strateného príjmu**. Štát uhrádza nezamestnanému počas šiestich mesiacov takmer 50 percent predchádzajúceho hrubého príjmu, pričom sú tu stanovené maximálne hranice. Dávku v nezamestnanosti poberala v roku 2015 približne jedna desatina všetkých uchádzačov o zamestnanie.

Ak uchádzač o zamestnanie stratí nárok na dávku v nezamestnanosti a v jeho domácnosti klesne príjem pod hranicu životného minima, môže čerpať dávky a príspevky v hmotnej núdzi (sumárne ide o pomoc v hmotnej núdzi, do ktorej patria dávky v hmotnej núdzi, ochranné príspevky, aktivačné príspevky, príspevky na nezaopatrené dieťa a príspevky na bývanie). Tieto sociálne príspevky slúžia domácnostiam na udržanie minimálneho príjmu.

4.1 Pomoc v hmotnej núdzi

Prijímatelia pomoci v hmotnej núdzi tvoria necelú tretinu uchádzačov o zamestnanie registrovaných na úradoch práce. Ako uvádza Inštitút finančnej politiky, pri dlhodobo nezamestnaných (bez zamestnania viac ako jeden rok) predstavoval v roku 2015 podiel poberateľov pomoci v hmotnej núdzi takmer 40 percent, pri nezamestnaných dlhšie ako tri roky až 50 percent.

Počet poberateľov pomoci v hmotnej núdzi kopíruje cyklický vývoj trhu práce. Na výrazný pokles v posledných rokoch mala vplyv predovšetkým legislatívna úprava nárokov na dávku – podmienenie základnej dávky pomoci v hmotnej núdzi verejnoprospešnou prácou (od januára 2014) a uplatnenie súbehu pomoci v hmotnej núdzi a mzdy v podobe modifikovaného osobitného príspevku (od januára 2015).

Vývoj poskytovania dávok v nezamestnanosti a pomoci v hmotnej núdzi za roky 2008 až 2015 ilustrujú nasledujúce grafy.

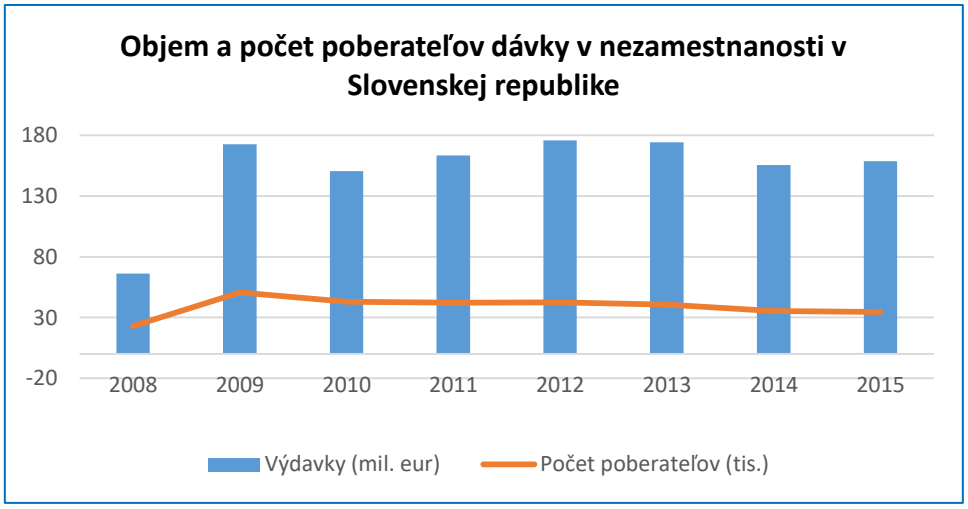

PRAMEŇ: Inštitút finančnej politiky

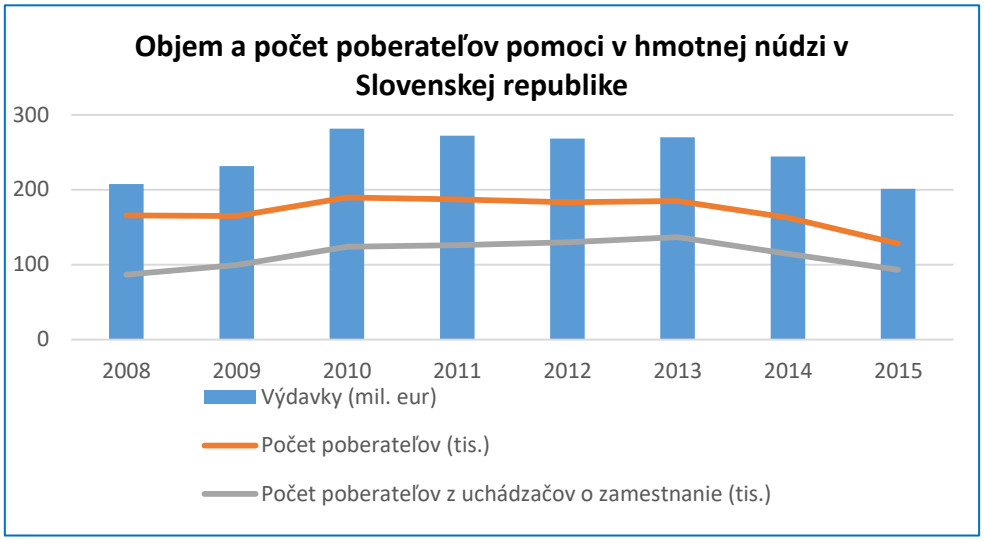

PRAMEŇ: Inštitút finančnej politiky

V predchádzajúcich dvoch grafoch si treba všimnúť dve dôležité tendencie. Skok v objeme dávok i v počte poberateľov dávky v nezamestnanosti po roku 2008 súvisí s nástupom krízy a nárastom nezamestnanosti. V nasledujúcich rokoch sa vyvíjal v súlade s pohybom miery celoštátnej nezamestnanosti.

Keď prepočítame nárast priemernej výšky dávky na jedného zamestnanca medzi rokmi 2008 až 2015, dospejeme k až 60 %-nému rastu. V tom istom období sa však zvýšila nominálna priemerná celoslovenská mzda len o niečo vyše 40 %. Ak tieto čísla porovnáme, zistíme že **do nezamestnanosti padli lepšie odmeňovaní zamestnanci**, čo môže súvisieť s prepúšťaním ľudí na vyšších pracovných pozíciách alebo v odvetviach s vyššími priemernými mzdami. V prípade ďalšej krízy sa môže tento vývoj opakovať.

Pri pomoci v hmotnej núdzi bol vývoj iný. Tá za sledované obdobie narástla v prepočte na jedného poberateľa v priemere iba o 25 %. Zároveň sa zvýšil podiel uchádzačov o zamestnanie na poberaní týchto dávok voči celkovému počtu poberateľov. Kým v roku 2008 tvorili registrovaní nezamestnaní 52 percent zo všetkých poberateľov, v roku 2015 ich bolo až 73 %. To znamená, že **pomoc v hmotnej núdzi je v porovnaní s pravidelným príjmom zo zamestnania stále menej atraktívna**. Týka sa to hlavne uchádzačov o zamestnanie, lebo tých je medzi sociálne odkázanými stále viac. Napriek tomu je dostatočne vysoká na to, aby mnohých nepracujúcich držala v pasci neaktivity.

4.2 Sociálne dávky a ochota zamestnať sa

Uvedené čísla nabúravajú zažité predstavy o tom, že pri krízových stavoch v ekonomike upadajú do nezamestnanosti v prvom rade ľudia s nižšími zárobkami. Iste, za rastom nezamestnanosti v predchádzajúcich rokoch môžu byť špecifické dôvody, napríklad zvyšovanie efektívnosti v platovo vyššie odmeňovaných užších odvetviach, čo nepostihli ani oficiálne odvetvové štatistiky vývoja nezamestnanosti. No rovnako za tým môžu byť **hlbšie štrukturálne zmeny, napríklad uplatňovanie intenzívnejšej robotizácie v priemysle**.

Druhou dôležitou tendenciou je upadávanie dlhodobo neúspešných alebo neaktívnych uchádzačov o zamestnanie do chudoby. Pomoc v hmotnej núdzi je v porovnaní s príjmom zo zamestnania stále menej atraktívna. Navyše je komplikovanejšie si ju obhájiť, lebo sa spája s povinnosťou vykonávania verejnoprospešných prác. Ak týmto ľuďom ponúkajú úrady práce zamestnanie a oni ho neprijímajú, potom **by oň asi nemali záujem**, aj keby bolo zárobkovo oveľa atraktívnejšie. Buď im príjem zo sociálnych dávok stačí, alebo **si privyrábajú iným nelegálnym spôsobom**, ktorý je pre nich prijateľný. Potom možno predpokladať, že prirodzená minimálna miera nezamestnanosti je na Slovensku vyššia ako v okolitých štátoch a Slovensko čoskoro narazí na jej strop.

Autor tejto analýzy bol v roku 2016 na rokovaní, kde bol účastníkom zástupca jednej z najväčších nadnárodných firiem pôsobiacich na Slovensku. S cieľom nájsť nových pracovníkov oslovila firma tridsať lokálnych úradov práce. Podarilo sa jej nájsť len pár stoviek akceptovateľných uchádzačov, z ktorých bolo ochotných prísť na pohovory iba niekoľko desiatok a **nastúpiť do zamestnania iba niekoľko jedincov**. Za týchto okolností firma apelovala na vládu, aby sa nezdráhala udeľovať investičnú pomoc tým, čo chcú aspoň zachovať zamestnanosť na Slovensku, a nie ju ešte zvyšovať.

Z úradov práce skutočne prichádzajú v poslednom čase informácie, že **ochota nezamestnaných zamestnať sa klesá**. Vláda ohlásila, že proti nezamestnaným, ktorí zneužívajú systém, sa hodlá zakročiť sprísnenými pravidlami evidencie.

Ďalšou formou pasívnej politiky nezamestnanosti je uhrádzanie odvodov na zdravotné poistenie za nezamestnaných zo strany štátu. **Tieto odvody štát platí po celý čas evidencie občana ako nezamestnaného.**

Inštitút finančnej politiky spočítal, že v roku 2013 **vydal štát na všetkých uchádzačov o zamestnanie 487 miliónov eur.** Z toho výdavky na dlhodobo nezamestnaných tvorili takmer polovicu tejto sumy. V priemere **stál jeden uchádzač o zamestnanie štát za rok niečo vyše 1 200 eur**. Ak zoberieme kumulatívne výdavky na dlhodobo nezamestnaných, tie sa šplhajú až na 7 300 eur na jedného uchádzača o zamestnanie. Na porovnanie, ročné výdavky na aktívne politiky trhu práce na jedného uchádzača stoja ročne štát ďalších 380 eur. O aktívnych politikách trhu práce budeme hovoriť v nasledujúcej kapitole.

4.3 Dotovaná Sociálna poisťovňa

Do nákladov na pasívnu politiku nezamestnanosti možno s určitým zjednodušením zaradiť aj každoročné dotovanie Sociálnej poisťovne. V referenčnom roku 2013 pomohla vláda Sociálnej poisťovni celkovou sumou 673 mil. eur. (V roku 2015 dotovala vláda Sociálnu poisťovňu celkovou sumou 453 mil. eur.) Ak by si vtedy registrovaní nezamestnaní teoreticky dokázali nájsť prácu, **Sociálna poisťovňa by nepotrebovala žiadnu dotáciu**, rozpočet by naplnila iba z odvodov.

Za zmienku stojí ešte skutočnosť, že na Slovensku je približne 20-tisíc ľudí, ktorým Sociálna poisťovňa vypláca **predčasné starobné dôchodky**. Na porovnanie, štandardných starobných dôchodcov je niečo vyše milióna. Ak by občania nepoberali predčasný starobný dôchodok, mnohí by sa pravdepodobne ocitli v štatistikách nezamestnanosti.

4.4 Plánované zmeny

Pri pohľade do budúcna možno očakávať minimálne jednu výraznú zmenu v pasívnej politike nezamestnanosti, ktorá ovplyvní aj výdavky na uchádzačov o zamestnanie. V novembri 2016 prijalo Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR materiál s názvom Akčný plán na posilnenie integrácie dlhodobo nezamestnaných na trh práce v Slovenskej republike.

V ňom sa počíta s novelou zákona o službách zamestnanosti a zákona o pomoci v hmotnej núdzi, podľa ktorej sa má zvýšiť motivácia poberateľov pomoci v hmotnej núdzi pracovať. Hmotná núdza je stav, keď príjem členov domácnosti nedosahuje sumy životného minima a domácnosti si nevedia alebo nemôžu zabezpečiť alebo zvýšiť príjem vlastnou prácou alebo majetkom. V súčasnosti sa za príjem takejto osoby nepovažuje 25 percent príjmu zo závislej činnosti, zo starobného, materského, invalidného či sociálneho dôchodku či z príspevku na dobrovoľnú aktivačnú činnosť. Po novom by sa za príjem nepovažovalo až 50 percent príjmov uvedených v predchádzajúcom texte.

Zákon o službách zamestnanosti sa zmenil už v marci 2017. Podľa vlády má vyvolať **tlak na nezamestnaných zneužívajúcich systém evidencie v nezamestnanosti.** Vláda avizovala, že zmenami chce obmedziť počet evidovaných ľudí, ktorí si nehľadajú aktívne prácu, ale naopak ostávajú na úrade práce a pracujú načierno. Nezamestnaný bude môcť ročne pracovať na dohodu len 40 dní. Doteraz takéto obmedzenie neexistovalo.

5. Aktívna politika trhu práce

V aktívnej politike trhu práce sa štát sústreďuje na využívanie nástrojov stimulujúcich zamestnávanie ľudí. Využíva na to zákon č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti. Zákon definuje sériu nástrojov využívaných úradmi práce.

Medzi najvýznamnejšie nástroje patria sprostredkovanie zamestnania, odborné poradenské služby, vzdelanie a príprava na trh práce, poskytovanie príspevku na samostatnú zárobkovú činnosť, príspevku na vykonávanie absolventskej praxe a príspevkov na aktivačnú činnosť. V rokoch 2008 až 2013 **štát zapojil do týchto opatrení 571-tisíc ľudí**. V priemere počas jedného roka bolo prijímateľmi tejto pomoci 95-tisíc ľudí.

V nasledujúcom grafe je prehľad opatrení, ako sa využívajú v praxi. Medzi najpoužívanejšie patria poskytovanie príspevku na vykonávanie absolventskej praxe, príspevku na aktivačné práce, dobrovoľnú aktivačnú činnosť a poskytovanie príspevku na samostatnú zárobkovú činnosť.

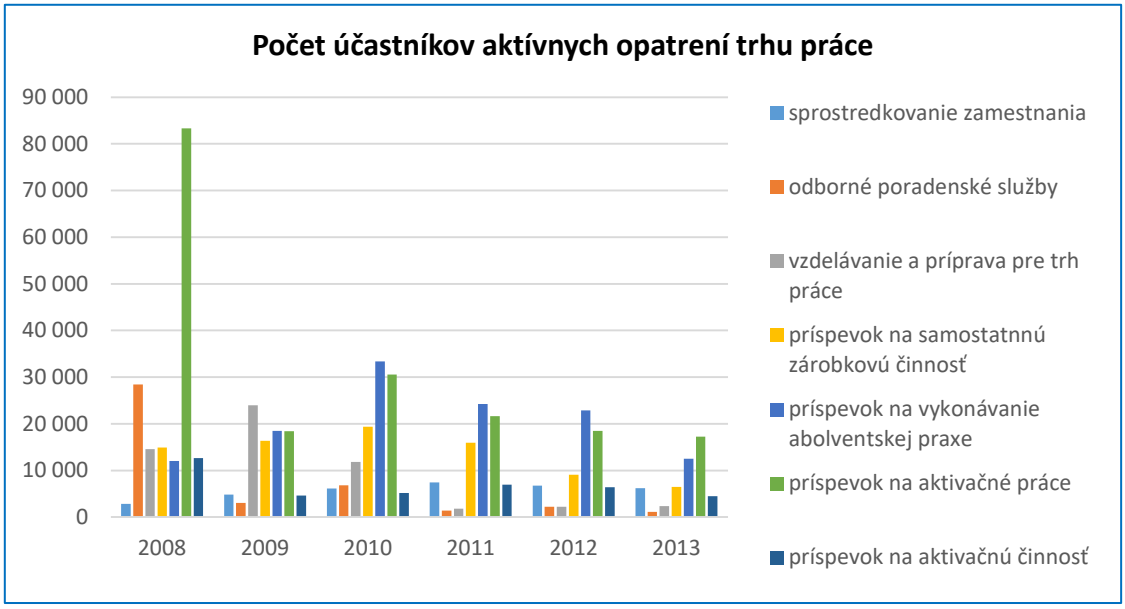

PRAMEŇ: KPMG Slovensko

5.1 Hodnotenia analytikov

V roku 2014 vypracoval tím ekonómov v rámci národného projektu s názvom Centrum sociálneho dialógu analýzu účinkov nástrojov aktívnej politiky trhu práce. Zaoberali sa tými nástrojmi, ktoré boli v referenčnom roku 2011 **najvýznamnejšie z hľadiska počtu účastníkov** a zároveň im umožňovali spracovať vyhodnotenie dostupné údaje.

Sústredili sa na šesť kategórií – príspevky na aktivačnú činnosť pre obec alebo formou menších služieb pre samosprávny kraj, príspevky na vykonávanie absolventskej praxe, príspevky na podporu zamestnanosti na realizáciu opatrení na ochranu pred povodňami a na riešenie mimoriadnej situácie, príspevky na podporu regionálnej a miestnej nezamestnanosti, príspevky na aktivačnú činnosť formou dobrovoľníckej služby a príspevky na vzdelávanie a prípravu na trh práce uchádzačov a záujemcov o zamestnanie.

Záverečné posúdenie aplikovania jednotlivých opatrení z hľadiska ekonomického efektu, teda výhodnosti pre štát, **vyznieva pomerne kriticky**.

Najvyššiu hodnotu pomeru výnosov a nákladov spomedzi hodnotených opatrení dosahovalo opatrenie **vzdelávanie a príprava uchádzačov a záujemcov o zamestnanie pre trh práce**. Medzi hlavné prínosy pre účastníkov uvedeného opatrenia možno zaradiť získanie čiastočnej alebo úplnej kvalifikácie, odbornej spôsobilosti, rozvoj všeobecných kompetencií.

Pri aktivačných prácach výnosy nedosiahli výšku nákladov vynaložených z krátkodobého hľadiska ani pri jednom z použitých scenárov. Bola tu relatívne **nízka miera úspešnosti účastníkov** pri umiestňovaní sa na trhu práce. Aktivačné práce pôsobia skôr v oblasti sociálnej pomoci, než ako skutočný nástroj zvyšovania pravdepodobnosti alebo schopnosti účastníkov uplatniť sa na trhu práce. Opatrenie pomáha uchádzačom aspoň sa do určitej miery zapojiť do pracovného procesu, udržať si pracovné návyky a sociálny kontakt.

Za hlavné prínosy absolventskej praxe možno považovať získanie pracovných návykov a pracovnej disciplíny, potrebných odborných zručností a praktických skúseností v reálnom prostredí zamestnávateľa, ako aj nadviazanie pracovných kontaktov. Aktivačná činnosť formou dobrovoľníckej služby podporuje osobný rozvoj, získavanie nových schopností a zručností.

Výsledky analýzy však naznačili, že z krátkodobého hľadiska sa **celkové náklady na program štátu v podobe čistých výnosov nevrátia ani pri jednom hodnotenom opatrení**. V strednodobom horizonte by sa to podarilo iba pri príspevku na vykonávanie absolventskej praxe.

Varovné je, že po absolvovaní programu, v ktorom sa poskytoval príspevok na aktivačnú činnosť formou menších obecných služieb sa **účastníkom zásadným spôsobom nezvýšila šanca získať platenú prácu na otvorenom trhu práce**. Dokonca v niektorých prípadoch práve naopak, šance účastníkov sa môžu znižovať, napríklad vzniká riziko uviaznutia na dotovanom pracovnom mieste či riziko stigmatizácie účastníkov programu.

Podobne nemožno **návratnosť finančných prostriedkov očakávať** ani v strednodobom výhľade pri príspevku na aktivačnú činnosť formou dobrovoľníckej služby a príspevku na podporu zamestnanosti na realizáciu opatrení na ochranu pred povodňami a na riešenie mimoriadnej situácie (od roku 2014 už neexistuje, ostal iba príspevok na podporu rozvoja miestnej a regionálnej zamestnanosti).

Analytici pri skúmaní **naďabili na konkrétne nepravidelnosti**, keď napríklad v Rožňave poberanie príspevku na aktivačnú činnosť zvyšovalo šance uchádzačov o zamestnanie na umiestnenie na trhu práce, kým v neďalekej Rimavskej Sobote to bolo naopak. Podobných dvojíc bolo viac. Na regionálnej úrovni sa jedným opatrením sledovali rôzne ciele, respektíve zhodné ciele sa sledovali v rôznej miere.

Preto je podľa analytikov nevyhnutné, aby centrálna inštitúcia riadiaca aktívnu politiku trhu práce postupovala podľa jasnej stratégie. **Hlavné ciele by mali byť jasne definované na celoslovenskej úrovni.** Dosahovanie cieľov v jednotlivých regiónoch by sa malo systematicky monitorovať a vyhodnocovať, aby sa dali označiť úspešné a menej úspešné úrady práce, a tomu prispôsobiť ich budúce financovanie.

Ďalšiu významnú analýzu, ktorá vyhodnocuje poskytovanie služieb zamestnanosti vypracoval v roku 2016 IFP, ktorý na spoluprácu prizval Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Inštitút sa prednostne **zameral na zhodnotenie jednotlivých nástrojov z hľadiska účinnosti**.

Čistú účinnosť pri hodnotení nástrojov aktívnych opatrení trhu práce definoval ako rozdiel v počte zamestnaných uchádzačov o zamestnanie oproti situácii, keď by sa program neuskutočnil. Nástroj mohol mať vysokú čistú účinnosť, ale pri vysokých nákladoch by mohlo byť efektívnejšie vynaložiť prostriedky na menej nákladné opatrenie. Práve ekonomická efektívnosť čistého zamestnávania bola teda hlavným kritériom na hodnotenie nástrojov.

Za referenčné obdobie Inštitút vzal rok 2013 (od 1. januára alebo od 1. mája podľa druhu nástroja) a prvú polovicu roka 2014. Zmenou zákona o službách zamestnanosti sa v porovnaní s predchádzajúcim hodnotením nástroje trochu pomenili, ale tie najdôležitejšie ostali. V nasledujúcom grafe sú zoradené jednotlivé nástroje podľa počtu podporených osôb.

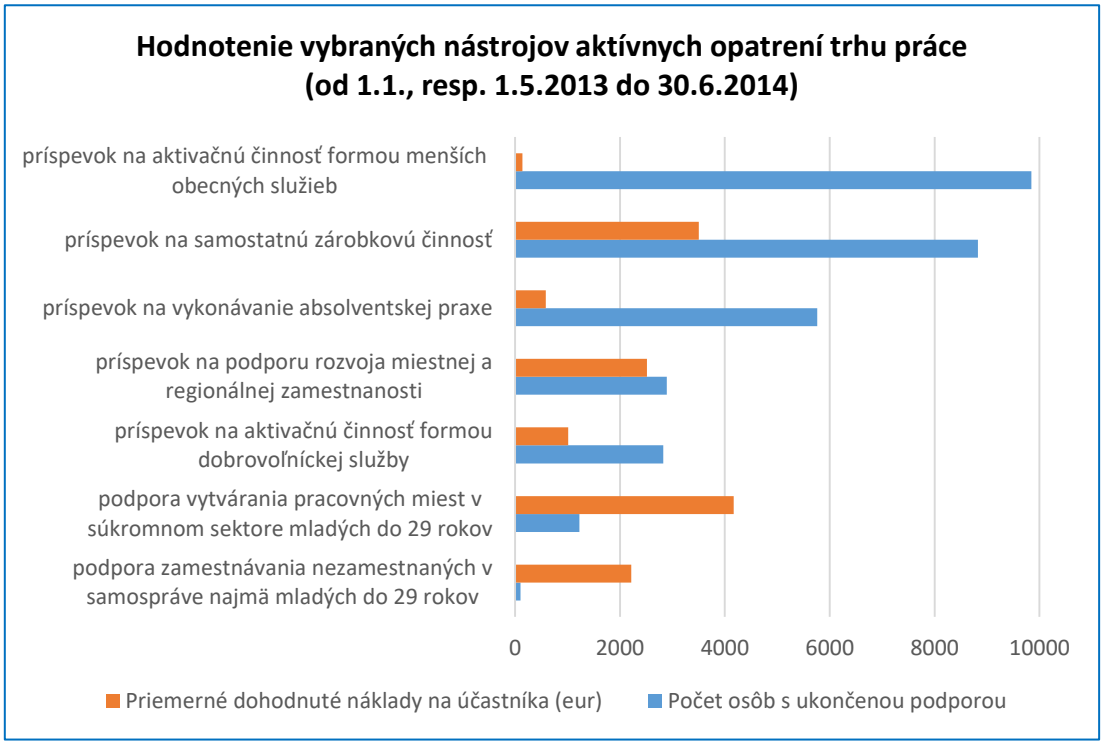

PRAMEŇ: Inštitút finančnej politiky

Najviac v sumárnom vyjadrení štát v prvej polovici roka 2014 stáli nástroje podpora vytvárania pracovných miest v súkromnom sektore mladých do 29 rokov (spolu 24,3 mil. eur), príspevok na podporu rozvoja miestnej a regionálnej zamestnanosti (12,4 mil. eur) a príspevok na samostatnú zárobkovú činnosť (6,9 mil. eur).

Podľa priemerného vplyvu opatrenia na šancu zamestnať sa po 12 mesiacoch po jeho skončení **bolo najúspešnejším nástrojom dotovanie pracovných miest mladých do 29 rokov**. Tieto projekty patria medzi najdrahšie, ale ich účastníci majú výrazne vyššiu pravdepodobnosť byť v zamestnaní aj po skončení podporovania a viazanosti pracovného miesta. Pozitívne hodnotili aj nástroje krátkej podpory na získavanie pracovných návykov pri

dobrovoľníckej službe a absolventskej praxi. V ukazovateli nákladovej efektívnosti sa podľa analytikov ukazuje najväčší priestor na zlepšenie pri dotovaní nákladov práce samospráv pri zamestnávaní prevažne nízko kvalifikovaných ľudí.

Jediný **nástroj s negatívnym vplyvom na šance účastníkov zamestnať sa predstavujú aktivačné práce** v obciach a pre samosprávny kraj. Je to skôr forma sociálnej podpory, kde ani nie je možné vyhodnotiť nákladovú efektívnosť. Inštitút pripomína, že podľa prieskumu Organizácie spojených národov sa na aktivačných prácach v priemere **zúčastnilo 47 percent Rómov v porovnaní s 5 percentami väčšinovej populácie** žijúcej v blízkosti rómskych osídlení.

Podpora podnikania sa poskytuje uchádzačom o zamestnanie formou príspevku na čiastočnú úhradu nákladov súvisiacich s prevádzkovaním samostatnej zárobkovej činnosti. Úspešnosť podpory možno hodnotiť len na základe podielu udržaných živností po skončení povinne udržateľného obdobia, ktorý dosahuje len 48 percent v prvom mesiaci a mierne klesá k 40 percentám, a porovnania nákladov programu s výnosmi.

V nasledujúcej tabuľke je sumárny prehľad jednotlivých nástrojov aktívnych opatrení trhu práce podľa nákladov a návratnosti poskytnutej podpory.

Porovnanie nákladov a výnosov hodnotených nástrojov aktívnych opatrení trhu práce

Nástroj aktívnych opatrení trhu práce	Priemerné dohodnuté náklady na čistého zamestnaného (eur)*	Návratnosť podpory pri zárobku účastníka pri minimálnej mzde (v rokoch)**
príspevok na podporu rozvoja miestnej a regionálnej zamestnanosti	29 330	19
podpora vytvárania pracovných miest v súkromnom sektore (mladí do 29 rokov)	12 485	8
podpora zamestnávania nezamestnaných v samospráve (najmä mladí do 29 rokov)	9 158	6
príspevok na samostatnú zárobkovú činnosť	8 247	5
príspevok na aktivačnú činnosť formou dobrovoľníckej služby	6 982	4
príspevok na vykonávanie absolventskej praxe	5 369	3
príspevok na aktivačnú činnosť formou menších obecných služieb pre obec alebo samosprávny kraj	-	-

* priemerné dohodnuté náklady na čistého zamestnaného predstavujú priemerné dohodnuté náklady na obdobie podpory vydelené čistou účinnosťou nástroja, t.j. rozdielom v šanci účastníka byť zamestnaný oproti kontrolnej skupine uchádzačov o zamestnanie

** prínosy v podobe daní a odvodov z minimálnej mzdy v roku 2015

PRAMEŇ: Inštitút finančnej politiky

Z pohľadu efektívnosti sa **na prvých troch najlepších miestach** umiestnili príspevky na vykonávanie absolventskej praxe, na aktivačnú činnosť formou dobrovoľníckej služby a na samostatnú zárobkovú činnosť. Dotovanie ceny práce mladých do 29 rokov je účinné z pohľadu zvýšenia šance zamestnať sa oproti nepodporenej skupine, z pohľadu nákladov však

ide o **relatívne drahý nástroj**. Verejné zamestnávanie dotovaním ceny práce a aktivačnými prácami sa orientuje na dlhodobo nezamestnaných a nízko kvalifikovaných uchádzačov o zamestnanie, ale ukazuje sa relatívne neúspešné pri zvyšovaní šance účastníkov nájsť si po ich skončení zamestnanie na otvorenom trhu práce.

Ako vidíme, účinnosť aktívnych opatrení na trh práce je rozličná. Najlepšie výsledky sú pri poskytovaní príspevkov na absolventskú prax, na vzdelávanie a prípravu pre trh práce uchádzačov a záujemcov o zamestnanie. Kladne možno hodnotiť príspevky na dobrovoľnícku prácu, na dotovanie ceny práce pre mladých do 29 rokov. **Aktivačné práce formou menších obecných služieb sú skôr formou sociálnej politiky** ako nástrojom trhu práce.

Inštitút finančnej politiky si všimol, že najviac financované nástroje aktívnej politiky trhu práce nesmerujú do najťažšie zamestnateľných skupín nezamestnaných. Prevláda dotovanie pracovných miest a **zaostáva financovanie vzdelávacích tréningových programov**. Tým sa Slovensko líši od iných štátov Európskej únie. Porovnanie ilustruje nasledujúci graf.

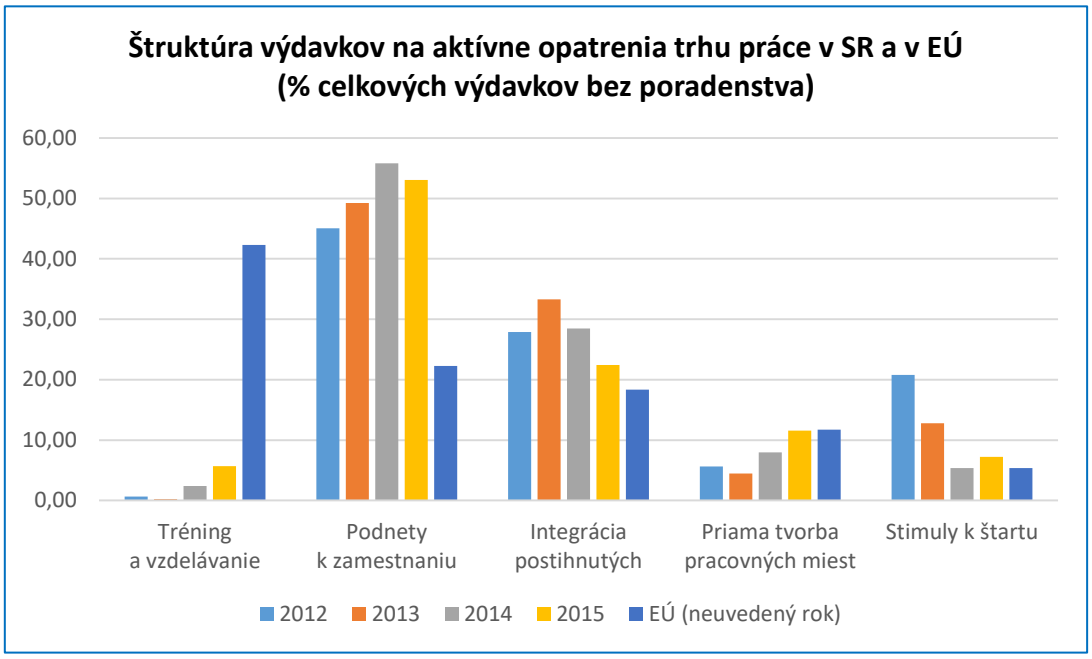

PRAMEŇ: Inštitút finančnej politiky

Slovensko **uprednostňuje financovanie programov zameraných na podnety k zamestnaniu**, a to v porovnaní s celou Európskou úniou dvojnásobne. Za týmito programami si treba predstaviť najmä **nástroje na dotovanie nákladov práce** zamestnávateľov, napríklad podporu zamestnanosti mladých do 29 rokov.

Medzinárodné skúsenosti však potvrdzujú, že najúčinnejšie sú vzdelávacie a tréningové programy a poradenské služby pri hľadaní práce. **Vzdelávacie a tréningové aktivity zvyšujú produktivitu nezamestnaných a pozitívne vplývajú na pracovnú mobilitu**. Naopak, vytváranie pracovných miest vo verejnom sektore je najmenej efektívna cesta podpory nezamestnaných.

Slovensko zaostáva za väčšinou štátov Európskej únie v aktivizovaní nezamestnaných aktívnymi opatreniami trhu práce. Kým napríklad v Maďarsku týmto spôsobom oslovujú viac ako tretinu nezamestnaných, **na Slovensku je to len niečo viac ako desatina**. Na podporu krátkodobo nezamestnaných cieli približne 60 percent zdrojov, kým na dlhodobo nezamestnaných iba 40 percent. Pritom početný pomer týchto dvoch skupín je zhruba opačný.

Inštitút odporúča, že úrady práce by sa mali v budúcnosti **zamerať hlavne na dlhodobo nezamestnaných uchádzačov o zamestnanie** a finančné prostriedky by sa mali vynakladať cielene hlavne na nich. Uprednostňovať by sa malo poradenstvo, napríklad zvýšením podielu zamestnancov úradov práce zameraných na poskytovanie kvalitných informačno-poradenských služieb, ako aj vzdelávacie programy, napríklad prepojením ich poskytovania s profilovaním a odbornými poradenskými službami na vypracovanie plánu vzdelávania s možnosťou nastavenia sankcií pri nespolupráci.

5.2 Výdavky na aktívne opatrenia

Z hľadiska výšky výdavkov predstavovali náklady na aktívne opatrenia trhu práce v roku 2015 približne 135 mil. eur. Na jedného registrovaného nezamestnaného dosiahli takmer 380 eur. Na celkových výdavkoch úradov práce vrátane Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny sa podieľali necelými 9 percentami. **Štyri pätiny z 1,5 mld. eur sa použili na sociálne transfery** – hlavne na vyplácanie pomoci v hmotnej núdzi, podpory rodiny, náhradnej starostlivosti a kompenzácií ťažko zdravotne postihnutých. Zvyšnú desatinu rozpočtu zhltli prevažne prevádzkové náklady úradov práce. Na financovanie opatrení trhu práce sa použili hlavne zdroje z Európskej únie, ktoré predstavujú 70 percent všetkých výdavkov.

Pri záverečnom hodnotení bude asi najlepšie oprieť sa o vyjadrenia IFP. Služby zamestnanosti by mali podľa Inštitútu predstavovať intervenciu na umiestňovanie rizikovejších skupín nezamestnaných na trhu práce. Aj keď počet pracovných miest rastie, podľa údajov Ústredia práce však **reagujú odtoky nezamestnaných len pomaly**.

Napriek posilneniu kapacít verejných služieb zamestnanosti zostávali odtoky z úradov práce na úrovni rokov 2013 a 2014, a teda len postupne reagovali na výrazný nárast evidovaných voľných pracovných miest v roku 2015. Mohol to byť **dôsledok nízkej efektívnosti služieb zamestnanosti** pri návrate na trh práce a nedostatočného znižovania nesúladu zručností nezamestnaných a potrieb trhu. Hodnotenie názorne dopĺňa graf.

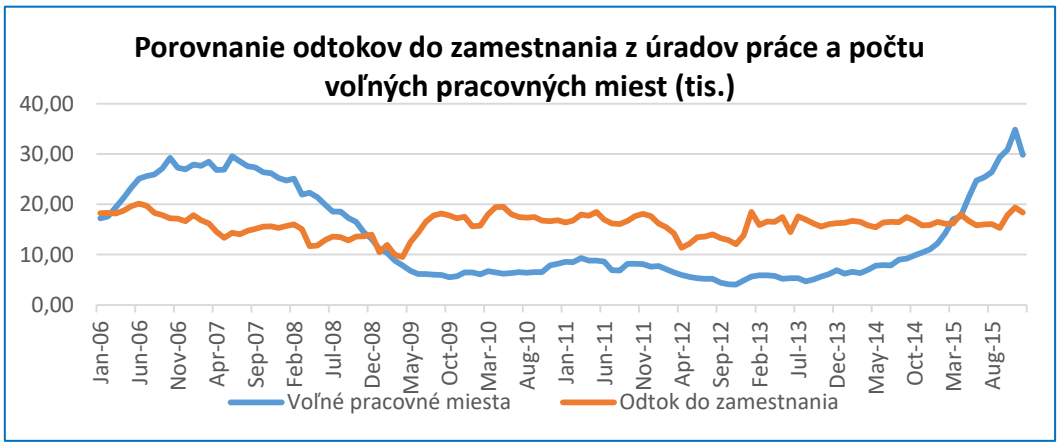

PRAMEŇ: Inštitút finančnej politiky

5.3 Zámery vlády do budúcnosti

Pri pohľade do budúcnosti **bude rozhodujúce plnenie úloh** z už spomínaného Akčného plánu na posilnenie integrácie dlhodobo nezamestnaných na trh práce v Slovenskej republike z novembra 2016.

Jedno z opatrení sa už začína plniť. Koncom roka 2015 schválil parlament novelu zákona o konkurze a reštrukturalizácii. Jeho cieľom je uplatniť účinný mechanizmus osobného bankrotu (oddlženia fyzických osôb), aby sa zvýšila jeho reálna uplatniteľnosť s cieľom eliminovať dlhovú pascu, s osobitným zreteľom na nízkopríjmové skupiny.

Podľa odhadov je na Slovensku okolo **100-tisíc ľudí, ktorí v minulosti stratili prácu, upadli do zadlženia** a žijú zo sociálnych dávok, na ktoré sa nedá na rozdiel od príjmov zo zamestnania uplatniť exekúcia. Z týchto ľudí je zhruba 40-tisíc nezamestnaných. Osobný bankrot by mal zasiahnutým ľuďom pomôcť vyrovnať sa s finančnými problémami a začať odznova bez hrozby exekúcie. Kritici novému zákonu vyčítajú, že neprimerane posilní práva dlžníkov, ďalší odchod legálnych pôžičkových schém z trhu, a tým vlastne podporí úžeru.

Ďalším plánovaným vládnym opatrením je, že úrady práce by mali začať poskytovať **individualizované služby** založené na segmentovaní a profilovaní uchádzačov o zamestnanie so zameraním na dlhodobo nezamestnaných. Podľa výsledku profilácie budú jednotlivým uchádzačom o zamestnanie odporúčať a poskytovať primerané služby a prideľovať aktivačné opatrenia. Ak sa uchádzačom nepodarí uplatniť sa na trhu práce na základe tohto opatrenia, malo by sa zintenzívniť poskytovanie cieleného odborného poradenstva pre ťažko umiestniteľných dlhodobo nezamestnaných. Intenzívne odborné poradenstvo sa má poskytovať existujúcimi kapacitami úradov práce a zvýšením ich personálnych kapacít, prijatím odborných poradcov, psychológov.

Ministerstvo práce chce podľa zámerov reintegrovať dlhodobo nezamestnaných a zvýšiť ich motiváciu k zamestnanosti a zamestnateľnosti. **Na to majú slúžiť dve opatrenia**. Počíta sa príspevkami k mzde pre aktívnych uchádzačov, ktorí sa zamestnajú. Druhým bude bližšie nešpecifikovaná podpora zapracovania u zamestnávateľa s cieľom získania či obnovenia pracovných návykov.

Dlhodobo nezamestnaným sa má poskytovať **špeciálne sociálne poradenstvo**. Sociálne poradenstvo sa má vykonávať prostredníctvom projektov s názvami Terénna sociálna práca v obciach I, Podpora vybraných sociálnych služieb krízovej intervencie na komunitnej úrovni, Terénna sociálna práca a terénna práca v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít I. a Komunitné centrá v mestách a obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít – I. fáza. Zamerať sa má aj na odstránenie prekážok brániacich zamestnaniu týkajúcich sa riešenia dlhov, bývania, dopravy.

Ministerstvo chce **rozvíjať sociálne podniky a iniciatívy na podporu sociálneho podnikania** na podporu zamestnávania znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie s dôrazom na zabezpečenie koordinácie na národnej a regionálnej úrovni. Hodlá rozvíjať spoluprácu poskytovateľov verejných služieb zamestnanosti s neštátnymi službami zamestnanosti a neziskovými organizáciami.

Ministerstvo práce plánuje rozšíriť vzdelávanie a odbornú prípravu, uznávanie neformálneho a informálneho učenia, ktoré lepšie zodpovedajú potrebám podnikov a evidovaných

dlhodobo nezamestnaných. Bude sa zaoberať prípravou zmien, úprav a doplnení v oblasti vzdelávania dospelých vo vzdelávacích inštitúciách ďalšieho vzdelávania a uznávaním učenia nad rámec formálneho vzdelávania.

V zmysle zistení z predchádzajúcich analýz **možno pozitívne hodnotiť snahy vlády položiť väčší dôraz poradenstvo a vzdelávanie**, zvlášť pri na dlhodobo nezamestnaných. Na druhej strane prevádzkovanie sociálnych podnikov nemožno považovať za koncepčné opatrenie. Takéto programy sú málo efektívne, stoja a padajú na prísune vládnych prostriedkov. Keď prameň vyschne, zvyčajne zaniká aj program.

6. Investičná pomoc

Investičná pomoc je z hľadiska objemu vynaložených prostriedkov po aktívnej politike trhu práce **najvýznamnejšia aktivita vlády sledujúca znižovanie nezamestnanosti** na Slovensku. Na porovnanie, v roku 2015 tvorili výdavky na aktívne opatrenia trhu práce 135 mil. eur a v tom istom roku poskytla vláda prijatými rozhodnutiami vybraným firmám investičné stimuly za takmer 50 miliónov eur. V roku 2014 boli tieto čísla k sebe ešte bližšie, aktívne opatrenia trhu práce stáli 128 mil. eur a schválená investičná pomoc 100 mil. eur.

Poskytovanie investičnej pomoci (používa sa aj starší výraz investičné stimuly) upravuje zákon č. 561/2007 Z.z. o investičnej pomoci. Medzi rokmi 2001 až 2007 upravoval poskytovanie pomoci zákon o investičných stimuloch.

Investičné stimuly sú jedným z nástrojov, ktoré by mali motivovať investorov, aby umiestnili svoje nové prevádzky **prioritne v menej rozvinutých regiónoch**, teda v oblastiach s vyššou mierou nezamestnanosti. Pozitívny vplyv novej investície by sa mal prejaviť vytvorením nových pracovných miest, príležitosťami na uplatnenie sa absolventov škôl a zároveň vytvorením nových podnikateľských možností pre miestne spoločnosti. Ďalším proklamovaným cieľom je hlavne v poslednom čase **podpora investícií s inovačným potenciálom**, najmä získavaním najmodernejšieho know-how zo zahraničia, otváraním úplne nových trhov a príchodom vysoko kvalifikovanej pracovnej sily, od ktorej preberajú vedomosti a skúsenosti domáci pracovníci (pozitívne externality).

Projekty so šancou získať investičnú pomoc možno zaradiť do štyroch kategórií – priemyselná výroba, technologické centrá, centrá strategických služieb a cestovný ruch. Pri každej kategórii zákon stanovuje špeciálne podmienky, ktoré treba splniť, aby sa firma mohla uchádzať o pomoc.

Investičná pomoc môže byť poskytnutá vo forme dotácie na obstaranie dlhodobého hmotného a nehmotného majetku, úľavy na dani z príjmu, príspevku na vytvorené nové pracovné miesta a prevodu nehnuteľného majetku alebo zámeny nehnuteľného majetku za cenu nižšiu, ako je všeobecná hodnota. Maximálnu intenzitu a maximálnu výšku investičnej pomoci pri jednotlivých formách investičnej pomoci v regiónoch či okresoch Slovenskej republiky stanovuje vláda osobitným nariadením.

Na stanovenie výšky príspevku na jedno vytvorené pracovné miesto sa používa zonácia podľa miery nezamestnanosti.

Zonácia Slovenskej republiky podľa miery nezamestnanosti

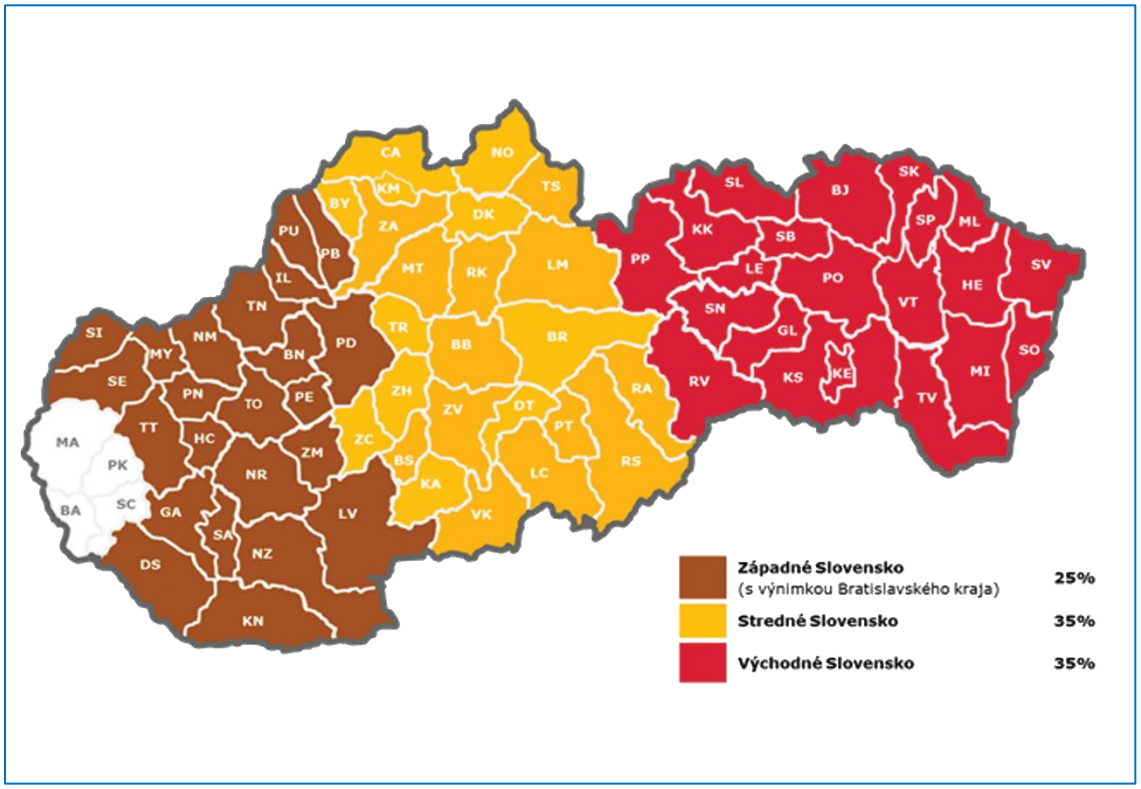

PRAMEŇ: PricewaterhouseCoopers Slovensko

Maximálna výška investičnej pomoci vo forme úľavy na dani z príjmu a dotácie na obstaranie dlhodobého hmotného majetku a dlhodobého nehmotného majetku rovnako závisí od skutočnosti, v ktorom regióne Slovenska bude daný investičný zámer realizovaný.

Maximálna výška investičnej pomoci v regiónoch Slovenska

	Úľava na dani z príjmu	Dotácia na obstaranie majetku
Západné Slovensko	25 %	25 %
Stredné Slovensko	35 %	35 %
Východné Slovensko	35%	35 %

PRAMEŇ: PricewaterhouseCoopers Slovensko

Na účely identifikovania maximálnej možnej výšky príspevku na jedno vytvorené pracovné miesto sa okresy Slovenska rozdeľujú na štyri skupiny podľa miery nezamestnanosti.

Rozdelenie Slovenska podľa miery nezamestnanosti pri poskytovaní investičnej pomoci

zóna A	okresy s priemernou mierou nezamestnanosti nad 160,01 % priemeru nezamestnanosti SR
zóna B	okresy s priemernou mierou nezamestnanosti nad 135,01 % priemeru nezamestnanosti SR
zóna C	okresy s priemernou mierou nezamestnanosti od 100,01 % do 135,00 % priemeru nezamestnanosti SR
Zóna D	okresy s priemernou mierou nezamestnanosti do 100 % priemeru nezamestnanosti SR

PRAMEŇ: PricewaterhouseCoopers Slovensko

Výška príspevku na jedno vytvorené nové pracovné miesto v eurách sa následne odvíja od skutočnosti, v akej zóne bude daný investičný zámer realizovaný a o podporu akej investície pôjde (priemyselná výroba, technologické centrum, centrum zdieľaných služieb, cestovný ruch).

Pre investičné zámery s oprávnenými nákladmi neprevyšujúcimi 50 mil. eur sa maximálne intenzity pomoci môžu zvýšiť o 10 percentuálnych bodov pre stredné podniky a o 20 percentuálnych bodov pre malé podniky.

Zákon stanovuje minimálnu výška investície, ktorá sa v závislosti od druhu investície pohybuje od 0,4 do 10 mil. eur. Ak sa investičný zámer realizuje v okrese, ktorý je označený ako najmenej rozvinutý okres, minimálna výška investície sa znižuje na 200-tisíc eur.

V posledných rokoch sa poskytovanie investičnej pomoci čoraz viac zdôrazňuje ako forma pomoci najmenej rozvinutým regiónom s najvyššou nezamestnanosťou, čo sa premieta aj do príslušných predpisov. Bratislavský kraj aj vďaka prístupu Európskej únie v roku 2009 z poskytovania tejto formy pomoci úplne vypadol. Na účely identifikovania maximálnej možnej výšky príspevku na jedno vytvorené nové pracovné miesto sa okresy Slovenska rozdeľujú na štyri skupiny podľa miery nezamestnanosti, pričom za referenčný údaj sa považuje priemerná nezamestnanosť v celej republike.

6.1 Prehľad a zhodnotenie investičných stimulov

Investičné stimuly začala poskytovať vláda v roku 2002 a schvaľovala ich priebežne do roku 2016. Výnimkou bol rok 2005, keď neudelila žiadne stimuly. Prehľad je v sumárnych údajoch za jednotlivé roky nasledujúcom grafe.

PRAMEŇ: Ministerstvo hospodárstva SR, prepočty Podnikateľská aliancia Slovenska

Najvyšší objem pomoci z hľadiska posudzovaných oprávnených nákladov na investičné projekty, kde sa žiadatelia uchádzali o pomoc, tvorili roky 2003, 2006 a 2007. V roku 2003

išlo o pomoc pre automobilku PCA Slovakia v Trnave, v roku 2006 hlavne o podporené projekty výrobcu obrazoviek Samsung Display Slovakia vo Voderadoch v okrese Trnava a automobilky Kia Motors Slovakia v Žiline. **Rok 2006 bol najmasívnejším obdobím podpory nových investičných projektov**, keď pomoc dostalo až 48 žiadateľov. Investičnými nákladmi medzi nimi vynikal výrobca prevodových systémov pre automobily Getrag Ford Transmissions Slovakia v Kechneci v okrese Košice okolie.

Najväčšiu kumulatívnu pomoc odsúhlasila vláda investorom v rokoch 2004, 2006 a 2007. V roku 2004 dominovala spomínaná automobilka Kia Motros Slovakia (celková pomoc 180 mil. eur, čo tvorilo 19 % z oprávnených investičných nákladov). V roku 2006 dostal najväčšiu pomoc Getrag Ford Transmissions Slovakia (55 mil. eur, 21 %), v roku 2007 Samsung Display Slovakia (75 mil. eur, 23 %) a Kia Motors Slovakia (38 mil. eur, 15 %).

Ak sa pozrieme na výšku pomoci v porovnaní s veľkosťou celej investície žiadateľa, potom najústretovejšia bola vláda k nábytkárskej firme Ekoltech vo Fiľakove v okrese Lučenec a k dodávateľovi v automobilovom priemysle, firme Johnson Controls priamo v Lučenci. Pomoc tesne **presahovala 50-percentú hranicu oprávnených investičných nákladov**.

Počas rokov 2002 až 2016 schválila vláda pomoc pre 176 projektov s kumulatívnymi oprávnenými nákladmi 6,04 mld. eur a **celkovou investičnou pomocou 1,65 mld. eur**. Pomoc na jeden projekt v priemere dosahovala 27 percent investičných nákladov.

Desiatka najväčších investičných projektov podporených vládnou pomocou počas rokov 2002 až 2016 je zoradená v nasledujúcom grafe. Zoznam 30 najvýznamnejších investičných projektov je v Prílohe 2.

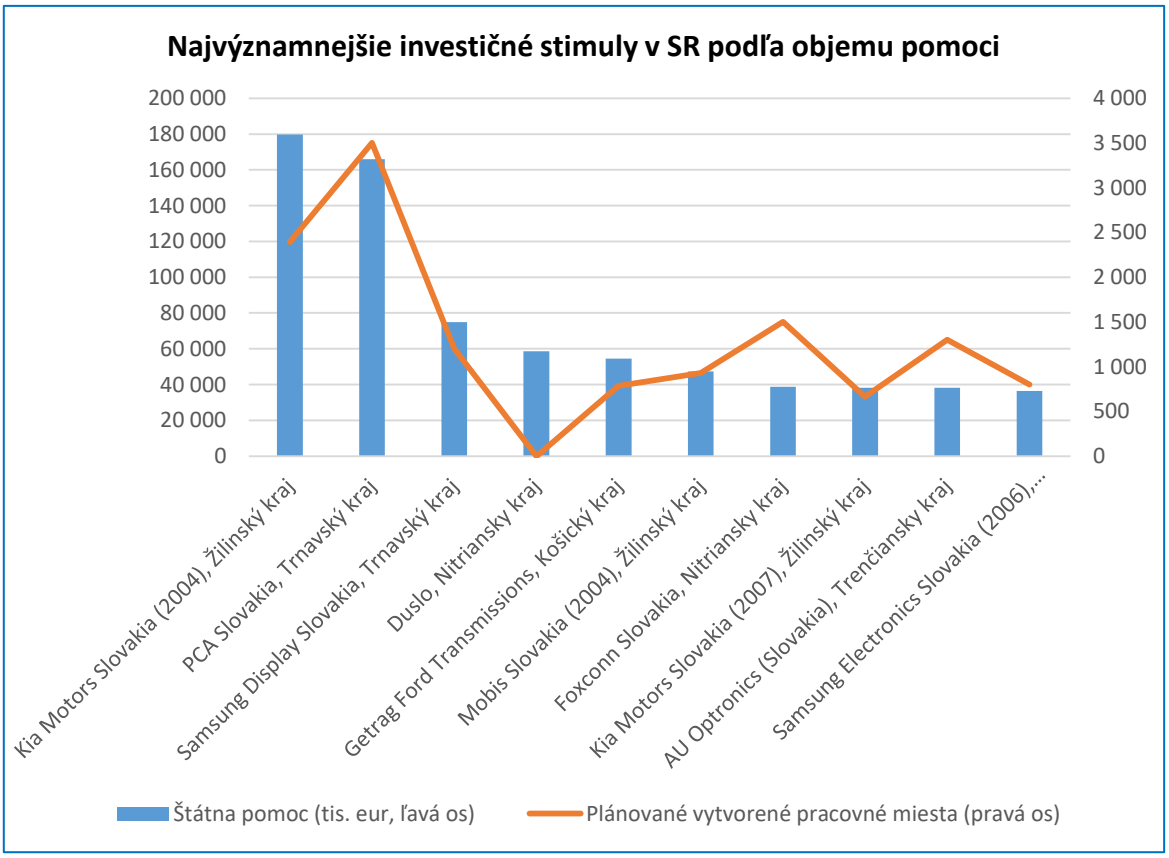

PRAMEŇ: Ministerstvo hospodárstva SR, prepočty Podnikateľská aliancia Slovenska

Dôležitým sledovaným ukazovateľom bolo vytváranie nových pracovných miest. Prístup sa zmenil v roku 2012, keď vláda schvália investičné stimuly dvom spoločnostiam, ktoré sa **nezaviazali vytvoriť nové pracovné miesta, ale udržať existujúce**. Papierenský výrobca Mondi SCP získal pomoc 24 mil. eur na udržanie 766 pracovných miest, Samsung Electronics Slovakia pomoc 20 mil. eur na udržanie 760 pracovných miest. V roku 2014 k nim pridala chemická spoločnosť Duslo v Šali s pomocou v objeme takmer 59 mil. eur na výstavbu novej prevádzky s tým, že desať rokov po jej spustení neklesne počet zamestnancov pod 1 800.

V nasledujúcej tabuľke je desať najvýznamnejších projektov podľa plánovaného počtu vytvorených nových pracovných miest. V Prílohe 3 je zoznam rozšírený o ďalšiu dvadsiatku najvýznamnejších potenciálnych zamestnávateľov.

Najvýznamnejšie investičné stimuly schválené v Slovenskej republike podľa počtu plánovaných vytvorených pracovných miest

Por.	Názov príjemcu	Umiestnenie prevádzky	Kraj	Rok prijatia vládneho uznesenia	Plánované vytvorené pracovné miesta	Štátna pomoc (tis. eur)	Štátna pomoc na jedno pracovné miesto (eur)
1	PCA Slovakia, s.r.o.	Trnava	Trnavský	2003	3 500	166 018	47 434
2	Kia Motors Slovakia s.r.o. (2004)	Teplička nad Váhom	Žilinský	2004	2 391	179 748	75 177
3	Foxconn Slovakia, spol. s r.o.	Nitra	Nitriansky	2006	1 500	38 800	25 867
4	LEONI Slovakia, spol. s r.o.	Ilava	Trenčiansky	2004	1 392	8 298	5 961
5	AU Optronics (Slovakia) s. r. o.	Trenčín	Trenčiansky	2009	1 300	38 268	29 437
6	RKN Global Europe s. r. o.	Banská Bystrica	B.Bystrický	2016	1 238	18 000	14 540
7	Samsung Display Slovakia, s.r.o.	Voderady	Trnavský	2007	1 200	74 900	62 417
8	Yura Eltec Corporation Slovakia, s.r.o.	Rimavská Sobota	B.Bystrický	2007	1 200	7 108	5 923
9	Mobis Slovakia s.r.o. (2004)	Nededza	Žilinský	2004	930	47 297	50 857
10	Universal Media Corporatium /Slovakia/ s.r.o.	Nové Mesto nad Váhom	Trenčiansky	2004	915	27 965	30 563

PRAMEŇ: Ministerstvo hospodárstva SR, prepočty Podnikateľská aliancia Slovenska

Priemerná veľkosť pomoci na jedno novovytvorené pracovné miesto bola v jednotlivých rokoch kolísavá. Najnižšiu hodnotu zaznamenala v priemere 19-tisíc eur na jedno pracovné miesto v roku 2008 až po 61-tisíc eur v roku 2014. Za všetky roky 2002 až 2016 bola podpora **na jedno vytvorené pracovné miesto v priemere 30-tisíc eur**.

Rekordérom je výrobca biochemických prísad do krmív Evonik Fermas zo Slovenskej Ľupče v okrese Banská Bystrica, ktorý dostal v roku 2004 na vytvorenie 9 nových pracovných miest štátu pomoc v prepočte takmer 3 mil. eur, čo znamenalo 325-tisíc eur na jedno pracovné miesto. Za ním je s veľkým odstupom lyžiarske stredisko Orava Skipark z Dolného Kubína so štátnou podporou z roku 2009 vo výške 83-tisíc eur na jedno pracovné miesto.

V prvých rokoch bolo zámerom investičných stimulov pritiahnuť veľkých zahraničných investorov, ktorí by priniesli na Slovensko hlavne výrobu a nové pracovné miesta. Regionálny rozmer bol druhoradý. O tom svedčí boom poskytovania tejto formy pomoci v rokoch 2003 až 2007. Práve vtedy prišli na Slovensko veľké automobilky či veľké elektrotechnické spoločnosti.

Postupne vlády stále viac pripomínali dôležitosť cielenia investícií do najzaostalejších regiónov a neskôr aj na pritiahnutie špičkových technológií. Častejšie sa hovorilo o zrovnoprávňovaní domácich investorov s domácimi. **Z týchto cieľov sa darilo plniť len málo**. Najsledovanejší ukazovateľ v poslednom čase, **regionálny rozmer, sa neuplatňoval**, ba naopak, vplyv stimulov na regionálnu nezamestnanosť bol mizivý. Dokumentujú to nasledujúce dva súvisiace grafy.

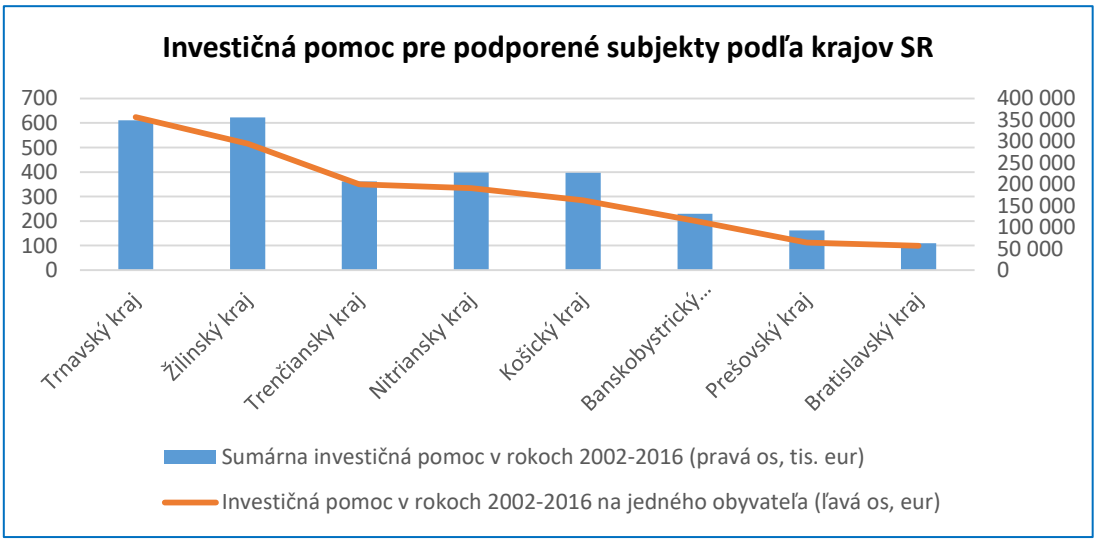

PRAMEŇ: Ministerstvo hospodárstva SR, prepočty Podnikateľská aliancia Slovenska

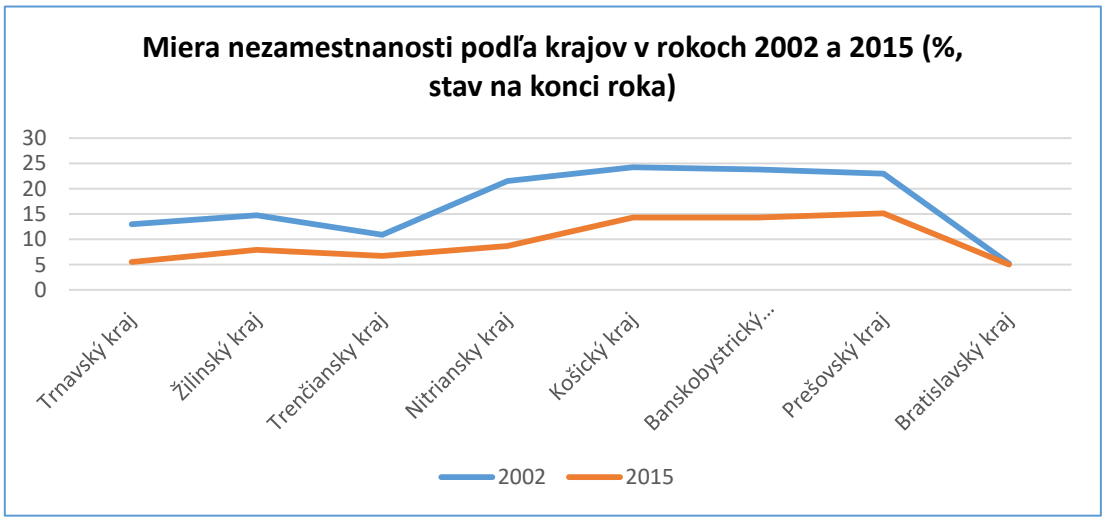

PRAMEŇ: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

Najviac investičných stimulov sumárne smerovalo do najrozvinutejších oblasti Slovenska. Výnimkou bol Bratislavský kraj, ale len preto, že nárok na takúto pomoc stratil pre nadradené európske prepisy a od roku 2009 tu vláda nepodporila žiadny projekt. Poskytnutá pomoc mala mať na uprednostňované regióny pozitívny dopad, ale ako vidíme z druhého grafu, **miera nezamestnanosti klesla za 14 rokov viac práve tam, kde bolo stimulov menej**. Samozrejme, vplyvov na regionálne znižovanie nezamestnanosti je oveľa viac, napríklad sťahovanie za prácou. No porovnanie najvýpovednejších čísel z rokov 2002 a 2016 podkopáva tvrdenie, že tento nástroj vládnej pomoci pomáha znižovať miestnu nezamestnanosť.

Rozchádzanie sa slov a činov u presadzovateľov investičných stimulov ešte lepšie dokazuje nasledujúci graf, kde je zoradených **desať najviac podporovaných okresov na Slovensku**. Za pozornosť stojí už to, že pomoc pre týchto desať okresov tvorila viac ako dve tretiny celého objemu stimulov schválených v rokoch 2002 až 2016.

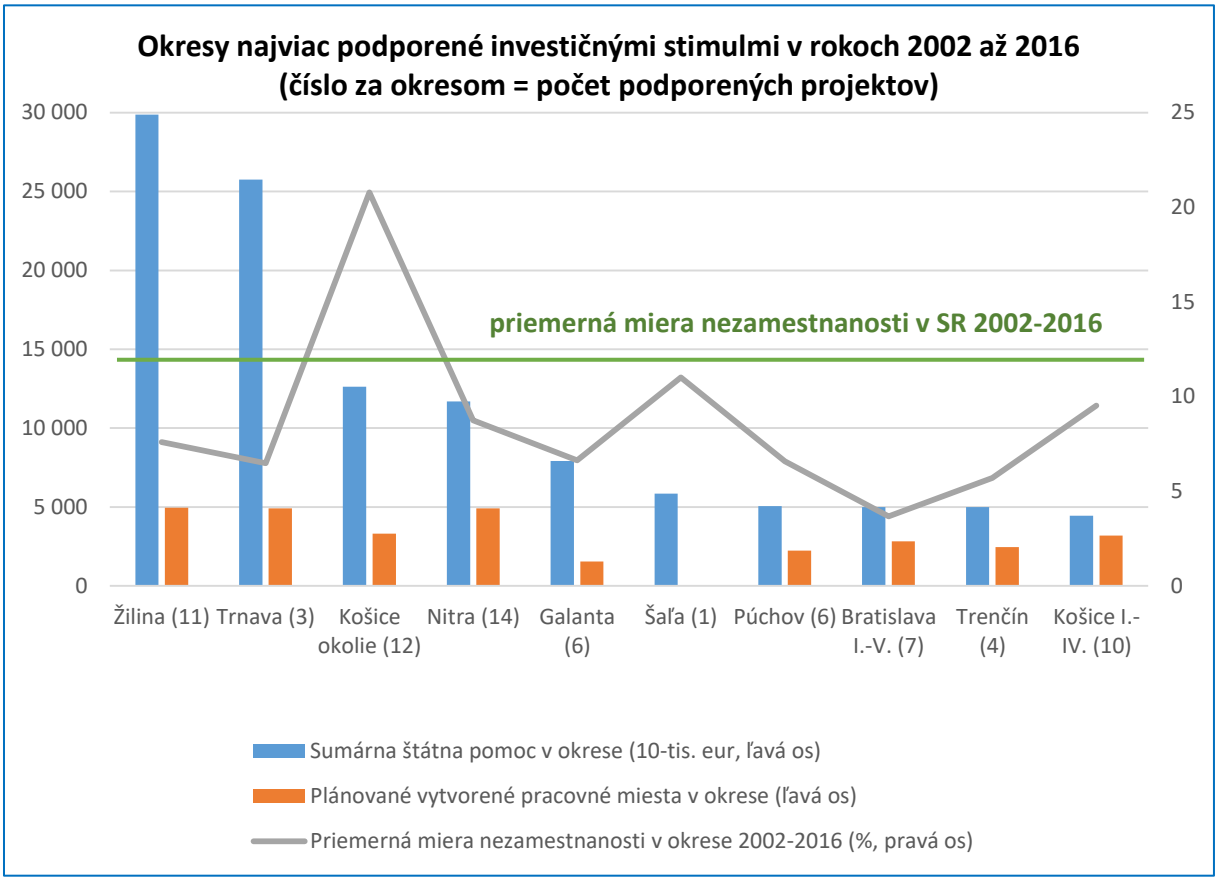

PRAMEŇ: Ministerstvo hospodárstva SR, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, prepočty Podnikateľská aliancia Slovenska

Najvyššiu pozornosť získali všetky krajské mestá s výnimkou Prešova a Banskej Bystrice – teda práve sídiel krajov, kde je nezamestnanosť dlhodobo najvyššia. **Top desiatku dopĺňajú okresy Galanta, Šaľa a Púchov umiestnené vo vyspelej západnej časti Slovenska**. Šaľa sa do zoznamu dostala len vďaka jedinému podporenému projektu pre spoločnosť Duslo, kde sa prijímateľ zaručil iba za zachovanie existujúcich pracovných miest.

Vo všetkých okresoch okrem Košíc-okolia bola priemerná miera nezamestnanosti v sledovanom období pod celoštátnym priemerom. Pomoc smerom od západu na východ klesá i v dlhodobom horizonte, čo ukazuje nasledujúci graf.

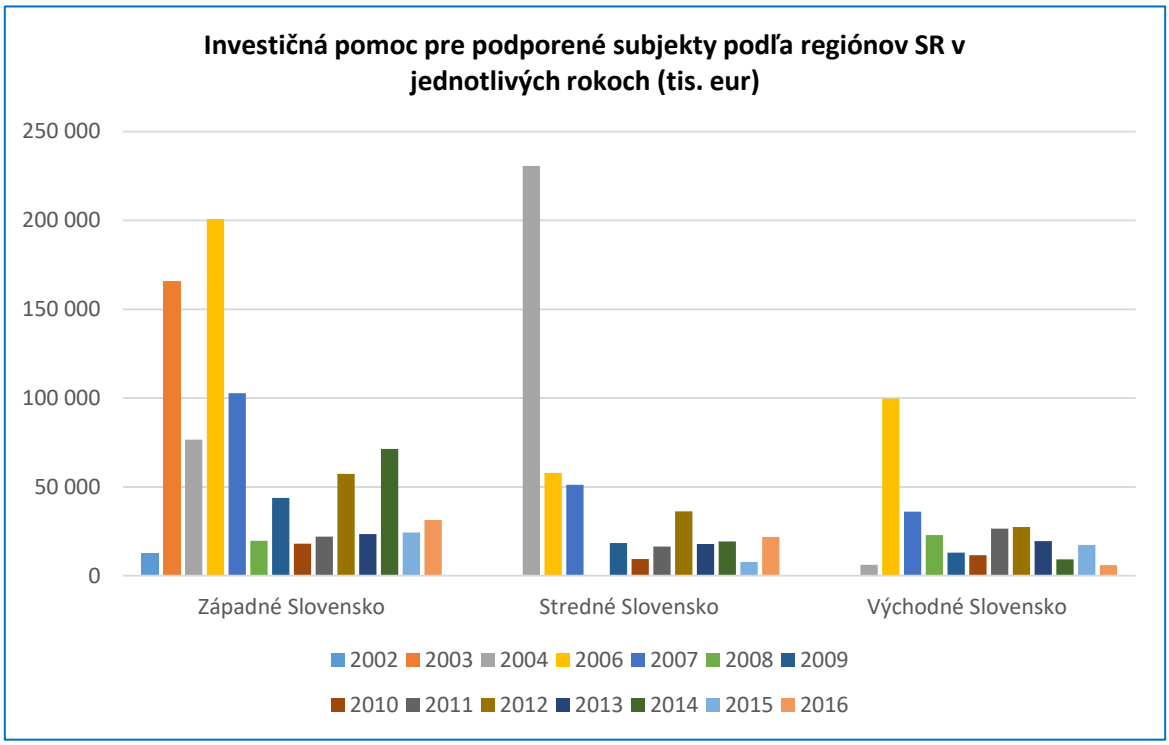

V roku 2005 neposkytla vláda žiadnu investičnú pomoc.
Západné Slovensko = Bratislavský + Trnavský + Nitriansky + Trenčiansky kraj, Stredné Slovensko = Žilinský + Banskobystrický kraj, Východné Slovensko = Košický + Prešovský kraj.
PRAMEŇ: Ministerstvo hospodárstva SR, prepočty Podnikateľská aliancia Slovenska

Z hľadiska formy pomoci dominujú pri poskytovaní investičnej pomoci s takmer polovičným podielom daňové úľavy. Viac ako tretinový podiel tvoria dotácie na hmotný a nehmotný investičný majetok.

Daňové úľavy síce vyznievajú ako forma pomoci, pri ktorej vláda nevynakladá priamo peniaze zo štátneho rozpočtu, prichádza však o ne neskôr cez chýbajúce príjmy. Inými slovami, na chýbajúce daňové príjmy sa musia poskladať ostatní nepodporení. Napriek tomu sú **daňové úľavy najlepšou formou podpory**, lebo príjemca pomoci si ich môže uplatniť, až keď dosiahne zisk. Celkové rozloženie pomoci podľa jednotlivých foriem je v nasledujúcom grafe.

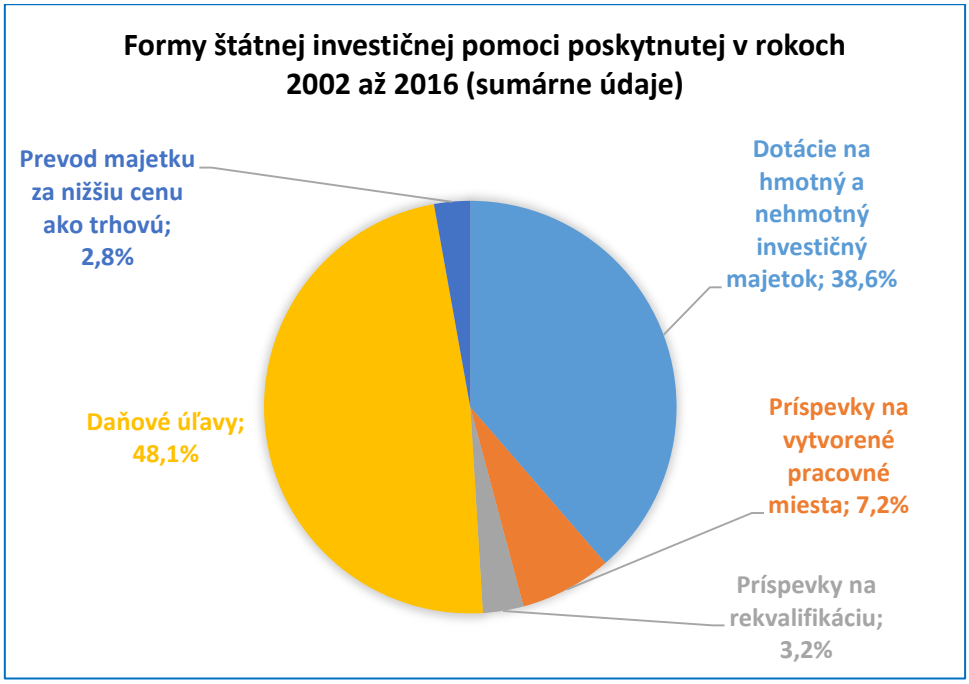

PRAMEŇ: Ministerstvo hospodárstva SR, prepočty Podnikateľská aliancia Slovenska

6.2 Osobitná investičná pomoc

Okrem investičných stimulov regulovaných osobitným zákonom sa vláda podujala aj na poskytovanie osobitnej, širokospektrálnej investičnej pomoci.

V roku 2013 podpísala vláda SR s majiteľom spoločnosti U.S. Steel Košice memorandum o porozumení, ktorého cieľom bolo dlhodobo udržať na Slovensku tohto investora a s ním aj zamestnanosť prevyšujúcu 10-tisíc pracovníkov. Firma získala **špeciálne stimuly**. Vláda sa zaviazala novelizovať zákon o podpore obnoviteľných zdrojoch energie, ktorý mal priniesť firme výhodnejšiu úpravu podpory podnikania vo vnútornej energetike – uľahčenie rekonštrukcie energetických zariadení a sprístupnenie vyplácania príspevkov na podporu obnoviteľných zdrojov mali firme ročne priniesť 14,8 mil. eur, čo by v období nasledujúcich 15 rokov mohlo tvoriť 221 mil. eur.

Vláda sa ďalej zaviazala, že tarify a poplatky za elektrinu, napríklad sadzba pre Národný jadrový fond, tarifa za prenesenú energiu či straty pri prenose elektriny sa do roku 2016 nebudú zvyšovať o viac ako jadrovú infláciu, hoci táto oblasť bola v kompetencii nezávislého Úradu pre reguláciu sieťových odvetví. Sľúbila zvážiť podporu projektov predložených U.S. Steelom tak, že tieto projekty získajú oprávnenie na čerpanie eurofondov alebo prostriedkov získaných z predaja emisných kvót oxidu uhličitého. Spolu malo ísť o financovanie projektov v hodnote 75,5 mil. eur.

Vláda prisľúbila košickej oceliarni kompenzácie pri rastúcich nákladoch spojených s emisiami skleníkových plynov do cien elektrickej energie. V rokoch 2014 až 2020 by mala takáto kompenzácia predstavovať 1 milión eur ročne, čo je za celé obdobie spolu 7 mil. eur. Vláda podpísala ďalšie záväzky, napríklad zmraziť v rokoch 2013 a 2014 poplatky za zneškodňovanie odpadov na skládkach a pri budúcej úprave držať tieto poplatky na najnižšej

možnej úrovni. U.S. Steelu sľúbila poskytnúť výhodné poplatky za služby Železničnej spoločnosti Cargo Slovakia.

V roku 2015 sa vláda **v boji o investíciu britskej automobilky Jaguar Land Rover** rozhodla poskytnúť ďalšiu osobitnú investičnú pomoc.

Priama investičná pomoc pre automobilku mala dosiahnuť 130 mil. eur, náklady na vykúpenie pozemkov pri Nitre 111 mil. eur, na vybudovanie priemyselného parku 148 mil. eur, na vybudovanie prípojky k rýchlostnej ceste a na zapojenie do elektroenergetickej sústavy 11 mil. eur, na protipovodňové úpravy na rieke Nitra 26 mil. eur, na vybudovanie železničného terminálu 52 mil. eur.

V prospech prichádzajúceho investora sa menila celoštátna legislatíva. Parlament schválil zákon, podľa ktorého sú z platenia odvodov za trvalé odňatie poľnohospodárskej pôdy vyňaté významné investície, kde realizáciu zabezpečuje podnik so 100-percentnou majetkovou účasťou štátu. V Nitre môže ísť až o 400 hektárov pôdy, čo pri predpokladanej bonite pôdy môže predstavovať 40 mil. eur.

Keď spočítame všetky položky, **podpora automobilky vychádza na takmer 520 mil. eur**. Možno síce povedať, že železničný terminál, cesty či protipovodňové hrádze budú slúžiť aj iným, no keby nebolo takéhoto veľkého investora, ktorý k tomu vládu motivoval, nepostavili by sa. Pri investícii odhadovanej na 1,4 mld. eur tak Jaguar bude mať **bonus od vlády vyše 500 mil. eur**. Zamestnať má 2 800 ľudí. Po prepočte tak vyjde **štátna podpora na jedno pracovné miesto na takmer 180-tisíc eur.** Na porovnanie, pri investičných stimuloch udelených v rokoch 2002 až 2016 bola priemerná podpora jedného novovytvoreného pracovného miesta niečo vyše 30-tisíc eur.

Štátna pomoc pri Jaguari z viacerých ďalších dôvodov prekročila symbolický rubikon zrejmého obrovského plytvania. Peniaze tečú do **regiónu, ktorý je jedným z najvyspelejších na Slovensku.** Zaberá sa jedna z najúrodnejších pôd v celej krajine, a to bez jej štandardného vykupovania. Podpora ide do priemyselnej oblasti, ktorá Slovensko ďalej nebezpečne pripútava k jednému odvetviu. Uvedená pomoc má dosah na celý štát. Hrubý prepočet napríklad ukazuje, že ak by pol miliardy eur využila vláda na plošné zníženie firemnej dane, jej sadzba by v horizonte štyroch rokov mohla ísť bez akýchkoľvek kompenzácií z 23 na 22 percent.

6.3 Dopady investičnej pomoci

Účinnosť poskytnutých investičných stimulov vláda systematicky nesleduje a nevyhodnocuje. Návod na vyhodnocovanie jej poskytol IFP, keď v roku 2015 zverejnil model, na ktorého základe už dva roky vyhodnocoval niektoré projekty so žiadosťou o poskytnutie investičnej pomoci. Model sleduje **jedenásť charakteristík investície a štátom ponúkanej pomoci**. Potom ich porovnáva s historickým slovenským priemerom schválenej pomoci za uplynulé obdobie alebo podobným benchmarkom. Výsledkom je rating vyjadrený v percentách, na základe ktorého **možno zhodnotiť kvalitu investičného zámeru**. Hodnotí sa predovšetkým prínos k regionálnej zamestnanosti, inovačnému potenciálu a tvorbe pozitívnych externalít. Vo významnej miere sa zohľadňuje aj nákladová efektívnosť pomoci.

Inštitút vypočítal mediánový rating schválenej investičnej pomoci v rokoch 2013 až 2014 na 47 percent. Najlepší zámer dosiahol hodnotenie 68 percent. Ak by všetky investičné pomoci schválené za roky 2013 až 2014 dosiahli maximálne hodnotenie v ukazovateli pomoci na jedno pracovné miesto, znamenalo by to vytvorenie 2 500 pracovných miest navyše (nárast o 86 percent) bez potreby zvýšenia podpory. Pri opačnom pohľade by z hľadiska verejných financií **takýto hypotetický prípad znamenal úsporu 49 mil. eur** (pokles o 48 percent) pri rovnakom počte vytvorených pracovných miest.

Veľkú kritiku na investičné stimuly vzniesol v roku 2013 inštitút INESS. Podľa jeho predstaviteľov ide o nástroj, ktorý **porušuje trhové princípy**. Medzi najväčšie nedostatky investičných stimulov zaradil poškodzovanie existujúcej konkurencie (ostatné firmy musia zo svojich daní prispievať na projekt konkurenta), „kradnutie“ vysokokvalifikovaných zamestnancov (firma je vďaka stimulu schopná preplatiť nedostatkových zamestnancov, ktorí pracujú v okolitých firmách), deformáciu štruktúry investície (vznikajú projekty napríklad s nafúknutým počtom pracovných miest, ktoré neskôr narazia na realitu), deformáciu štruktúry ekonomiky (vďaka stimulom sa môže zdeformovať celé hospodárstvo krajiny) a reťazenie stimulov (po vypršaní stimulov sa firma dostáva do šoku a žiada ďalšie).

INESS je proti selektívnemu uprednostňovaniu firiem a **navrhol stimuly zrušiť**. Nepredpokladá, že by sa tým uškodilo ekonomike celého štátu, keby iné štáty mali pri zachovaní investičnej pomoci výhodu pri lákaní investorov. Inštitút vypočítal, že ak by sa investičná pomoc zrušila, mohla by sa daň z príjmov právnických osôb na Slovensku znížiť o jeden percentuálny bod, čo by spolu so zjednodušením daňového systému investorom **plnohodnotne nahradilo atraktívnosť udelenia osobitnej pomoci**.

Ak by štát chcel predsa len vykonávať **politiku zameranú na vyrovnávanie regionálnych rozdielov**, potom by podľa INESS chudobným oblastiam najviac pomohlo **progresívne zníženie odvodov pre nízkopríjmových zamestnancov**. Keby sa vláda stimuly rozhodla zachovať aj tak, najlepšie by bolo vypisovať na ne pri jasne stanovených pravidlách aukcie. Tieto aukcie by mohli byť regionálne cielené a sledovalo by sa nimi vytvorenie čo najväčšieho počtu nových pracovných miest v oblastiach s vysokou nezamestnanosťou.

Inštitút INEKO upozorňuje, že každému rozhodnutiu o investičnej podpore by mala predchádzať analýza efektívnosti, ktorá by umožnila porovnať zamýšľaný projekt s realizovanými podľa takých kritérií, ako sú výška udelenej pomoci na vytvorené pracovné miesto alebo objem mzdových prostriedkov vyplatených novým zamestnancom v danom čase, prípadne podľa doby návratnosti. Vláda by mala zverejňovať **rebríček podporených projektov podľa kritérií efektívnosti**, aby mala verejnosť lepší obraz o ich prínose vo vzťahu k vynaloženým verejným zdrojom. Podnikateľské zámery by vláda mala dodatočne konfrontovať s realitou. Ak sa rozhoduje bez analýz, hrozí riziko plytvania verejných zdrojov.

Hodnoteniu neboli zatiaľ podrobené širokospektrálne stimuly pre dve spoločnosti z rokov 2013 a 2015. Tu už nešlo len o finančnú podporu, ale aj o účelovú zmenu zákonov a pravidiel platných pre všetkých. Deformácie tak zasiahli nielen konkurenčné prostredie v ekonomike, ale dostali do právneho systému, deformovali regulačnú politiku a ovplyvnili všetkých.

Otázkou je, či investičnú pomoc vôbec poskytovať. Na začiatku minulého desaťročia, keď miera nezamestnanosti dosahovala na Slovensku rekordné hodnoty, bolo priklonenie sa k poskytovaniu stimulov opodstatnené. Krajina nutne potrebovala nových veľkých

zahraničných investorov, ktorí sem napokon vstúpili hlavne v automobilovom a elektrotechnickom priemysle. Sprievodným javom bolo zvýšenie firemnej kultúry a príchod nových technológií.

Neskôr, keď sa na podporené investície začalo hľadieť ako na spôsob vyrovnávania regionálnych rozdielov, zvyšovanie zamestnanosti v najzaostalejších okresoch a získavanie špičkových technológií, ich **význam pre celé hospodárstvo upadol**. Napriek pokračovaniu v udeľovaní stimulov sa nové ciele nepodarilo naplniť. Najdôležitejšie je, že **podporené investície nesmerovali do najchudobnejších regiónov** a miera ich sofistikovanosti je tiež otázna.

Mnohé podporené projekty deformovali hospodársku súťaž a z dlhodobého hľadiska slovenskú ekonomiku skôr brzdia. **Podpora investícií bola navyše neefektívna a stala sa príťažou pre štátny rozpočet.** V roku 2012 vláda schválila prvé stimuly, ktoré sa neorientovali na zvyšovanie, ale iba na udržiavanie zamestnanosti.

Odporúčame, aby vláda ustúpila od poskytovania investičnej pomoci v súčasnej forme, pretože pre spomínané deformácie nevedie k efektívnemu vytváraniu pracovných miest a do budúcna **sa ukazuje skôr ako brzda**. **Vhodnejším opatrením by bolo vytváranie vhodných podmienok na podnikanie pre všetkých.** Ak vláda pri politike stimulov napriek tomu ostane, mali by sa poskytovať na základe jednoznačných pravidiel čo najmenej deformujúcich konkurenčné prostredie a s ohľadom na ich efektívnosť.

Podnikateľská aliancia Slovenska
Bajkalská 25, 82718 Bratislava 212
tel. 02/ 5823 3481, fax 02/ 5823 3487, mobil 0905-821525
e-mail: pas@alianciaPAS.sk, http://www.alianciaPAS.sk

7. Podpora najmenej rozvinutým okresom

V tejto kapitole sa budeme zaoberať politikou súčasnej vlády, ktorá sa rozhodla osobitne **podporovať najmenej rozvinuté okresy Slovenska**, pričom za mieru nerozvinutosti považuje najvyššiu miestnu mieru nezamestnanosti. Do zoznamu sa v roku 2015 dostalo 12 okresov – Kežmarok, Lučenec, Poltár, Revúca, Rimavská Sobota, Rožňava, Sabinov, Sobrance, Svidník, Trebišov, Veľký Krtíš a Vranov nad Topľou.

Téme regionálnych rozdielov sa Podnikateľská aliancia Slovenska venuje už dávnejšie. V roku 2011 zmapovala situáciu v podnikateľskom prostredí v jednotlivých okresoch Slovenska doteraz jedinečným spôsobom. Na efektívne porovnávanie územných oblastí vytvorila Index regionálneho podnikateľského prostredia (IRPP). Ten vyjadroval **celkovú kvalitu podmienok na podnikanie v okresoch**.

IRPP pozostával zo 106 navzájom nezávislých indikátorov, ktoré hodnotili rozličné aspekty podmienok na podnikanie. Zoradili sa do ôsmich pilierov, ktoré podrobnejšie skúmali ekonomické prostredie, ekonomické výstupy, legislatívu, verejnú správu, infraštruktúru, technológie, ľudské zdroje a vzdelávanie. Ako vstupné informácie sa použili štatistické údaje v kombinácii s informáciami z vlastného rozsiahleho prieskumu medzi podnikateľmi zo všetkých kútov Slovenska. Údaje boli z rokov 2009 až 2010.

Na prvých miestach rebríčka s najlepším podnikateľským prostredím sa umiestnili okresy Bratislavy a západného Slovenska. **Kvalita podnikateľského prostredia smerom od západu na východ zväčša klesala.** Na chvoste sa zväčša umiestnili okresy z východného a južnej časti stredného Slovenska. Názorný prehľad je v mape.

Index regionálneho podnikateľského prostredia
(tmavšia farba znamená vyššie ohodnotenie okresu)

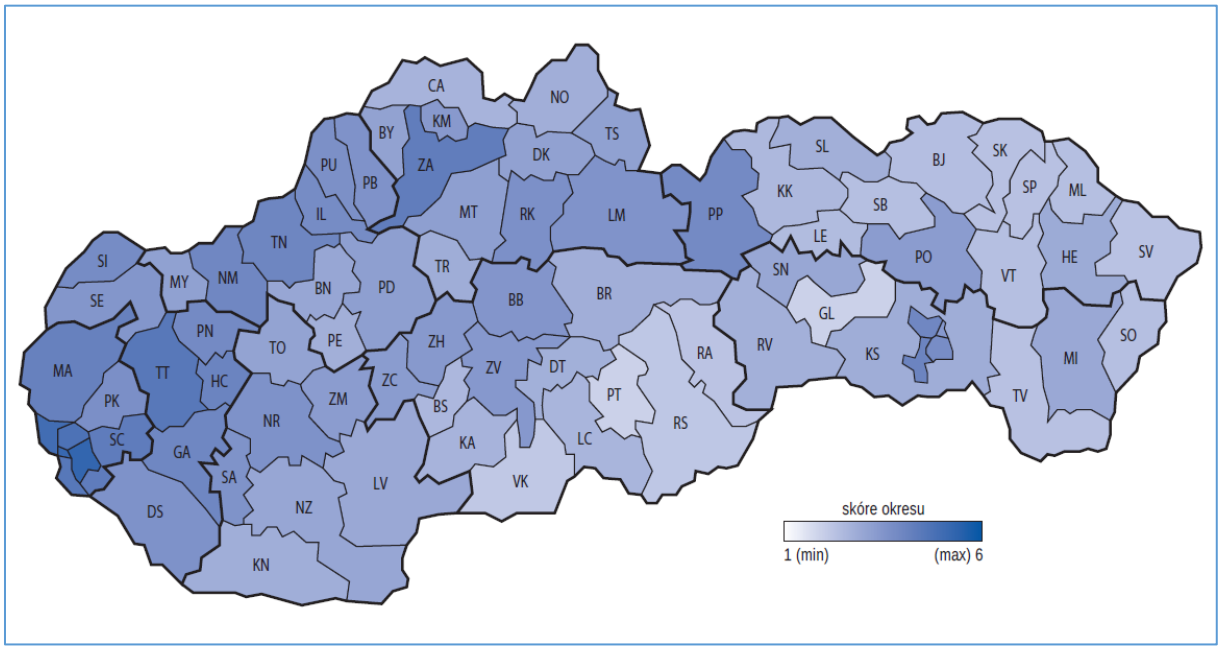

PRAMEŇ: Podnikateľská aliancia Slovenska

Z tucta okresov zaradených v súčasnosti vládou medzi najmenej rozvinuté sa v roku 2011 ušlo najlepšie miesto okresu Rožňava. Skončil však tiež až na 59. mieste zo všetkých 79 okresov. **Ostatné skončili v predposlednej a poslednej desiatke najhorších**. Patrili jednoznačne medzi okresy s najmenej kvalitným podnikateľským prostredím.

Prieskum potvrdil ďalšiu vec. **Zaostávanie v kvalite podnikateľského prostredia sa prelínalo s vysokou mierou nezamestnanosti** v jednotlivých oblastiach. Z tucta sledovaných okresov sa v rebríčku nezamestnanosti umiestnilo deväť z nich na posledných deviatich miestach, ostatné tri boli v rebríčku všetkých 79 okresov nad 63. miestom.

Dnes sa ukazuje, že **okresy najviac postihnuté nezamestnanosťou na Slovensku sa za posledných šesť rokov takmer nezmenili**. S veľkou pravdepodobnosťou možno predpokladať, že v tejto pasci uviazli práve pre zaostávajúcu kvalitu podnikateľského prostredia.

Samozrejme, že miestni podnikatelia už v roku 2010 varovali, čo treba zmeniť, aby sa u nich podnikateľské prostredie zlepšilo. **Pokrok v tejto oblasti by zároveň znamenal zvýšenie ekonomickej aktivity a tým aj nárast počtu pracovných miest.**

Podnikateľská aliancia v každom zo 79 okresov zmapovala lokálne bariéry rozvoja podnikania. V tejto analýze **sa vraciame k 12 okresom vybraných vládou**. Po spočítaní výsledkov a spriemerovaní vyšli výsledky, ktoré sú spracované v nasledujúcom grafe.

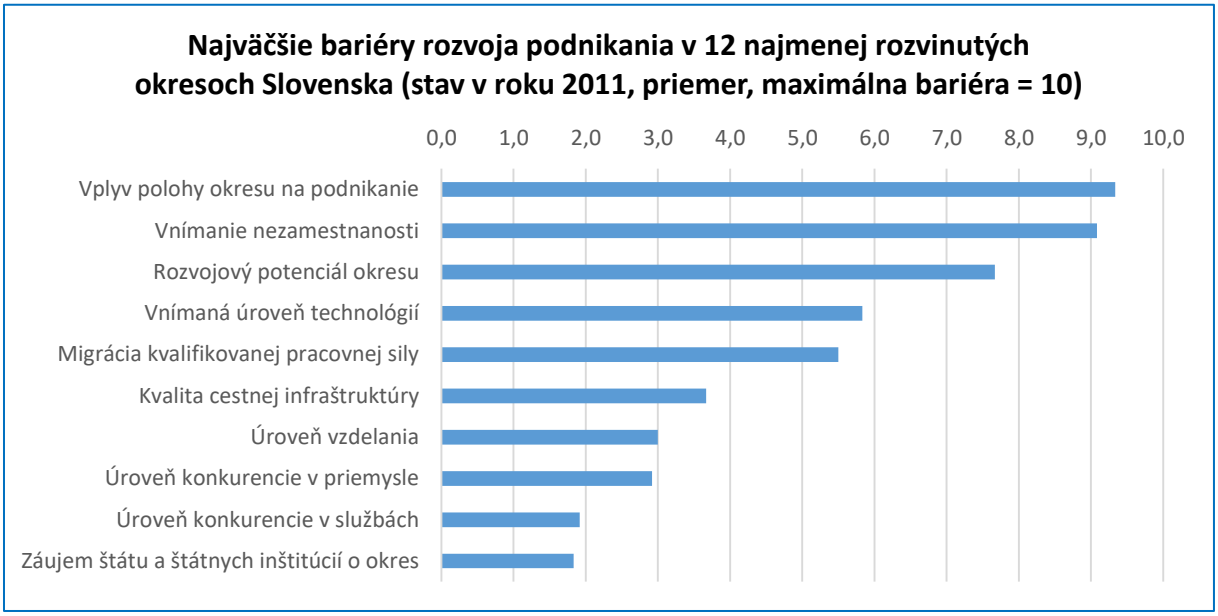

PRAMEŇ: Podnikateľská aliancia Slovenska

Ako vidieť, nad ostatným bariérami prevláda trojica najvýznamnejších. Podnikatelia odpovedajúci v prieskume vnímali všeobecne ako **najväčšiu slabinu vplyv polohu okresu na podnikanie**. Ide často o najodľahlejšie oblasti Slovenska, najviac vzdialené od centier rozvoja, s nižšou kvalitou cestnej infraštruktúry. Ďalšou významnou bariérou je **vnímanie vysokej nezamestnanosti**. Tá je prejavom slabosti okresov, pretože na jednej strane pre nízke príjmy obmedzuje dopyt miestnych obyvateľov po tovaroch a službách a na druhej strane

dosvedčuje, že nezamestnaní nie sú pre zamestnávateľov atraktívni. Keďže situácia v najpostihnutejších okresoch sa v porovnaní ostatnými dlhodobo nemení, podnikatelia **vnímajú tieto oblasti ako zaostalé, s nízkym potenciálom na rozvoj**. Nie div, že migrovanie za zamestnaním je odtiaľto rozsiahle.

Osobitnú pozornosť si zaslúži desiata najvýznamnejšia bariéra rozvoja podnikania – záujem štátu a štátnych inštitúcií o okres. Na základe zaostávania za ostatnými by sa dalo očakávať, že podnikatelia budú vyjadrovať veľkú nespokojnosť s nečinnosťou vlády, budú sa sťažovať na nízku pozornosť vzhľadom na svoje regionálne špecifiká. Nie je to tak, **táto bariéra je až na konci tohto zúženého rebríčka**. Svedčí to o dostatočnej viere vo vlastné sily a o nepriamom apele na štát, aby sa zasadzoval o plošné vytváranie dobrých podmienok na podnikanie na celom Slovensku, čo by miestnym podnikateľom v prevažujúcej miere stačilo.

7.1 Výber najmenej rozvinutých okresov

Vláda sa v boji proti vysokej nezamestnanosti rozhodla uberať selektívnou cestou. V roku 2015 prijala Národná rada SR vládny návrh zákona č. 336/2015 Z. z. o podpore najmenej rozvinutých okresov. Cieľom návrhu zákona bolo poskytovať podporu na zabezpečenie rozvoja formou prípravy a realizácie akčných plánov šitých na mieru konkrétnym okresom. Zákon umožňuje koncentráciu nástrojov, opatrení a peňažných zdrojov na rozhýbanie hospodárskeho a sociálneho rozvoja a zamestnanosti. Predpokladá podporu lokálnej iniciatívy, motivácie pre spoločný postup miest a obcí v okrese, kombinované s opatreniami na úrovni samosprávneho kraja a na centrálnej úrovni.

Okres sa stáva najmenej rozvinutým na základe splnenia podmienky vysokej miery evidovanej nezamestnanosti. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny zapíše okres do zoznamu najmenej rozvinutých okresov, ak v ňom miera evidovanej nezamestnanosti vypočítaná z disponibilného počtu uchádzačov o zamestnanie bola v období za aspoň deväť kalendárnych štvrťrokov počas predchádzajúcich dvanástich po sebe nasledujúcich kalendárnych štvrťrokov vyššia ako 1,6-násobok priemernej miery evidovanej nezamestnanosti v SR za rovnaké obdobie. Nárok na podporu vzniká automaticky.

V roku 2016 bolo v zmysle zákona zapísaných do zoznamu najmenej rozvinutých okresov zapísaných 12 subjektov a v priebehu roka potom vláda schvália pre ne individuálne akčné plány. Zoznam s hlavnými prvkami akčných plánov je v nasledujúcej tabuľke.

Vládne opatrenia prijaté na rozvoj najmenej rozvinutých okresov Slovenskej republiky

Okres	Akčný plán na rozvoj okresu schválený vládou SR	Disponibilní uchádzači o zam. rok 2015	Miera nezamest. podľa aktuál. akčného (%)	Celkové plánované investície na podporu vytvorenia nových prac. miest (mil. eur)	Vládny regionál. príspevok (mil. eur)	Podiel vládneho príspevku z celk. plánov. investícií (%)	Plánovaný počet nových pracovných miest do roku 2020	Podiel plán. miest zo súčasných disponib. Uchádzačov o zamestn. (%)	Výška investície na 1 nové pracov. miesto (tis. eur)
Kežmarok	21.9.2016	7 787	27,0	52,0	4,860	9,3	2000	25,7	26
Lučenec	23.6.2016	6 125	16,5	147,3	4,295	2,9	1440	23,5	102
Poltár	7.9.2016	2 234	19,5	98,6	2,825	2,9	750	33,6	131
Revúca	13.9.2016	3 800	20,5	61,0	3,835	6,3	1 100	28,9	55
Rimavská Sobota	24.6.2016	11 160	28,3	157,0	6,355	4,0	2 300	20,6	68
Rožňava	14.6.2016	6 596	22,7	108,9	4,665	4,3	1 345	20,4	81
Sabinov	22.8.2016	5 060	21,8	79,8	3,840	4,8	1 115	22,0	72
Sobrance	23.8.2016	1 902	17,7	69,0	2,505	3,6	1 225	64,4	56
Svidník	31.8.2016	3 344	19,5	63,0	3,060	4,9	1 418	42,4	44
Trebišov	24.8.2016	9 197	19,6	114,4	5,815	5,1	1 540	16,7	74
Veľký Krtíš	7.9.2016	4 052	19,6	75,0	3,330	4,4	822	20,3	91
Vranov nad Topľou	30.8.2016	6 862	20,1	123,0	4,900	4,0	2 545	37,1	48
Spolu		**68 119**		**1 149,0**	**50,285**	4,4	**17 600**	25,8	**65**

PRAMEŇ: Úrad vlády Slovenskej republiky, prepočty Podnikateľská aliancia Slovenska

Kľúčom na zaradenie do zoznamu najmenej rozvinutých okresov bola miera nezamestnanosti. Ako vidíme z tabuľky, tá **sa pohybovala v intervale 16,5 až 28,3 %.** Na okresy sa vzťahuje špeciálny, zvýhodnený režim a nástroje na ich podporu. Ide hlavne o uprednostnený prístup k podpore z európskych fondov, zásadne výhodnejšie podmienky na získanie investičných stimulov, keď minimálna výška investície sa znížila z 1,5 milióna na 200-tisíc eur, či zvýhodnené podmienky na tvorbu pracovných miest. Vláda do nich mieni koncentrovať podporu hospodárskych aktivít tak, aby boli príťažlivé pre investorov.

Vláda naplánovala investovať do podpory vytvorenia pracovných miest do roku 2020 celkovo 1,15 mld. eur. Najviac bude smerovať do okresov Rimavská sobota, Lučenec a Vranov nad Topľou.

Zamýšľaná vládna podpora pre okresy sa skladá z dvoch zložiek. **Vládny príspevok je priamo zo štátneho rozpočtu a okresy s ním môžu počítať.** Priame vládne regionálne príspevky pre všetky okresy majú tvoriť niečo vyše 50 miliónov eur a predstavujú na celkovej schéme 4,4 percenta. Zvyšné podporné prostriedky majú pochádzať z rozličných ďalších zdrojov, napríklad z eurofondov, investičných stimulov, zdrojov samospráv, súkromných zdrojov a podobne. Ak sa získanie týchto prostriedkov očakáva od vlády, takéto poverenie dostali rozhodnutím vlády jednotlivé ministerky a ministri. Ak sa počíta so spoluúčasťou iných

subjektov, čo je neraz kľúčový zdroj, ráta sa s ich dobrovoľnou aktivitou a ústretovosťou. Prehľad plánovaných investícií za jednotlivé okresy je v nasledujúcom grafe.

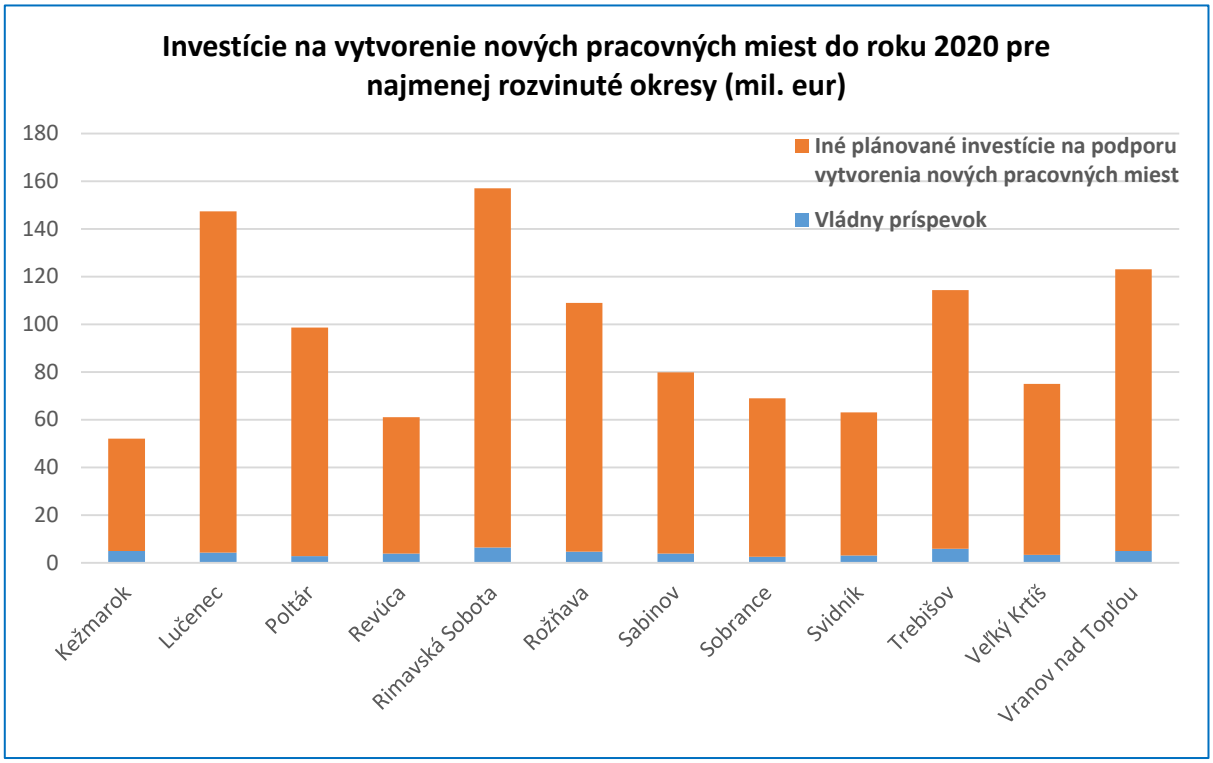

PRAMEŇ: Úrad vlády Slovenskej republiky, prepočty Podnikateľská aliancia Slovenska

Podľa akčných plánov by sa malo v 12 okresoch vytvoriť do roku 2020 celkovo 17 600 pracovných miest. Najviac ich má vzniknúť v okrese Vranov nad Topľou (2 535), Rimavská Sobota (2 300) a Kežmarok (2 000). Ak by sa vychádzalo zo súčasného počtu disponibilných nezamestnaných uchádzačov o zamestnanie, tak do roku 2020 by podľa prijatých akčných plánov mala najviac poklesnúť miera nezamestnanosti v okresoch Sobrance (o 64 %), Svidník (42 %) a Vranov nad Topľou (37 %).

Na jedno novovytvorené pracovné miesto by mali smerovať podľa jednotlivých okresov celkové investície od 26-tisíc do 131-tisíc eur. **Najdrahšie pracovné miesta by mali vzniknúť v okresoch Poltár, Lučenec a Veľký Krtíš.** Z nasledujúceho grafu vidieť, že pri zvažovaní investícií sa vláda zväčša neriadila aktuálnou výškou nezamestnanosti, čo svedčí o náhodnosti procesu.

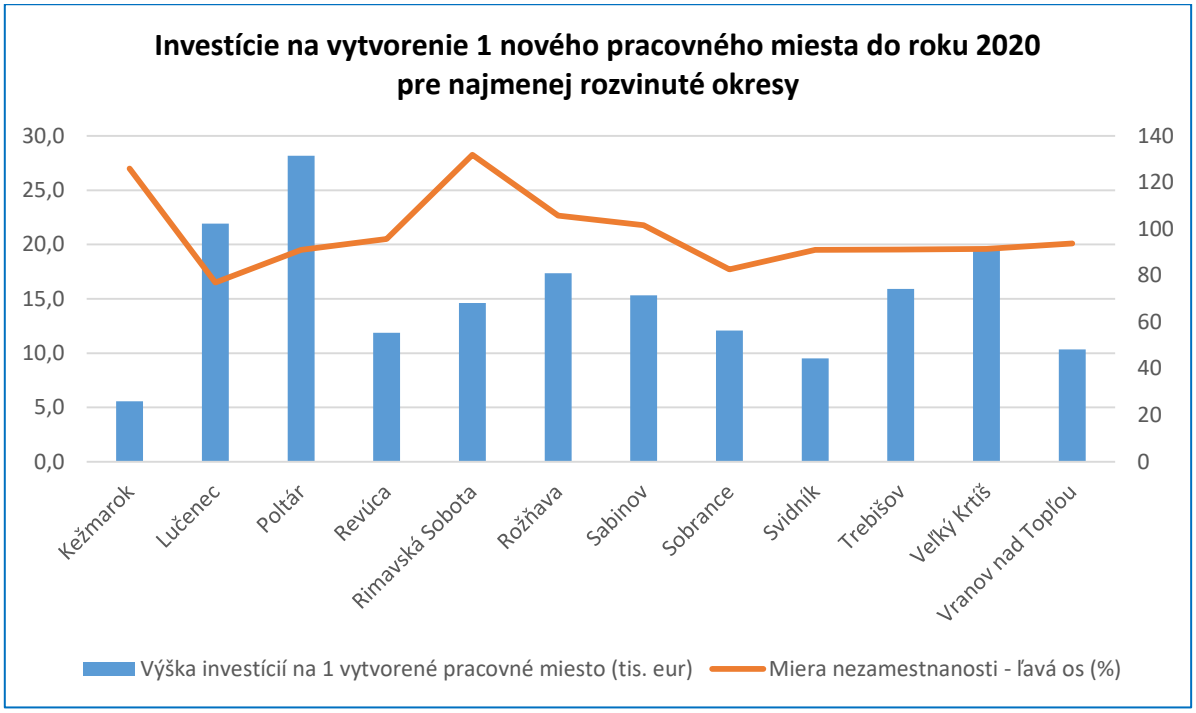

PRAMEŇ: Úrad vlády Slovenskej republiky, prepočty Podnikateľská aliancia Slovenska

7.2 Predstavy podnikateľov a ponuka vlády

Vláda navrhovala investovať v jednotlivých okresoch do plejády nástrojov, ktoré majú priniesť efekt zníženia nezamestnanosti. Ak sa vrátime do roku 2011, keď Podnikateľská aliancia Slovenska zverejnila Index regionálneho podnikateľského prostredia a naznačila očakávania miestnych podnikateľov v zlepšení podmienok na podnikanie, **môžeme porovnať, či sa ich očakávania od vlády napĺňajú.** Toto porovnanie je primerané, pretože za päť rokov sa pozícia v sledovaných 12 najmenej rozvinutých okresov veľmi nezmenila.

Uvádzame prvé tri okresy podľa abecedného poradia, pričom porovnanie existuje pre všetkých dvanásť.

Podnikateľská aliancia Slovenska
Bajkalská 25, 82718 Bratislava 212
tel. 02/ 5823 3481, fax 02/ 5823 3487, mobil 0905-821525
e-mail: pas@alianciaPAS.sk, http://www.alianciaPAS.sk

Návrhy podnikateľov a vládne opatrenia prijaté na rozvoj najmenej rozvinutých okresov Slovenskej republiky (príklad prvých troch okresov v abecednom poradí)

Okres	Hlavné zistenia/odporúčania Podnikateľskej aliancie Slovenska z roku 2011 v projekte Konkurencieschopné regióny 21	Tri hlavné opatrenia prijaté vládou SR v roku 2016 s priamou podporou zo schváleného vládneho regionálneho príspevku (zoradené podľa výšky príspevku)	Tri hlavné zamýšľané opatrenia prijaté vládou SR v roku 2016 s podporou z iných verejných a súkromných zdrojov (zoradené podľa výšky predpokladaných nákladov)
Kežmarok	Okres nemá podľa respondentov prieskumu dobrú polohu na podnikanie, pričom hapruje hlavne cestná sieť. Kvalita cestnej infraštruktúry je jedna z najslabších na Slovensku. Druhou požiadavkou je skvalitnenie ciest prvej triedy spadajúcich do desiatky najhorších na Slovensku. To by malo priaznivý dopad aj na rozvoj cestovného ruchu v oblasti Pienin, Vysokých Tatier a Belianskych Tatier.	Rozšírenie kapacít základných škôl v 4 obciach s cieľom odstrániť dvojzmenné vyučovanie (Veľká Lomnica, Rakúsy, Huncovce a Jurské) Vytvorenie mestských podnikov zabezpečujúcich verejnoprospešné činnosti v Kežmarku, Spišskej Belej a iná podpora komunálneho podnikania Výstavba stredoškolského areálu v Kežmarku.	Podpora miestnych akčných skupín (partnerstvá medzi verejným, súkromným a občianskym sektorom) na zvyšovanie zamestnanosti a rozvoj vidieckych podnikov Realizácia národného projektu Cesta na trh práce na zlepšenie postavenia uchádzačov o zamestnanie na trhu práce a zvýšenie zamestnateľnosti uchádzačov Podpora nových fariem pre chov nosníc, výstavba nových hál a modernizácia zastaraných technológií na chov nosníc.
Lučenec	Viacerí účastníci prieskumu volajú po vybudovaní rýchlostnej cesty zo Zvolena do Košíc, ktorá by okres priblížila k centrám rozvoja. Vnútornú kvalitu cestnej infraštruktúry hodnotia ako jednu z najhorších v krajine, pričom je nielen nedostatočná, ale až nebezpečná. Volajú tiež po lepšej infraštruktúre v oblasti informačných technológií.	Podpora subjektov sociálnej ekonomiky (subjekty zamerané na verejnoprospešné práce, tréningové centrá) Podpora aktivít v oblasti životného prostredia (spracovanie odpadov, skvalitňovanie verejných služieb) Vybudovanie a dobudúvanie centier vzdelávania s orientáciou na stredné odborné školstvo.	Komplexné dobudovanie rekreačného strediska Divín pri vodnej nádrži Ružiná Rozšírenie výrobných kapacít existujúcich podnikateľských subjektov v priemysle, službách a cestovnom ruchu Výstavba a prevádzka zariadenia na úpravu a zhodnotenie odpadov v Lučenci v katastrálnom území Opatová.
Poltár	V rebríčkoch 106 indikátorov skončil Poltár v 16 na jednom z troch posledných miest. Dominujúcou bariérou rozvoja ekonomickej aktivity je jeho nevhodná poloha na podnikanie. Okres zaostáva v úrovni technológií, pestrosti služieb, kvalite cestnej infraštruktúry, úrovni vzdelania.	Vytvorenie a podpora fungovania minimálne 10 sociálnych podnikov v obciach so zameraním na stavebnú činnosť, poľnohospodárstvo a služby Zriadenie a prevádzka Centra projektovej prípravy a koordinácie na riadenie projektov a poradenstvo Podpora vzniku minimálne 6 nových podnikateľských subjektov v stavebníctve, sklárstve a poľnohospodárstve.	Podpora vzniku minimálne 6 nových podnikateľských subjektov v stavebníctve, sklárstve a poľnohospodárstve Vytvorenie podmienok pre možnosť podpory environmentálnej infraštruktúry a zhodnocovania odpadov Podpora minimálne 10 projektov zameraných na cestovný ruch a služby.

PRAMEŇ: Podnikateľská aliancia Slovenska, Úrad vlády SR, spracované

Na príklade prvého uvedeného okresu Kežmarku sa dá spoznať, že očakávania podnikateľov a hlavné opatrenia vlády sa zväčša nezhodujú. Kým **podnikatelia by privítali hlavne lepšie cestné komunikácie, vláda hovorí skôr o iných konkrétnych projektoch**, ktoré hodlá podporovať. Vo vládnom akčnom programe sa síce hovorí o budúcej možnej výstavbe cesty medzi Roňavou a Bardejovom vrátane úseku Veľká Lomnica – Kežmarok, či o výstavbe druhej etapy novej cesty medzi Popradom a Kežmarkom, ale zatiaľ vláda plánuje len rozbehnúť verejné obstarávanie na štúdie realizovateľnosti. Žiadne rozpočtované výdavky sa v akčnom pláne neuvádzajú.

Na druhej strane, vláda chce napríklad rozšíriť kapacitu základných škôl v štyroch obciach. Do roku 2018 hodlá na to vyčleniť z nárokovateľného regionálneho príspevku 850-tisíc eur a ďalších 400-tisíc eur z iných zdrojov (štátny rozpočet, eurofondy). Druhým najdôležitejším opatrením financovaným prednostne z regionálneho príspevku je vytvorenie mestských podnikov zabezpečujúcich verejnoprospešné činnosti v Kežmarku a Spišskej Belej a niektoré ďalšie aktivity, pričom mestské podniky by mali stáť 690-tisíc eur a presne nešpecifikovaná časť by mala byť z regionálneho príspevku vo výške 570-tisíc eur. Na realizovaní projektov by sa mal ešte podieľať štátny rozpočet, eurofondy a mestá Kežmarok a Spišská Belá.

Uvedieme ešte príklad **opatrenia, kde štát počíta s aktivitou iných subjektov**. Podpora nových fariem na chov nosníc si vyžiada 2,8 mil. eur. Kľúčovými partnermi majú byť podnikatelia a miestny úrad práce. Rozpočet sa ďalej nešpecifikuje.

Z celkovej odhadovanej finančnej investície v rokoch 2016 – 2020 vo výške minimálne 52 miliónov eur sa v okrese Kežmarok predpokladá **krytie z verejných zdrojov vo výške približne 44 miliónov eur**, z toho 4 milióny eur formou regionálneho príspevku. V akčnom programe sa ďalej píše, že zabezpečenie zvyšných financií sa predpokladá aktivitami okresu prostredníctvom výziev príslušných operačných programov a zo súkromných zdrojov.

Tento akčný plán vláda neskôr upravila a regionálny príspevok zvýšila na 4,86 mil. eur. To je jediná záväzná suma uvedená vo vládnom uznesení. Ostatné financie na zabezpečenie úloh akčného plánu sú vo forme prísľubu, majú byť súčasťou iných vládnych schém (napríklad aj regionálnej investičnej pomoci, ktorej sa venujeme v inej kapitole), alebo sa s nimi počíta od partnerov z komunálneho či súkromného sektora.
V ďalšom texte uvádzame vyhodnotenie hlavných odporúčaní podnikateľov z jednotlivých okresov z roku 2011 a konkrétnych krokov, na ktoré sa podujala vláda v roku 2016.

Porovnanie návrhov podnikateľov a vládnych opatrení prijatých na rozvoj najmenej vyspelých okresov Slovenskej republiky

Okres	Požiadavky podnikateľov (zistenia/odporúčania Podnikateľskej aliancie Slovenska z roku 2011 v projekte Konkurencieschopné regióny 21) a hlavné prijaté opatrenia vlády v rámci akčných programov rozvoja okresov v roku 2016 (hlavné opatrenia podľa výšky rozpočtu a výšky priamej finančnej podpory)
Kežmarok	Podnikatelia najviac volajú po skvalitnení dopravnej infraštruktúry, čo sa týka hlavných ciest spravovaných centrálnou vládou i lokálnych ciest. Vláda schválila rozšírenie kapacít základných a stredných škôl, podporu mestských podnikov zameraných na verejnoprospešné činnosti. Spolu s ďalšími verejnými a súkromnými partnermi sa chce podieľať na podpore poľnohospodárskych fariem a budovať inštitúcie, napríklad miestne akčné skupiny, na zvyšovanie zamestnanosti.
Lučenec	Podnikatelia si želajú hlavne dobudovanie rýchlostnej cesty Zvolen – Košice a skvalitnenie lokálnych ciest. Privítali by lepšiu infraštruktúru v oblasti informačných technológií. Vláda schválil podporu podnikov v sociálnej oblasti (verejnoprospešné práce) a v oblasti životného prostredia (spracovanie

	odpadov). Chce skvalitniť stredné odborné školstvo a podnietiť podnikateľov, aby rozširovali zamestnávateľské kapacity v priemysle, službách, odpadovom hospodárstve, cestovnom ruchu.
Poltár	Okres má podľa podnikateľov nevhodnú polohu na podnikanie a zaostáva v úrovni technológií, pestrosti služieb, kvalite cestnej infraštruktúry, úrovni vzdelania. Vláda sa v podpore zameriava na budovanie sociálnych podnikov a hodlá podporiť aj nové súkromné firmy v stavebníctve, sklárstve, poľnohospodárstve, cestovnom ruchu a službách. Pomoc by mala smerovať do vytvorenie centra na prípravu a riadenie projektov.
Revúca	Popri slabo rozvinutej dopravnej infraštruktúre vidia podnikatelia problémy hlavne v slabom využívaní technológií vrátane internetu. Úroveň vzdelania, hlavne znalosť cudzích jazykov je jedna z najslabších na Slovensku. Chýbajú rozvojové stratégie. Vláda prichádza s podporou sociálnych podnikov orientovaných na marginalizované rómske komunity. Perspektívu okresu vidí v cestovnom ruchu a spracovaní miestnych surovín (dreva), sľubuje podporu pre projekty.
Rimavská Sobota	Zamestnávatelia majú problém so stabilizovaním pracovnej sily, s ktorou, ak ju využívajú, sú zväčša spokojní. Navrhujú napríklad, aby sa na stabilizovanie zamestnancov využívali podporné mechanizmy vo forme bezplatného prideľovania pozemkov. Vláda prichádza so zámerom vybudovania infraštruktúry na prilákanie investorov, v Dobšinej očakáva výstavbu nového závodu na spracovanie druhotnej suroviny po predchádzajúcej ťažbe. Chce podporovať zakladanie sociálnych podnikov a budovanie komplexných zdravotných a sociálnych služieb
Rožňava	Okres zaznamenáva jednu z najvyšších mier dlhodobo nezamestnaných a čerpania sociálnych dávok, čo naznačuje spokojnosť s využívaním sociálneho systému a neochotu zamestnávať sa. Popri tom je v okrese všeobecne nízka úroveň vzdelávacieho systému nezohľadňujúceho potreby trhu práce. Vláda sa meriava na podporu sociálnych podnikov, doplnkových služieb na zatraktívnenie regiónu a súkromných firiem sústreďujúcich sa na inovácie a uplatňovanie nových technológií.
Sabinov	Hoci okres trpí vysokou mierou nezamestnanosti, zamestnávateľom sa zamestnanci hľadajú ťažko, lebo vhodných absolventov škôl je málo a mnoho pracovníkov schopných odchádza za prácou inam. Vláda kladie dôraz na budovanie integrovaného dopravného systému v okrese. Podporovať zamestnanosť hodlá uprednostňovaním sociálnych podnikov, avizovanými prácami na protipovodňových opatreniach či výstavbou aquaparku v Lipanoch.
Sobrance	Podnikatelia hľadia na okres ako na neperspektívny, orientujúci sa hlavne na poľnohospodárstvo. Chýba stratégia budúceho rozvoja okresu. Vláda sa zameriava na podporu sociálnych podnikov vo verejných službách a súkromných firiem v poľnohospodárstve a potravinárstve. Za prvok strategického rozmýšľania možno s veľkým zjednodušením považovať záujem o vybudovanie centra v okresnom meste v oblasti kúpeľníctva.
Svidník	Firmy majú problém získať kvalifikovaných a jazykovo zdatných pracovníkov. Privítali by podporu štátu v rekvalifikačných kurzoch. Ťažkajú si na prebujnenú administratívu a rodinkárstvo vo verejných inštitúciách. Vláda prichádza s ponukou zabezpečenia vhodných pozemkov pre investorov a podporou sociálnych a súkromných podnikov v lokalitách s vysokou nezamestnanosťou. Osobitnú pozornosť venuje spracovaniu odpadov a cestovnému ruchu.
Trebišov	Podnikatelia sa sťažujú hlavne na zneužívanie sociálneho systému, ktorý ľudí demotivuje hľadať si prácu. Problémom je upadajúca morálka prejavujúca sa nekvalitnou činnosťou úradov. Vláda chce pomôcť pri vytváraní vhodných projektov, ktoré by udržali mladých ľudí v okrese. Veľa si sľubuje od podpory sociálnych a súkromných podnikov v oblasti poľnohospodárstva, cestovného ruchu, v priemysle a službách by privítala moderné technológie a postupy.
Veľký Krtíš	V okrese si veľa sľubujú od rýchlostnej cesty, ktorá má spojiť cez južné okresy Bratislavu s Lučencom. Privítali by väčšiu spoluprácu s maďarským pohraničím, hlavne s blízkymi Balážskymi Ďarmotami a trochu vzdialenejšou Budapešťou. Vláda prichádza popri avizovanej podpore sociálnych podnikov s orientáciou pomoci na poľnohospodárstvo, cestovný ruch a uplatňovanie nových technológií v priemysle či stavebníctve.
Vranov nad Topľou	Okres má potenciál na spoluprácu s najrozvinutejšími oblasťami východného Slovenska s centrami v Prešove a Košiciach, ale nevyužíva ho. Vláda sa spolieha na nové sociálne podniky, ktoré by boli ekonomicky udržateľné. Veľa si sľubuje od podpory inkubátora pre malých a stredných podnikateľov. Na ústretové umiestňovanie lokálnych poľnohospodárskych produktov mieni podnietiť založenie odbytového družstva v okresnom meste.

PRAMEŇ: Podnikateľská aliancia Slovenska, Úrad vlády SR, spracované

Ak by sme porovnali schválené zámery vlády a návrhy podnikateľov aj pri ďalších okresoch, **zistíme, že sa iba málo prelínajú**. Kým podnikatelia žiadajú skôr systémové opatrenia, vláda prichádza s plejádou konkrétnych projektov. **Namiesto toho, aby miestnym podnikateľom uľahčovala podnikanie, akoby sa sama rozhodla podnikať.**

Hodnotenie konkrétnych realizovaných opatrení vlády si v budúcnosti určite zaslúži zvýšenú pozornosť. Skúsenosti z minulosti ukazujú, že ak vláda cielila pomoc na konkrétne projekty, ako je napríklad pri pohľade na predchádzajúcu tabuľku výstavba aquaparku v Lipanoch, potom hrozí, že za projektmi bude záujem konkrétnych osôb, ktorým sa niektoré časti akčných plánov prispôsobili. **To nabáda k úvahe, či ide o podporu politicky spriaznených podnikateľov alebo o nezištný zámer pomôcť nerozvinutému regiónu znížiť nezamestnanosť**.

7.3 Prínos k zníženiu nezamestnanosti

Keď sa ešte vrátime k akčnému plánu okresu Kežmarok, nájdeme v ňom, že **nezamestnaní sú prevažne nízko kvalifikovanou pracovnou silou dlhodobo bez zamestnania a školstvo nedostatočne reaguje na miestne potreby trhu práce.** Podľa kvalifikovaného odhadu okresného úradu práce v spolupráci s mestami a obcami tvoria zhruba polovicu nezamestnaných a vyše tri štvrtiny dlhodobo nezamestnaných Rómovia vrátane komunít s viacgeneračnou chudobou.

Vysoký nárast počtu obyvateľov v kombinácii s chudobou a dlhodobou nezamestnanosťou predstavuje vysoký tlak na rozvoj infraštruktúry, zvlášť bývania. **Vysoká miera osobnej zadlženosti vedie nezamestnaných k úniku do šedej ekonomiky** namiesto uplatnenia sa na formálnom trhu práce, prejavuje sa aj nedostatočné postihovanie nelegálnej práce. Nedostatočne sa využíva potenciál sociálnej ekonomiky, medzitrhu práce a verejné obstarávanie ako nástroj podpory lokálnej ekonomiky.

V ostatných okresoch, kde sa v akčných plánoch podujali na podrobnejšie skúmanie príčin nezamestnanosti nájdeme podobné vyhodnotenie. Prevládajú uchádzači o zamestnanie s nízkou kvalifikáciou, prípadne nedostatočnou vzdelanostnou úrovňou, dlhodobo bez zamestnania, školstvo nedostatočne reaguje na miestne potreby trhu práce, je tu vysoká miera osobnej zadlženosti u nezamestnaných, čo nabáda využívať nelegálnu prácu, neexistuje efektívny systém komunikácie miestnych aktérov podporujúcich rast zamestnanosti a zamestnateľnosti na území okresu.

Dôležitým ukazovateľom sú zmienky o podiele Rómov na vysokej nezamestnanosti. Tvorcovia akčných plánov sa v dvoch prípadoch odvolávajú na vysoký podiel Rómov na obyvateľstve v okrese (Sabinov, Svidník), v ďalších dvoch prípadoch píšu o veľkom podiele marginalizovaných rómskych komunít na celkovom počte uchádzačov o zamestnanie (Poltár a Rimavská Sobota) a v troch ďalších prípadoch dokonca vyčísľujú aktuálnu situáciu, že zhruba polovicu nezamestnaných a vyše tri štvrtiny dlhodobo nezamestnaných tvoria Rómovia (Kežmarok, Lučenec, Vranov nad Topľou). Ak by aj v prípade ďalších okresov hodnotili situáciu podrobnejšie, možno očakávať, že by sa tu tiež objavila rómska otázka. Vedie nás k tomu poznanie, že všetkých 12 okresov sa nachádza v prvej dvadsiatke okresov s najvyšším podielom rómskeho obyvateľstva na Slovensku.

Podrobnejšie údaje o príčinách vysokej nezamestnanosti v najmenej rozvinutých okresoch Slovenska podľa akčných plánov sú v Prílohe 5.

Pri hodnotení tejto novej aktivity vlády treba začať pri príčinách vysokej nezamestnanosti. Hoci ich v okresných akčných plánoch opisujú často šablónovito, majú vypovedaciu hodnotu. **Dokumentujú nízku či nevhodnú kvalifikáciu uchádzačov o zamestnanie, stratené pracovné návyky, uprednostňovanie nelegálnej práce s argumentom vyhnúť sa exekúciám**. Ťažkajú si na nevhodnú prípravu v školách, na únik pracovitých ľudí z okresu, nedostatky v komunikácii s nezamestnanými.

Táto vzorka 12 okresov nie je malá, pretože na konci roka 2015 tu bolo kumulatívne 68-tisíc disponibilných uchádzačov o zamestnanie, ktorí **tvorili takmer štvrtinu celoslovenského počtu**. Ak by sa teoreticky podarilo zamestnať všetkých sledovaných nezamestnaných, miera nezamestnanosti by na Slovensku klesla o štvrtinu.

Opatrenia predstavené v akčných plánoch reagujú skôr na akútny stav, hasia najvypuklejšie problémy. Často sa v nich však vyskytujú aj zámery skvalitniť vzdelávanie, rekvalifikácie, budovať tréningové centrá. Tvorcovia programov majú ambíciu zlepšiť komunikáciu a vtiahnuť do nej všetkých zainteresovaných, aby šanca pre nezamestnaných uplatniť sa na trhu práce bola čím vyššia. **Tieto opatrenia hodnotíme ako pozitívne.**

Na druhej strane, štát chce pokračovať v experimentoch sociálnych podnikov, či priamo iniciovať vznik nových štandardných podnikov, ktoré by zamestnali uchádzačov. Pokusy masovejšie nahradiť najefektívnejší a najudržateľnejší spôsob zamestnávania cez súkromné firmy, kde majitelia konajú z vlastnej pohnútky, **je nevhodný a odsúdený na neúspech**. Ak sú za týmito aktivitami politicky spriaznení podnikatelia uchádzajúci sa o vládnu pomoc, zaváňa to protekcionizmom, korupciou a následnou neefektívnosťou.

Z hľadiska priamo vyčlenených zdrojov na podporu najmenej rozvinutých okresov ide o program so skromnými zdrojmi. Ak by sa realizoval v plnej výške, okresy by získali od roku 2016 do roku 2020 celkovo 1,15 mld. eur, pričom priama pomoc má byť niečo vyše 4 %. Na porovnanie, schválená štátna pomoc cez investičné stimuly, ktorá má tiež prívlastok regionálna, predstavovala v roku 2016 pri podpore ôsmich projektov celkovo 59 mil. eur. Ak spočítame podporené projekty za porovnateľné obdobie, za posledných päť rokov, ich objem je 1,76 mld. eur a priama podpora štátu predstavuje 391 mil. eur, čo je 22 percent z podporených investícií. **Z pohľadu uvoľnených zdrojov je investičná pomoc oveľa významnejší program, ako je podpora najmenej rozvinutým okresom.**

Vláda venuje na zdanlivo rozsiahly päťročný program podpory najmenej rozvinutým okresom menej, ako dala v posledných piatich rokoch na investičné stimuly. Sľubuje týmto okresom iba dvojnásobok podpory, akú priamo poskytuje novej nitrianskej automobilke. **To nesvedčí o jej reálnej zanietenosti osobitne sa zaoberať problémom nezamestnanosti.**

Prehnané ambície vlády potvrdzuje ďalší údaj. Kým investori podporení v rokoch 2012 až 2016 investičnými stimulmi sľúbili pri veľkorysej podpore **vytvoriť necelých 11 500 pracovných miest**, v programe podpory najzaostalejších okresov ich má za oveľa menšie peniaze a v oblastiach s oveľa ťaživejšou situáciou na trhu práce **vzniknúť do roku 2020 až 17 600, teda o polovicu viac.**

8. Návrh opatrení na znižovanie nezamestnanosti

Na záver prichádzame s niekoľkým návrhmi, ktoré by na základe predchádzajúceho skúmania pomohli posunúť nezamestnanosť na úroveň najúspešnejších štátov v Európskej únii.

A. Lepšie merať a interpretovať nezamestnanosť

Základným východiskom úspechu pri akejkoľvek systematickej činnosti je poznať východiskový stav. Pri otázke nezamestnanosti nie je dostatočným ukazovateľom pravidelne vypočítavaná miera nezamestnanosti z disponibilných uchádzačov o zamestnanie. Mätúce sú spôsoby výpočtu miery nezamestnanosti, kde sa prelínajú tri rozlične počítané ukazovatele, ktoré sa od seba navzájom výrazne líšia. Tieto **ukazovatele navyše nepostihujú veľké skupiny ekonomicky neaktívneho obyvateľstva, predovšetkým rómskeho pôvodu a pracujúcich v zahraničí.** Preto sú zverejňované údaje o nezamestnanosti často zavádzajúce a ich interpretovanie účelové.

Opatrenie: Vypracovať širšiu metodiku na meranie miery nezamestnanosti zahŕňajúcu všetkých obyvateľov potenciálne schopných nastúpiť na pracovný trh a na jej základe vyhodnocovať dosiahnutý pokrok.

B. Neplytvať zdrojmi v neefektívnej podpore nezamestnaných, ale orientovať sa na účinné a udržateľné programy

Analýzy ukazujú, že **viaceré programy, ktoré využíva vláda priamo alebo nepriamo na znižovanie nezamestnanosti, sú neefektívne.** Patria sem niektoré opatrenia aktívnej politiky trhu práce, ako sú napríklad aktivačné práce. Orientovať sa treba prednostne na dlhodobo nezamestnaných, a nie na krátkodobo nezamestnaných, ako je to doteraz. Osobitnú pozornosť si zasluhujú nezamestnaní s nízkym vzdelaním. Medzi najúčinnejšie nástroje v aktívnej politike trhu práce patrí poradenstvo pri sprostredkovaní zamestnania a vzdelávacie programy prepojené na trh práce.

Ministerstvo práce už avizuje, že sa chce uberať touto cestou, a tento zámer hodnotíme pozitívne. Rovnako vítame zámer posilniť kapacity úradov práce, aby sa nezamestnaným venovali odborne a individuálne. Samozrejmou súčasťou využívania všetkých podporných programov musí byť spätné vyhodnocovanie ich účinnosti a prijímanie korekcií. Znižovať treba závislosť programov od zdrojov z Európskej únie, lebo v súčasnosti je veľmi vysoká, až 70-percentná.

Opatrenie: Vykonať audit vládnych opatrení používaných na znižovanie nezamestnanosti, do budúcna využívať najefektívnejšie opatrenia a celý proces v pravidelných intervaloch vyhodnocovať.

C. Pracovať by sa malo nie z donútenia, ale preto, že sa to oplatí

Napriek tomu, že rozdiely medzi vyplácaným dávkami pre nezamestnaných a neaktívnych občanov a príjmami najmenej zarábajúcich sa postupne zväčšujú, **v pasci neaktivity je uväznených stále mnoho ľudí.** Reštriktívne opatrenia, ako je podmienenie vyplácania dávok odpracovaním verejnoprospešných prác nevedú k zásadnej zmene postojov. Vhodnejšie sú nástroje zamerané na zatraktívnenie zárobku pri nižších mzdách. Po zdravotných odvodoch by sa napríklad mohli začať uplatňovať odpočítateľné položky aj na sociálne odvody. Na

jednej strane **by to viedlo k ochote a schopnosti zamestnávateľov vytvárať nové pracovné miesta a na druhej strane by to zamestnancom prinieslo vyšší čistý príjem**, čím by sa stali dávky v hmotnej núdzi menej atraktívne.
Ministerstvo práce počíta s príspevkami k mzde pre aktívnych uchádzačov, ktorí sa zamestnajú. Nepovažujeme to za dostatočnú alternatívu k odvodovým odpočítateľným položkám, a to hlavne preto, že obchádzajú zamestnávateľov. Prekážkou zamestnávania nových ľudí hlavne pre firmy v najmenej rozvinutých regiónoch je vysoká minimálna mzda. **Tento inštitút treba buď zrušiť, prípadne je miernejšou alternatívou odstupňovať minimálnu mzdu** podľa regiónov alebo ju uplatňovať podľa veku, napríklad až na osoby nad 30 rokov.
Opatrenie: Odbremeniť najnižšie zárobky odpočítateľnými položkami zo sociálnych odvodov, zrušiť alebo odstupňovať minimálnu mzdu podľa regiónov a veku zamestnancov.

D. Produkovať absolventov škôl úspešných na trhu práce
Osobitným problémom je, že vzdelávací systém na Slovensku neprodukuje takých absolventov, akých potrebujú zamestnávatelia. Druhým problémom je nevhodná štruktúra stredných a vysokých škôl, ktorá nereaguje na potreby trhu práce. Je zrejmé, že **vzdelávací systém nevyhnutne potrebuje hlbokú reformu**, a preto očakávame od vlády, ktorá si to uvedomuje, že sa tejto úlohy zhostí. Oceňujeme rozbiehanie systému duálneho školstva. Financovanie škôl by sa malo do budúcna viazať nie na počet žiakov a študentov, ale na dosiahnuté úspechy ich absolventov pri uplatnení sa na trhu práce.
Opatrenie: Predstaviť zásadnú vládnu reformu vzdelávacieho systému a po celospoločenskej diskusii prijať dlhodobú koncepciu záväznú pre nasledujúce vlády.

E. Nepodporovať vybrané firmy predraženými investičnými stimulmi
Štátna investičná pomoc, ktorá mala zmysel v prvých rokoch tohto storočia, sa dnes stáva nástrojom protekcionizmu v prospech vybraných firiem. Poskytovanie štátnej pomoci **nevedie k výraznejšiemu znižovaniu nezamestnanosti a vyrovnávaniu regionálnych rozdielov**. Súčasný spôsob prideľovania investičných stimulov zbytočne zaťažuje štátny rozpočet a vedie k deformovaniu hospodárskej súťaže.
Štátnu pomoc v takejto forme treba zrušiť. Rovnako by sa nemal opakovať prípad, keď vláda udelila superštátnu pomoc pre novú automobilku v Nitre. Popri udelení rekordných finančných výhod totiž účelovo narušila právny systém a postavila ostatné podnikateľské subjekty na Slovensku do nerovného postavenia k tomuto investorovi. Ak chce vláda predsa zotrvať pri používaní inštitútu investičnej pomoci, treba jasne definovať ciele, kam má smerovať, a hľadať efektívne nástroje na jej udeľovanie.
Opatrenie: Štátnu investičnú pomoc v súčasnej forme zrušiť; ak má ostať zachovaná, potom ju udeľovať súťažnou formou a s dôrazom na efektívnosť vynaložených prostriedkov.

F. Pri podpore najmenej rozvinutých okresov vnímať požiadavky zamestnávateľov

Zámer vlády riešiť problém vysokej, hlavne dlhodobej nezamestnanosti cez osobitnú podporu najmenej rozvinutých okresov je schodný. Ak sa vláda snaží odhaľovať príčiny nezamestnanosti priamo v najzaostalejších regiónoch, je **veľká pravdepodobnosť, že im porozumie lepšie ako z centrálnej úrovne**. Privítať treba všetky aktivity, ktoré vedú ku kvalitnejšej a intenzívnejšej komunikácii s uchádzačmi o zamestnanie.

Na druhej strane vláda by mala pozorne načúvať požiadavkám miestnych podnikateľov, lebo len tí sú zárukou dlhodobo udržateľného zamestnávania ľudí, ktorí sú dnes bez práce. Prioritné **orientovanie aktivít na sociálne podniky je krátkozraké**, pretože takto vytvorené pracovné miesta sú udržateľné len pri dostatočnom prísune externých verejných zdrojov. Podnikať by mali podnikatelia, a nie verejný sektor. Nevyhnutné je skvalitňovať podnikateľské prostredie v najmenej rozvinutých oblastiach.

Opatrenie: Pomoc najmenej rozvinutým okresom pretaviť do vytvárania lepších podmienok na podnikanie pre súkromné firmy.

G. Pristupovať s úctou a vážnosťou k podnikateľskému prostrediu

Podnikateľské prostredie trpí podľa prieskumov Podnikateľskej aliancie Slovenska za posledných desať rokov hlavne necitlivými zmenami v zákonoch, nevhodnou hospodárskou politikou vlád, zaznávaním princípu rovnosti pred zákonom, protekcionárskym prístupom k štátnej pomoci, zlou trhovou reguláciou, byrokraciou, prieťahmi v konaniach na úradoch, nízkou vymáhateľnosťou práva a funkčnosťou súdnictva, korupciou. Všetky tieto **nedostatky napokon vedú k obmedzovaniu ekonomickej aktivity firiem** a sú brzdou tvorby nových pracovných miest. Vláda by mala vynaložiť maximálne úsilie na to, aby sa podnikateľské prostredie skvalitňovalo a aby sa firmám uľahčovalo zamestnávanie ľudí.

Opatrenie: Prijímať také politiky, prepisy a opatrenia, ktoré všeobecne skvalitňujú podnikateľské prostredie.

H. Osobitne venovať pozornosť menším zamestnávateľom

Malé a stredné podniky zamestnávajú tri štvrtiny všetkých pracovníkov v podnikovej sfére. Hoci sú pre hospodárstvo a zamestnanosť mimoriadne dôležité, na Slovensku ich je, napríklad v porovnaní s Nemeckom, stále výrazný nedostatok. Opatrenia vlády na povzbudenie tohto segmentu by nemali byť vyslovene selektívne.

Úplne by stačilo, keby **sa vláda starala o vytváranie kvalitných podmienok na podnikanie pre všetkých.** Táto kategória by to ocenila najviac, lebo najcitlivejšie vníma nevhodné zásahy do podnikateľského prostredia. Príkladom je nepružné pracovné právo. Ak by sa Zákonník práce vrátil do stavu spred roku 2013, naviac by to ocenili práve malí zamestnávatelia. Podobné je to s byrokraciou a reguláciami uvaľovanými na firmy.

Opatrenie: Pri prijímaní vládnych opatrení venovať pozornosť malým a stredným podnikom a osobitne živnostníkom.

I. Riešiť s plnou vážnosťou rómsku otázku

Odhady o podiele Rómov v kategóriách nezamestnaných a ekonomicky neaktívnych občanov sa rôznia, ale naznačujú, že sú nadproporčné. Svedčia o tom aj vládne akčné plány na podporu najmenej rozvinutých okresov, s ktorými sa spája vysoký podiel rómskej populácie. Súčasný **štátny systém nedostatočne posudzuje príčiny rómskej nezamestnanosti a neaktivity,** hlavne uzavretých rómskych komunitách.

Ojedinelé úspechy zaznamenávame v tých obciach, kde sa problému dôsledne venujú iniciatívni komunálni politici. Preto treba privítať iniciatívu vlády povzbudiť v rámci podpory najmenej rozvinutým okresom viac miestnych predstaviteľov pracujúcich s Rómami. Aby sa však dosiahol hmatateľnejší posun, **samosprávam treba rozviazať ruky** a dať im do rúk viac kompetencií a financií na úkor centrálnej vlády.

Opatrenie: Zvážiť ďalšiu etapu komunálnej reformy, ktorá by prisúdila samosprávam viac finančne zabezpečených kompetencií, čo by mohli využiť pri práci s rómskymi komunitami.

J. Sledovať svetové trendy a prispôsobovať sa im

Podľa štúdie OECD je Slovensko najviac ohrozeným členským štátom v nastupujúcej vlne robotizácie a digitalizácie výroby, teda keď stroje a informačné technológie nahrádzajú ľudí. Dôsledky pociťuje už dnes. Napriek návratu objemu priemyselnej výroby do predkrízových objemov sa **zamestnanosť v tomto odvetví naplno neobnovila**. Podľa odhadov je **na Slovensku ohrozených takmer 11 percent súčasných pracovných miest,** pretože ich prácu nahradia stroje. Hrozí nový druh technologickej nezamestnanosti. Týka sa to hlavne zamestnancov s nízkym vzdelaním.

Pracovníci v ďalších 35 percentách pozícií sa budú musieť novému trendu s veľkou pravdepodobnosťou prispôsobiť, čo bude znamenať napríklad preškoľovanie. **Väčší dopyt bude po ľuďoch s vedomosťami a zručnosťami z viacerých odborov a so schopnosťou riešiť reálne problémy.** Toto varovanie treba brať vážne a novým trendom prispôsobiť vzdelávací systém vo všetkých ohľadoch – od škôl s učebnými osnovami až po úrady práce s preškoľovacími programami.

Opatrenie: Prijať zásadné celospoločenské rozhodnutie: na Slovensku budovať znalostnú ekonomiku.

Prílohy

Príloha 1

Analýza účinkov nástrojov aktívnej politiky trhu práce v rámci Národného projektu Centra sociálneho dialógu Slovenskej republiky z roku 2014 – spracované vyhodnotenie hlavných nástrojov aktívnej politiky trhu práce

Vzdelávanie a príprava pre trh práce je teoretická alebo praktická príprava, ktorá umožňuje získať nové odborné zručnosti a praktické skúsenosti na účel pracovného uplatnenia uchádzačov a záujemcov o zamestnanie vo vhodnom zamestnaní alebo na účel udržania zamestnanca v zamestnaní. V roku 2011 sa do vzdelávania a prípravy na trh práce zapojilo 1 379 uchádzačov o zamestnanie. Opatrenie malo výraznejšie negatívny účinok v Bratislave (šance umiestnenia sa účastníkov opatrenia na trhu práce boli v roku 2011 výrazne nižšie oproti kontrolnej skupine počas 15 mesiacov od začiatku referenčného obdobia) v porovnaní so zvyškom Slovenska. Pritom v Bratislave poskytli viac ako polovica účastí na tomto opatrení. Mimobratislavské regióny implementovali toto opatrenie rôznorodo, s prevažne negatívnymi čistými efektmi. Niektoré regióny však dosiahli pozitívne výsledky, napríklad v Banskej Bystrici poskytované vzdelávanie zvyšovalo šance na umiestnenie na trhu práce. V krajoch východného Slovenska, kde je miera dlhodobej nezamestnanosti nad slovenským priemerom, však vzdelávanie v rámci aktívnych opatrení na trhu práce v roku 2011 poskytovali minimálne. Vzhľadom na osobitosti slovenského trhu práce, ktorý je charakteristický vysokou mierou dlhodobej nezamestnanosti, ako aj na slovenské špecifikum veľmi nízkej miery zamestnanosti nízkokvalifikovaných skupín, uplatnenie opatrenia vzdelávania a prípravy pre trh práce je podľa analytikov žiaduce v masovejšom meradle, pričom by malo byť zacielené viac do mimobratislavských regiónov a na skupiny účastníkov s nižším vzdelaním kde je čistý efekt opatrenia preukázateľne vyšší.

Príspevok na podporu regionálnej a miestnej zamestnanosti sa poskytuje zamestnávateľovi, teda právnickej osobe, ktorá je obcou, samosprávnym krajom, združením obcí, združením samosprávnych krajov alebo ktorej zakladateľom alebo zriaďovateľom je obec alebo samosprávny kraj. Predmetom pridelenia príspevku je prijatie znevýhodneného uchádzača o zamestnanie do pracovného pomeru na dobu určitú. V roku 2011 sa opatrenie vzťahovalo na 6 133 ľudí. Čisté efekty opatrenia sa vyznačovali špecifikami v závislosti od rodových charakteristík účastníkov. V prípade žien bol pozitívny účinok opatrenia pozorovateľný počas celého sledovaného obdobia (pri tomto opatrení bol sledovaný interval 6 mesiacov od referenčného obdobia). U mužov malo opatrenie pozitívny účinok prvé dva mesiace, neskôr už boli pravdepodobnosti opustenia evidencie u účastníkov aj členov kontrolnej skupiny rovnaké. Čisté efekty opatrenia vykazovali citlivosť na vekovú skladbu účastníkov – od veku 40 rokov mal príspevok pozitívny účinok, pre účastníkov do 40 rokov pozorovali negatívny účinok počas celého sledovaného obdobia. Z hľadiska snahy o zlepšenie čistých efektov opatrenia analytici odporučili zapájať vo vyššej miere uchádzačov o zamestnanie starších ako 40 rokov.

Úrady práce poskytovali **príspevky na podporu zamestnanosti na realizáciu opatrení na ochranu pred povodňami a na riešenie mimoriadnej situácie** zamestnávateľom, ktorí prijali na vytvorené pracovné miesto do pracovného pomeru uchádzača o zamestnanie vedeného v evidencii uchádzačov o zamestnanie najmenej tri mesiace. Zamestnávateľom mohla byť obec alebo samosprávny kraj, právnická osoba, ktorej zakladateľom alebo zriaďovateľom

bola obec alebo samosprávny kraj, právnická osoba, ktorá bola správcom vodohospodársky významných vodných tokov alebo správcom drobných vodných tokov a jej vnútorné organizačné jednotky alebo právnická osoba, ktorá bola správcom odvodňovacích systémov. V roku 2011 tento príspevok poberalo 6 284 uchádzačov o zamestnanie. Opatrenie malo v horizonte 10 mesiacov od referenčného obdobia prevažne pozitívny efekt, ktorý sa neskôr stratil, či dokonca prešiel do negatívneho účinku. Pozorovateľné boli aj veľké rozdiely v čistej účinnosti medzi regiónmi. V regiónoch s častejšími povodňami (napríklad v Brezne, Čadci či Prievidzi) malo opatrenie výraznejší pozitívny vplyv na šance účastníkov umiestniť sa po jeho absolvovaní na trhu práce. Uvedené opatrenie sa podľa analytikov vyznačovalo veľkou variabilitou v čistých efektoch, pričom rozdiely záviseli od rodu, vekovej skupiny, stupňa najvyššieho dosiahnutého vzdelania, aj regiónu. Na základe čistých efektov ho preto odporučili najmä pre mužov, starších účastníkov, uchádzačov o zamestnanie so stredným alebo základným vzdelaním a taktiež pre vybrané regióny. Vzhľadom na túto vysokú variabilitu čistých efektov bolo opatrenie pomerne náročné z hľadiska maximalizácie jeho účinkov v celoštátnom meradle.

Od roku 2013 sa príspevky na podporu regionálnej a miestnej zamestnanosti spolu s príspevkami na podporu zamestnanosti na realizáciu opatrení na ochranu pred povodňami a na riešenie následkov mimoriadnej situácie modifikovali do nového opatrenia – **príspevku na podporu rozvoja miestnej a regionálnej zamestnanosti**.

Celkovým cieľom programu s názvom **príspevok na vykonávanie absolventskej praxe** bola podpora vstupu absolventov škôl do zamestnania, s dôrazom na získanie pracovných skúseností a odborných zručností v konkrétnom pracovnom prostredí prostredníctvom absolventskej praxe zohľadňujúcej individuálne potreby absolventov a zameranej na zvýšenie ich zamestnateľnosti. Realizovanie tohto programu malo okrem iného slúžiť aj ako prevencia voči dlhodobej nezamestnanosti mladých ľudí. V roku 2011 príspevok na absolventskú prax poberalo 16 577 uchádzačov o zamestnanie. Opatrenie vplývalo podľa analytikov na šance umiestnenia sa uchádzačov na trhu práce pozitívne, teda zvyšovalo šance umiestniť sa. Najväčší pozitívny účinok absolventskej praxe pozorovali pri uchádzačoch o zamestnanie s vysokoškolským vzdelaním.

Poskytovanie **príspevku na aktivačnú činnosť formou menších obecných služieb pre obec alebo formou menších služieb pre samosprávny** sleduje cieľ, aby sa udržiavali pracovné návyky dlhodobo nezamestnaných občanov, ktorí sú poberateľmi dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi. Menšie obecné služby pre obec organizované obcou alebo rozpočtovou organizáciou alebo príspevkovou organizáciou, ktorej zriaďovateľom je obec, je forma aktivačnej činnosti dlhodobo nezamestnaných občanov vykonávaním prác, ktoré sú určené na zlepšenie ekonomických, sociálnych a kultúrnych podmienok, na tvorbu, ochranu, udržiavanie a zlepšovanie životného prostredia obyvateľov obce, starostlivosť o ochranu a zachovanie kultúrneho dedičstva a podobne. V roku 2011 poberalo príspevok 31 497 uchádzačov o zamestnanie. Výsledky skúmania naznačili, že uvedené opatrenie v priemere znižovalo šance účastníkov umiestniť sa na trhu práce. Negatívny efekt opatrenia ustupoval pre uchádzačov o zamestnanie starších ako 50 rokov, kým pre uchádzačov v strednom veku bol účinok opatrenia negatívnejší. Opatrenie by teda bolo celkovo účinnejšie, ak by sa poskytovalo prednostne starším uchádzačom. Mladší a najmladší by mali byť cieľovou skupinou iných opatrení. Účasť na opatrení výrazne znižovala šancu na umiestnenie vysokoškolsky vzdelaných uchádzačov a menej výrazne na umiestnenie stredoškolsky

vzdelaného uchádzačov na trh práce. Preto by sa malo toto opatrenie prednostne poskytovať uchádzačom so základným vzdelaním a bez vzdelania.

Príspevok na aktivačnú činnosť formou dobrovoľníckej služby sleduje osobitné ciele. Dobrovoľnícka služba je forma aktivácie uchádzača o zamestnanie vykonávaním dobrovoľníckej činnosti, ktorej cieľom je získanie praktických skúseností pre potreby trhu práce. Počas vykonávania dobrovoľníckej činnosti uchádzač o zamestnanie poskytuje pomoc pri starostlivosti o nezamestnané osoby, občanov so zdravotným postihnutím, imigrantov, osoby po návrate z výkonu trestu odňatia slobody, drogovo a inak závislé osoby, nezaopatrené deti a ostatné osoby odkázané na starostlivosť iných osôb a podobne. Dobrovoľnícku službu vykonáva uchádzač o zamestnanie dobrovoľne v rozsahu 20 hodín týždenne nepretržite najviac počas šiestich kalendárnych mesiacov u právnickej osoby alebo fyzickej osoby, ktorá svoju činnosť nevykonáva za účelom dosiahnutia zisku. V roku 2011 dostalo príspevok na aktivačnú činnosť formou dobrovoľníckej služby spolu 4 831 osôb. Opatrenie podľa analytikov výraznejšie nemení šance umiestnenia uchádzačov o zamestnanie na trhu práce. Najvyšší pozitívny účinok malo pre uchádzačov s vysokoškolským vzdelaním. Toto opatrenie by sa preto mohlo ponúkať diferencovane poberateľom príspevku podľa na aktivačné práce, ktorí majú vyššie vzdelanie.

Príloha 2

Najvýznamnejšie investičné stimuly schválené v Slovenskej republike v rokoch 2002 až 2016 podľa objemu pomoci

	Názov príjemcu	Umiestnenie prevádzky	Kraj	Rok prijatia vládneho uznesenia	Oprávnené investičné náklady (tis. eur)	Štátna pomoc (tis. eur)	Podiel štátnej pomoci na inv. nákladoch	Plán. vytvor. pracovné miesta
1	Kia Motors Slovakia s.r.o. (2004)	Teplička nad Váhom	Žilinský	2004	925 503	179 748	19,4%	2 391
2	PCA Slovakia, s.r.o.	Trnava	Trnavský	2003	1 075 230	166 018	15,4%	3 500
3	Samsung Display Slovakia, s.r.o.	Voderady	Trnavský	2007	320 000	74 900	23,4%	1 200
4	Duslo, a.s.	Šaľa	Nitriansky	2014	310 000	58 560	18,9%	0
5	Getrag Ford Transmissions Slovakia, s.r.o.	Kechnec	Košický	2006	265 000	54 500	20,6%	787
6	Mobis Slovakia s.r.o. (2004)	Nededza	Žilinský	2004	237 757	47 297	19,9%	930
7	Foxconn Slovakia, spol. s r.o.	Nitra	Nitriansky	2006	92 112	38 800	42,1%	1 500
8	Kia Motors Slovakia s.r.o. (2007)	Teplička nad Váhom	Žilinský	2007	255 194	38 275	15,0%	663
9	AU Optronics (Slovakia) s. r. o.	Trenčín	Trenčiansky	2009	191 300	38 268	20,0%	1 300
10	Samsung Electro-nics Slovakia s.r.o. (2006)	Galanta	Trenčiansky	2006	78 475	36 397	46,4%	800

11	Universal Media Corporatium /Slovakia/ s.r.o.	Nové Mesto nad Váhom	Trenčiansky	2004	105 000	27 965	26,6%	915
12	Magneti Marelli Slovakia, s.r.o. (2012)	Kechnec	Košický	2012	60 000	27 500	45,8%	612
13	Mondi SCP, a.s.	Ružomberok	Žilinský	2012	95 000	25 375	26,7%	766*
14	ZKW Slovakia s.r.o. (2012)	Krušovce	Nitriansky	2012	50 300	20 120	40,0%	520
15	Continental Matador Rubber, s.r.o. (2013)	Púchov	Trenčiansky	2013	249 932	19 933	8,0%	595
16	Samsung Electronics Slovakia s.r.o. (2012)	Galanta	Trnavský	2012	70 000	19 800	28,3%	760*
17	Honeywell Turbo s. r. o.	Prešov-Záborské	Prešovský	2011	38 309	19 154	50,0%	446
18	Midia Agro, s. r. o.	Čab - Nitra	Nitriansky	2016	98 000	18 500	18,9%	325
19	RKN Global Europe s. r. o.	Banská Bystrica	B.Bystrický	2016	89 401	18 000	20,1%	1 238
20	Johns Manville Slovakia, a.s.	Trnava	Trnavský	2004	119 132	16 596	13,9%	225
21	Johnson Controls Lučenec, s.r.o.	Lučenec	B.Bystrický	2006	32 970	16 485	50,0%	349
22	Kia Motors Slovakia s.r.o. (2009)	Teplička nad Váhom	Žilinský	2009	110 518	15 070	13,6%	274
23	Karam Tech Europe, a.s.	Bratislava	Bratislavský	2006	50 454	14 605	28,9%	220
24	Continental Matador Rubber, s.r.o. (2011)	Púchov	Trenčiansky	2011	130 000	14 580	11,2%	324
25	Volkswagen Slovakia, a.s.	Bratislava	Bratislavský	2008	300 000	14 300	4,8%	760
26	Visteon Interiors Slovakia s.r.o.	Nitra	Nitriansky	2006	87 827	14 036	16,0%	508
27	Magneti Marelli Slovakia, s.r.o. (2007)	Kechnec	Košický	2007	29 432	13 937	47,4%	434
28	Continental Automotive Systems Slovakia s.r.o. (2007)	Zvolen	B.Bystrický	2006	75 877	13 725	18,1%	510
29	Yazaki Wiring Technologies Slovakia s.r.o.	Michalovce	Košický	2007	58 164	13 451	23,1%	531
30	Holcim (Slovensko) a. s.	Rohožník	Bratislavský	2002	66 387	12 746	19,2%	582

*iba udržané existujúce pracovné miesta

PRAMEŇ: Ministerstvo hospodárstva SR, prepočty Podnikateľská aliancia Slovenska

Príloha 3

Najvýznamnejšie stimuly schválené v Slovenskej republike v rokoch 2002 až 2016 podľa počtu plánovaných vytvorených pracovných miest

	Názov príjemcu	Umiestnenie prevádzky	Kraj	Rok prijatia vládneho uznesenia	Plánované vytvorené pracovné miesta	Štátna pomoc (tis. eur)	Štátna pomoc na jedno pracovné miesto (eur)
1	PCA Slovakia, s.r.o.	Trnava	Trnavský	2003	3 500	166 018	47 434
2	Kia Motors Slovakia s.r.o. (2004)	Teplička nad Váhom	Žilinský	2004	2 391	179 748	75 177
3	Foxconn Slovakia, spol. s r.o.	Nitra	Nitriansky	2006	1 500	38 800	25 867
4	LEONI Slovakia, spol. s r.o.	Ilava	Trenčiansky	2004	1 392	8 298	5 961
5	AU Optronics (Slovakia) s. r. o.	Trenčín	Trenčiansky	2009	1 300	38 268	29 437
6	RKN Global Europe s. r. o.	Banská Bystrica	B.Bystrický	2016	1 238	18 000	14 540
7	Samsung Display Slovakia, s.r.o.	Voderady	Trnavský	2007	1 200	74 900	62 417
8	Yura Eltec Corporation Slovakia, s.r.o.	Rimavská Sobota	B.Bystrický	2007	1 200	7 108	5 923
9	Mobis Slovakia s.r.o. (2004)	Nededza	Žilinský	2004	930	47 297	50 857
10	Universal Media Corporatium /Slovakia/ s.r.o.	Nové Mesto nad Váhom	Trenčiansky	2004	915	27 965	30 563
11	T-Systems Slovakia s.r.o. (2008)	Košice	Košický	2008	900	11 976	13 307
12	Dell s.r.o. (2006)	Bratislava	Bratislavský	2006	851	6 546	7 692
13	ZF Levice, s.r.o.	Levice	Nitriansky	2007	818	7 289	8 911
14	Samsung Electronics Slovakia s.r.o. (2006)	Galanta	Trnavský	2006	800	36 397	45 496
15	Delta Electronics (Slovakia), s.r.o. (2006)	Nová Dubnica	Trenčiansky	2006	800	6 284	7 855
16	Getrag Ford Transmissions Slovakia, s.r.o.	Kechnec	Košický	2006	787	54 500	69 250
17	Volkswagen Slovakia, a.s.	Bratislava	Bratislavský	2008	760	14 300	18 816
18	Gabor spol. s r.o	Bánovce nad Bebravou	Trenčiansky	2004	702	1 991	2 836
19	ICU Medical Slovakia s.r.o.	Horný Ohaj a Vráble	Nitriansky	2009	700	5 580	7 971
20	Kia Motors Slovakia s.r.o. (2007)	Teplička nad Váhom	Žilinský	2007	663	38 275	57 730
21	Magneti Marelli Slovakia, s.r.o. (2012)	Kechnec	Košický	2012	612	27 500	44 935
22	Brose Prievidza, spol. s r.o.	Prievidza	Trenčiansky	2015	600	12 500	20 833
23	Continental Matador Rubber, s.r.o. (2013)	Púchov	Trenčiansky	2013	595	19 933	33 501
24	YURA Corporation Slovakia, s. r. o.	Lednické Rovne	Trenčiansky	2006	591	2 093	3 541
25	Holcim (Slovensko) a. s.	Rohožník	Bratislavský	2002	582	12 746	21 900

26	U-Shin Slovakia s. r. o.	Košice	Košický	2006	580	6 368	10 979
27	Unomedical s.r.o. (2006)	Michalovce	Košický	2006	550	4 514	8 207
28	Yazaki Wiring Technologies Slovakia s.r.o.	Michalovce	Košický	2007	531	13 451	25 331
29	Johnson Controls International, s.r.o.	Trenčín	Trenčiansky	2006	520	7 700	14 808
30	ZKW Slovakia s.r.o. (2012)	Krušovce	Nitriansky	2012	520	20 120	38 692

PRAMEŇ: Ministerstvo hospodárstva SR, prepočty Podnikateľská aliancia Slovenska

Príloha 4

Návrhy podnikateľov a vládne opatrenia prijaté na rozvoj najmenej vyspelých okresov Slovenskej republiky

Okres	Hlavné zistenia/odporúčania Podnikateľskej aliancie Slovenska z roku 2011 v projekte Konkurencieschopné regióny 21	Tri hlavné opatrenia prijaté vládou SR v roku 2016 s priamou podporou zo schváleného vládneho regionálneho príspevku (zoradené podľa výšky príspevku)	Tri hlavné zamýšľané opatrenia prijaté vládou SR v roku 2016 s podporou z iných verejných a súkromných zdrojov (zoradené podľa predpokladaných nákladov)
Kežmarok	Okres nemá podľa respondentov prieskumu dobrú polohu na podnikanie, pričom hapruje hlavne cestná sieť. Kvalita cestnej infraštruktúry je jedna z najslabších na Slovensku. Druhou požiadavkou je skvalitnenie ciest prvej triedy spadajúcich do desiatky najhorších na Slovensku. To by malo priaznivý dopad aj na rozvoj cestovného ruchu v oblasti Pienin, Vysokých Tatier a Belianskych Tatier.	Rozšírenie kapacít základných škôl v 4 obciach s cieľom odstrániť dvojzmenné vyučovanie (Veľká Lomnica, Rakúsy, Huncovce a Jurské) Vytvorenie mestských podnikov zabezpečujúcich verejnoprospešné činnosti v Kežmarku, Spišskej Belej a iná podpora komunálneho podnikania Výstavba stredoškolského areálu v Kežmarku.	Podpora miestnych akčných skupín (partnerstvá medzi verejným, súkromným a občianskym sektorom) na zvyšovanie zamestnanosti a rozvoj vidieckych podnikov Realizácia národného projektu Cesta na trh práce na zlepšenie postavenia uchádzačov o zamestnanie na trhu práce a zvýšenie zamestnateľnosti uchádzačov Podpora nových fariem pre chov nosníc, výstavba nových hál a modernizácia zastaraných technológií na chov nosníc.
Lučenec	Viacerí účastníci prieskumu volajú po vybudovaní rýchlostnej cesty zo Zvolena do Košíc, ktorá by okres priblížila k centrám rozvoja. Vnútornú kvalitu cestnej infraštruktúry hodnotia ako jednu z najhorších v krajine, pričom je nielen nedostatočná, ale až nebezpečná. Volajú tiež po lepšej infraštruktúre v oblasti informačných technológií.	Podpora subjektov sociálnej ekonomiky (subjekty zamerané na verejnoprospešné práce, tréningové centrá) Podpora aktivít v oblasti životného prostredia (spracovanie odpadov, skvalitňovanie verejných služieb) Vybudovanie a dobudúvanie centier vzdelávania s orientáciou na stredné odborné školstvo.	Komplexné dobudovanie rekreačného strediska Divín pri vodnej nádrži Ružiná Rozšírenie výrobných kapacít existujúcich podnikateľských subjektov v priemysle, službách a cestovnom ruchu Výstavba a prevádzka zariadenia na úpravu a zhodnotenie odpadov v Lučenci v katastrálnom území Opatová.

Poltár	V rebríčkoch 106 indikátorov skončil Poltár v 16 na jednom z troch posledných miest. Dominujúcou bariérou rozvoja ekonomickej aktivity je jeho nevhodná poloha na podnikanie. Okres zaostáva v úrovni technológií, pestrosti služieb, kvalite cestnej infraštruktúry, úrovni vzdelania.	Vytvorenie a podpora fungovania minimálne 10 sociálnych podnikov v obciach so zameraním na stavebnú činnosť, poľnohospodárstvo a služby Zriadenie a prevádzka Centra projektovej prípravy a koordinácie na riadenie projektov a poradenstvo Podpora vzniku minimálne 6 nových podnikateľských subjektov v stavebníctve, sklárstve a poľnohospodárstve.	Podpora vzniku minimálne 6 nových podnikateľských subjektov v stavebníctve, sklárstve a poľnohospodárstve Vytvorenie podmienok pre možnosť podpory environmentálnej infraštruktúry a zhodnocovania odpadov Podpora minimálne 10 projektov zameraných na cestovný ruch a služby.
Revúca	Respondenti upozorňujú na nízku kvalitu dopravnej infraštruktúry. Chýba najmä plánovaná rýchlostná cesta medzi Zvolenom a Košicami. V okrese sú vnímané technológie ako tretie najhoršie na Slovensku, vo využívaní internetových služieb podnikmi je dokonca najslabší na Slovensku. Úroveň vzdelania je v rebríčku tretia od konca, znalosť cudzích jazykov opäť jedna z najslabších na Slovensku. Pre tento okres, rovnako ako pre ďalšie podobne zasiahnuté oblasti, by mala mať vláda prichystané stratégie alternatívneho rozvoja, ako to bolo trebárs v nemeckom Porýní po úpadku ťažkého priemyslu.	Podpora založenia minimálne 6 subjektov sociálnej ekonomiky v stavebníctve, poľnohospodárstve a službách s cieľom vytvorenia medzitrhu práce špecificky pre príslušníkov marginalizované rómske komunity Vytvorenie podmienok na možnosť podpory minimálne 10 projektov rozvoja infraštruktúry cestovného ruchu Zriadenie a prevádzka Centra poradenstva a podpory podnikania pre existujúcich a začínajúcich podnikateľov, subjekty sociálnej ekonomiky a miestnu samosprávu.	Podpora projektov z oblasti spracovania dreva a výrobkov z dreva a korku Podpora projektov priemyselnej a remeselnej výroby so zameraním na využívanie domácej surovinovej základne (vytvorenie technologického centra pre spracovanie surovín – výskumno-vývojového technologického centra pre overovanie výskumno-vývojových technológií spracovania surovín v regióne Jelšava) Podpora 7 projektov z oblasti poľnohospodárstva, lesníctva a rybolovu.
Rimavská Sobota	Tí, čo sú zamestnaní, sú podľa manažérov disciplinovaní a pracovití. Manažéri dokážu zamestnancov motivovať k produktívnejšej práci – tu sa okres stal dokonca najlepším v krajine. Železničné a cestné dopravné spojenie s vyspelým západným Slovenskom i oblasťou Košíc síce existuje, ale miestni podnikatelia ho považujú za nedostatočné. Niektorí respondenti navrhujú, aby sa na stabilizovanie pracovnej sily využívali nástroje, ktoré usadeným kvalifikovaným pracovníkom ponúknu určité výhody, napríklad pridelenie pozemkov na výstavbu rodinných domov zdarma.	Podpora vybudovania infraštruktúry pre prilákanie investorov do oblasti priemyselnej výroby v lokalitách s tradíciou priemyselnej výroby (Hnúšťa, Tisovec, Rimavská Sobota) Podpora subjektov sociálnej ekonomiky zameraných na verejno-prospešné práce a služby na zmiernenie chudoby marginalizovaných skupín (Tisovec, Hnúšťa, Rimavská Sobota, Veľký Blh, Rimavská Seč, Jesenské, Radnovce, Rakytník a Hostice) Rekonštrukcia cesty I. triedy Kráľ-Bánréve a hraničného priechodu na multifunkčný účel.	Chemické spracovanie druhotnej serpentinitovej nerastnej suroviny (získavanie veľmi čistého prášku SiO2 z druhotnej serpentinitovej nerastnej suroviny v Dobšinej) Vybudovanie komplexných zdravotných a sociálnych služieb (zariadenie pre seniorov, hospic, rehabilitácia, opatrovateľstvo) pre seniorov pre potreby okresu v Hnúšti a v Jesenskom Využitie existujúceho potenciálu bioplynovej stanice OŽĎANY I. a II. realizáciou investície do strediska špeciálnej rastlinnej výroby pre drobné ovocie v Ožďanoch.

Rožňava	Podiel dlhodobo nezamestnaných a čerpanie sociálnych dávok prepočítané na obyvateľa je tu tretie najvyššie na Slovensku, čo naznačuje, že mnohí nezamestnaní neprejavujú veľký záujem nájsť si prácu. Od centrálnej vlády sa očakáva, aby dôsledne vyhodnocovala, či sa poberanie sociálnych dávok nezneužíva. Riešením by mohlo byť zvýšenie rozdielu medzi vyplácanými sociálnymi dávkami a najnižšími čistými mzdami, napríklad na úkor zredukovania povinných odvodov. Druhou povinnosťou vlády a príslušnej samosprávy je všeobecne zvýšiť úroveň vzdelania a zmeniť výučbu na školách tak, aby ponúkali trhu práce absolventov, po ktorých je reálny dopyt.	Podpora vzniku minimálne 8 subjektov sociálnej ekonomiky v stavebníctve, poľnohospodárstve, službách, kultúre Podpora doplnkových služieb na zatraktívnenie regiónu a zvýšenie zamestnanosti (vytvorenie zmysluplného, aktívneho ako aj zážitkového pobytu v okrese, posilňovanie regionálnej identity) Vybudovanie prepojovacej komunikácie medzi priemyselným parkom Rožňava a cestou I. triedy I/67.	Podpora minimálne 4 existujúcich podnikateľských subjektov v oblasti rozvoja produkcie a zvýšenia konkurencieschopnosti a inovácií za predpokladu vytvorenia nových pracovných miest Podpora minimálne 2 podnikateľských subjektov pri zavádzaní nových technológií vo výrobnom procese Podpora doplnkových služieb na zatraktívnenie regiónu a zvýšenie zamestnanosti (vytvorenie zmysluplného, aktívneho ako aj zážitkového pobytu v okrese, posilňovanie regionálnej identity).
Sabinov	Kvalitní pracovníci odchádzajú za lepšou prácou do iných lokalít a medzi menej kvalitnými, čo ostávajú, prevládajú dlhodobo nezamestnaní. V tomto ukazovateli patrí okres medzi desiatku najhorších na Slovensku. Okresu by určite pomohlo zvýšenie vzdelanostnej úrovne obyvateľov. Skvalitnenie výučby je nevyhnutné, lebo okres nezvláda prechod žiakov zo základných škôl na stredné a potom ďalej na vysoké. Zamestnávatelia ťažko hľadajú medzi nepočetnými absolventmi vhodných uchádzačov o zamestnanie.	Podpora subjektov sociálnej ekonomiky zameraných na verejno-prospešné práce a služby vo vybratých mestách a obciach na zmiernenie chudoby marginalizovaných skupín Vybudovanie integrovaného dopravného systému (prepojenie medzi všetkými regionálnymi a národnými dopravcami v okrese s dôrazom na zabezpečenie mobility pracovnej sily k novovytvoreným a existujúcim pracovným miestam) Vytvorenie centra manažmentu regionálneho rozvoja), projektovej podpory a prípravy projektov.	Výstavba aquaparku v Lipanoch Výstavba 10 sociálnych nájomných domov v počte 160 bytových jednotiek; pri realizácii budú využité služby Obecného podniku, resp. ostatných obecných podnikov v okrese a ich produkty a služby Projekty integrovanej ochrany pred povodňami v povodí rieky Torysy a jej prítokov, protipovodňové opatrenia v prírode (so zameraním sa na prírode blízke opatrenia a obnovu mokradí).
Sobrance	V okrese boli vysoko hodnotené úrady, ktoré si plnia úlohy, komunikujú s klientmi a poskytujú informácie, nepodliehajú korupcii. Viaceré konštatovania respondentov sú trpké, cítiť v nich beznádej, rozvojový potenciál okresu je podľa nich mizivý. Ak okres nemá ostať naďalej poľnohospodársky, kompetentní musia po dôkladnom zmapovaní jeho výhod a nevýhod navrhnúť scenáre rozvoja. To sa očakáva od	Podpora minimálne 7 pilotných projektov subjektov sociálnej ekonomiky zameraných na verejno-prospešné práce Podpora minimálne 6 podnikateľských projektov v pôdohospodárstve a potravinárskom priemysle s využitím inovácií procesu, produktov, a/alebo organizačnej inovácie Vybudovanie Liečebného, relaxačného a rekreačného centra	Vybudovanie Liečebného, relaxačného a rekreačného centra v meste Sobrance s využitím tradície kúpeľníctva s cieľom vytvorenia liečebného pavilónu pre 140 kúpeľných hostí v prvej fáze a v druhej fáze navýšenie o ďalších 62 kúpeľných hostí Podpora minimálne 6 podnikateľských projektov v pôdohospodárstve a potravinárskom priemysle s

	miestnej a krajskej samosprávy. Na základe konkrétnych návrhov by potom mala centrálna vláda rozhodnúť o forme pomoci pre tento zaostalý región.	v meste Sobrance s využitím tradície kúpeľníctva s cieľom vytvorenia liečebného pavilónu pre 140 kúpeľných hostí v prvej fáze a v druhej fáze navýšenie o ďalších 62 kúpeľných hostí.	využitím inovácií procesu, produktov, a/alebo organizačnej inovácie Zlepšenie občianskej vybavenosti okresu Sobrance ako predpokladu zlepšenia kvality života s dôrazom na zatraktívnenie pre mladých.
Svidník	Firmy majú problém získať kvalifikovaných a jazykovo zdatných pracovníkov. Podniky by privítali podporu štátu v rekvalifikačných kurzoch. Respondenti prieskumu si ťažkajú na prebujnenú administratívu a rodinkárstvo vo verejných inštitúciách. Pravdepodobne ide o dôsledok zbytočného drobenia tohto riedko obývaného územia, keď v dvoch okresných mestách vzdialených od seba 13 kilometrov vznikli paralelné štruktúry štátnych úradov.	Podpora minimálne 4 podnikateľských projektov v priemysle a službách, vrátane inovácie a zavádzanie nových produktov a technológií, výskumu a vývoja a podpora ich vstupu na nové trhy Zabezpečenie vhodných pozemkov a infraštruktúry pre investorov, zvlášť pre rozvoj malého a stredného podnikania v okrese Realizácia minimálne 6 pilotných projektov zameraných na vznik subjektov sociálnej ekonomiky ako medzitrhu práce s dôrazom na ekonomickú udržateľnosť, zvlášť v mestách a v obciach s vysokou mierou nezamestnanosti s prioritou ich zamerania na verejno-prospešné práce.	Podpora minimálne 4 podnikateľských projektov v priemysle a službách, vrátane inovácie a zavádzanie nových produktov a technológií, výskumu a vývoja a podpora ich vstupu na nové trhy Vytvorenie podmienok na podporu environmentálnej infraštruktúry, zhodnocovania odpadov a verejných služieb Podpora aktivít v cestovnom ruchu (podpore konkrétnych projektov v cestovnom bude predchádzať vypracovanie stratégie rozvoja cestovného ruchu v okrese najmä s ohľadom na využitie kultúrneho potenciálu okresu Svidník).
Trebišov	Respondenti upozorňujú na zneužívanie sociálneho systému, ktorý je podľa nich zbytočne štedrý a využívajú ho aj ľudia, ktorí by si dokázali pomôcť sami. To je výzva pre centrálnu vládu, aby v regiónoch s vysokou nezamestnanosťou neriešila problémy len plošným lievaním zdrojov do sociálnych dávok, ale sa k nim postavila systémovo, aby rozhýbala trh práce. Malo by to zároveň dopad na zlepšenie všeobecne upadajúcej morálky v spoločnosti, na čo upozorňujú podnikatelia nielen v trebišovskom okrese. Na úrovni samosprávnych a štátnych orgánov treba používať také metódy, ktoré budú korupciu znižovať.	Realizácia minimálne 6 pilotných projektov zameraných na vznik subjektov sociálnej ekonomiky ako medzitrhu práce s dôrazom na ekonomickú udržateľnosť, zvlášť v obciach s vysokou mierou nezamestnanosti. Vytvorenie zásobníka projektov slúžiacich na zvýšenie kvality života obyvateľov okresu, na udržanie mladej a vysoko kvalifikovanej pracovnej sily, s pozitívnym vplyvom na rozvoj cestovného ruchu a na regionálne produkty. Podpora minimálne 10 podnikateľských projektov v pôdohospodárstve zameraných na produkciu a spracovanie v živočíšnej a rastlinnej výrobe, ako aj na podporu poľnohospodárskeho klastra.	Podpora minimálne 10 podnikateľských projektov v pôdohospodárstve zameraných na produkciu a spracovanie v živočíšnej a rastlinnej výrobe, ako aj na podporu poľnohospodárskeho klastra. Podpora minimálne 10 podnikateľských subjektov v priemysle a službách, vrátane inovácie a zavádzania nových produktov a technológií, výskumu a vývoja a podpora ich vstupu na nové trhy, vývoj nových obchodných modelov. Podpora minimálne 5 subjektov pôsobiacich v oblasti cestovného ruchu a podpora aktivít sieťovania a podpora propagácie cestovného ruchu.

Veľký Krtíš	V schopnosti úradov komunikovať s klientmi a odolávať nástrahám korupcie sa okres umiestnil medzi desiatkou najlepších na Slovensku. V okrese si veľa sľubujú od rýchlostnej cesty, ktorá má spojiť cez južné okresy Bratislavu s Lučencom. Pre slovenskú vládu sa môže ako alternatíva ponúknuť podpora väčšej spolupráce s maďarským pohraničím, hlavne s blízkymi Balážskymi Ďarmotami a trochu vzdialenejšou Budapešťou. Volajú po nej aj niektorí podnikatelia, ktorí vidia perspektívu aj v cesty zo Zvolena na hranicu a potom do Budapešti.	Realizácia minimálne 6 pilotných projektov zameraných na vznik subjektov sociálnej ekonomiky ako medzitrhu práce s dôrazom na ekonomickú udržateľnosť, s prioritou zamerania na verejno-prospešné práce. Podpora udržateľného cestovného ruchu (zosieťovanie možností cestovného ruchu v regionálnom a cezhraničnom meradle, rozvoj diverzifikácie poľnohospodárskych subjektov smerom k cestovnému ruchu, obnova významných pamiatok). Budovanie občianskej a environmentálnej infraštruktúry, podpora voľnočasových, kultúrnych, športových a spoločenských aktivít.	Podpora minimálne 6 podnikateľských projektov v priemysle, službách, kreatívnom priemysle, stavebníctve a odpadovom hospodárstve vrátane inovácie a zavádzania nových produktov a technológií, výskumu a vývoja a podpora ich vstupu na nové trhy, vývoj nových obchodných modelov. Podpora minimálne 3 subjektov v spracovaní poľnohospodárskych produktov. Podpora minimálne 4 podnikateľských subjektov vo vinohradníctve a vinárstve.
Vranov nad Topľou	Keďže okres je v susedstve najrozvinutejších oblastí s centrami v Prešove a Košiciach, samospráva by mala s nimi spolupracovať a vyvinúť väčšiu snahu na pritiahnutie investícií do tohto neďalekého hornozemplínskeho okresu. Vranovčania by nemali čakať automatickú spásu od bratislavskej vlády, podnety musia vyjsť od vlastných ľudí. Štát by okrem podpory dobrých nápadov mohol pomôcť tým, že by do regiónu smeroval viac eurofondov a metodicky sa pričinil o celoplošné skvalitnenie vzdelávania, vrátane lepšej výučby cudzích jazykov.	Založenie subjektov sociálnej ekonomiky ako medzitrhu práce s dôrazom na ekonomickú udržateľnosť, zvlášť v obciach s vysokou mierou nezamestnanosti s prioritou ich zamerania na verejno-prospešné práce. Vybudovanie podnikateľského inkubátora zameraného na podporu malých a stredných podnikateľov, spracovanie analýzy hnedých a zelených plôch a vyhľadávanie potenciálnych investorov. Založenie odbytového združenia v meste Vranov nad Topľou.	Podpora nových a existujúcich podnikateľských subjektov v priemysle a službách; podpora minimálne 7 podnikateľských subjektov. Podpora mobility práce - budovanie účelových cyklotrás (cyklotrasa Ondava vytvorí dôležitú tepnu nemotorovej dopravy v okrese Vranov nad Topľou, prepojí viaceré regióny prešovského kraja. Pilotný regionálny projekt zamestnanosti na podporu rozvoja regionálnej alebo miestnej zamestnanosti ako aktívne opatrenie na trhu práce.

PRAMEŇ: Podnikateľská aliancia Slovenska, Úrad vlády SR, spracované

Podnikateľská aliancia Slovenska
Bajkalská 25, 82718 Bratislava 212
tel. 02/ 5823 3481, fax 02/ 5823 3487, mobil 0905-821525
e-mail: pas@alianciaPAS.sk, http://www.alianciaPAS.sk

Príloha 5

Príčiny vysokej nezamestnanosti v 12 najmenej rozvinutých okresoch Slovenska podľa vládnych akčných plánov

Okres	Príčiny
Kežmarok	- nezamestnaní sú prevažne nízko kvalifikovanou pracovnou silou dlhodobo bez zamestnania, školstvo nedostatočne reaguje na miestne potreby trhu práce, - podľa kvalifikovaného odhadu Úradu práce sociálnych vecí a rodiny Kežmarok v spolupráci s mestami a obcami, zhruba polovicu nezamestnaných a vyše tri štvrtiny dlhodobo nezamestnaných tvoria Rómovia, vrátane komunít s viacgeneračnou chudobou, - vysoký nárast počtu obyvateľov v kombinácii s chudobou a dlhodobou nezamestnanosťou predstavuje vysoký tlak na rozvoj infraštruktúry, zvlášť bývania, - vysoká miera osobnej zadlženosti vedie nezamestnaných k uplatneniu sa v šedej ekonomike namiesto uplatnenia sa na formálnom trhu práce, prejavuje sa tak aj nedostatočné potieranie nelegálnej práce, - nedostatočne sa využíva potenciál sociálnej ekonomiky, medzi trhu práce a verejné obstarávanie ako nástroj podpory lokálnej ekonomiky.
Lučenec	- uchádzači o zamestnanie sú prevažne s nedostatočnou alebo nízkou kvalifikáciou, dlhodobo bez zamestnania, - školstvo nedostatočne reaguje na miestne potreby trhu práce, čo sťažuje prechod absolventov na trh práce a uchádzačom o zamestnanie neumožňuje profesijnú mobilitu, - podľa kvalifikovaného odhadu ÚPSVR zhruba polovicu nezamestnaných a vyše tri štvrtiny dlhodobo nezamestnaných tvoria príslušníci marginalizovaných rómskych komunít, ktorí sú okrem iného ohrození viacgeneračnou chudobou, - vysoká miera osobnej zadlženosti vedie nezamestnaných k preferencii neformálnej práce, namiesto uplatnenia sa na formálnom trhu práce; nevyužíva sa potenciál sociálnej ekonomiky, medzitrhu práce a sociálne zodpovedné verejné obstarávanie ako nástroj podpory lokálnej ekonomiky, - neexistuje efektívny systém komunikácie miestnych aktérov podporujúcich rast zamestnanosti a zamestnateľnosti na území okresu.
Poltár	- nízka kvalifikácia, prípadne nedostatočnou vzdelanostnou úrovňou uchádzačov o zamestnanie , - zánik dominujúcich odvetví priemyslu a nedostatočný počtet zamestnávateľov zamestnávajúcich kvalifikovanú a vysokokvalifikovanú pracovnú silu, - veľký podiel príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít na celkovom počte uchádzačov o zamestnanie , - strata pracovných návykov, predovšetkým u dlhodobo nezamestnaných, - nízky počet disponibilných pracovných miest a ich malou tvorbou.
Revúca	- uchádzači o zamestnanie sú prevažne s nedostatočnou alebo nízkou kvalifikáciou, dlhodobo bez zamestnania, - nevyužíva sa potenciál sociálnej ekonomiky, medzitrhu práce a sociálne zodpovedné verejné obstarávanie ako nástroj podpory lokálnej ekonomiky, - školstvo nedostatočne reaguje na miestne potreby trhu práce, čo sťažuje prechod absolventov na trh práce, - vysoká miera osobnej zadlženosti vedie nezamestnaných k preferencii neformálnej práce, namiesto uplatnenia sa na formálnom trhu práce, - neexistuje efektívny systém komunikácie miestnych aktérov podporujúcich rast zamestnanosti a zamestnateľnosti na území okresu. -

Rimavská Sobota	- nezamestnaní sú prevažne nízko kvalifikovanou pracovnou silou dlhodobo bez zamestnania, pričom významnú časť dlhodobo nezamestnaných tvoria členovia marginalizovaných rómskych komunít, vrátane komunít s viacgeneračnou chudobou, - vysoký nárast počtu obyvateľov v kombinácii s chudobou a dlhodobou nezamestnanosťou predstavuje vysoký tlak na rozvoj infraštruktúry, zvlášť bývania, - školstvo nedostatočne reaguje na miestne potreby trhu práce, - vysoká miera osobnej zadlženosti vedie nezamestnaných k uplatňovaniu sa v šedej ekonomike namiesto uplatnenia sa na formálnom trhu práce, - nedostatočne sa využíva potenciál sociálnej ekonomiky, medzitrhu práce a sociálny aspekt pri verejnom obstarávaní ako nástroj podpory lokálnej ekonomiky, ako aj potenciál cielených opatrení na dlhodobo nezamestnaných, - rozvoj okresu nie je možný bez zapojenia vysoko kvalifikovaných a mladých ľudí, preto je nevyhnutné zvyšovať nielen vytváranie, ale aj kvalitatívne zlepšovanie trhu práce v okrese.
Rožňava	Príčiny vysokej miery evidovanej nezamestnanosti treba hľadať v nevyváženom hospodárskom rozvoji, v nedostatku kapitálových zdrojov, nevyhovujúcej demografickej štruktúre, nízkej kvalifikačnej úrovni obyvateľstva a odchode kvalifikovanej pracovnej sily z okresu.
Sabinov	- uchádzači o zamestnanie s nedostatočnou alebo nízkou kvalifikáciou, dlhodobo bez práce, - školstvo nedostatočne reaguje na miestne potreby trhu práce, a to z dôvodu, že nie sú definované požiadavky zamestnávateľov, samotné školy majú vysokú ponuku odborov, - vysoká miera osobnej zadlženosti vedie nezamestnaných k preferencii neformálnej práce, namiesto uplatnenia sa na formálnom trhu práce; nevyužíva sa potenciál sociálnej ekonomiky, medzitrhu práce a sociálne zodpovedné verejné obstarávanie ako nástroj podpory lokálnej ekonomiky, - neexistuje efektívny systém komunikácie miestnych aktérov podporujúcich rast zamestnanosti a zamestnateľnosti na území okresu.
Sobrance	Okres Sobrance dlhodobo eviduje vysokú mieru nezamestnanosti, ktorej príčinu treba hľadať v nevyváženom hospodárskom rozvoji, v zániku vedúcich subjektov regionálnej ekonomiky v procese privatizácie, reštrukturalizácie ekonomiky a nedostatku kapitálových zdrojov.
Svidník	- stredné školstvo nedostatočne reaguje na miestne potreby trhu práce, čo sťažuje prechod absolventov na trh práce a uchádzačom o prácu neumožňuje profesijnú mobilitu, preto narastá počet nezamestnaných, - vysoký podiel príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít a ich zhoršená možnosť uplatnenia na trhu práce, - nedostatočná komunikácia medzi miestnymi aktérmi, ktorý by podporoval rast zamestnanosti a zamestnateľnosti na území okresu, - vzhľadom na alternatívny príjem zo šedej, resp. čiernej ekonomiky chýba motivácia prijať miesto na formálnom trhu práce, - odchod obyvateľov okresu po dosiahnutí stredoškolského, resp. vysokoškolského vzdelania do iných regiónov, resp. mimo územia Slovenskej republiky.
Trebišov	Dlhodobo vysoká nezamestnanosť v okrese Trebišov je spôsobená synergiou objektívnych faktorov, ako sú periférna geografická poloha, historický vývoj ekonomiky okresu a subjektívnych faktorov, ako sú dopady geopolitickej situácie, ekonomickej volatility ako aj hospodárskej politiky a sociálnej politiky, či inštitucionálnych nastavení. Napriek rozvinutej technickej infraštruktúre územia, ako kontaktného prihraničného okresu, táto nie je v dôsledku problémov vo východnej Európe využitá v prospech ekonomického rastu. Rovnako dobre vybudovaná štruktúra priemyslu nadväzujúca na poľnohospodársku prvovýrobu využívajúcu potenciál územia je prakticky v celom rozsahu decimovaná a nevyužívaná. Za odchodom mladej pracovnej sily z okresu a vysokou nezamestnanosťou je tiež miestna ekonomika nedostatočne zhodnocujúca miestne zdroje a nedostatočne vybavená štruktúra vzdelávacích inštitúcií pre stredné i celoživotné vzdelávanie.

Veľký Krtíš	Vysoká nezamestnanosť v okrese Veľký Krtíš pretrváva dlhšie obdobie a je spôsobená špecifickými faktormi a dopadmi hospodárskej a sociálnej politiky, inštitucionálnych nastavení a vývoja na globálnych a lokálnych trhoch. Aj v čase najvyššieho ekonomického rastu SR bola miera nezamestnanosti v okrese Veľký Krtíš stále nad úrovňou 17 %.
Vranov nad Topľou	- vysoký podiel dlhodobo nezamestnaných s nedostatočnou resp. s nízkou kvalifikáciou, v mnohých prípadoch bez ukončeného základného vzdelania, - nereflektovanie miestneho školstva na potreby trhu práce, čo sťažuje prechod absolventov na trh práce a uchádzačom o prácu neumožňuje profesijnú mobilitu, - vysoký podiel nezamestnaných z marginalizovaných rómskych komunít, ktorí tvoria podľa kvalifikovaného odhadu Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny zhruba polovicu nezamestnaných a vyše tri štvrtiny dlhodobo nezamestnaných, tieto osoby sú okrem iného ohrozené aj viacgeneračnou chudobou, - vysoká miera osobnej zadlženosti, ktorá vedie nezamestnaných k preferencii neformálnej práce, namiesto uplatnenia sa na formálnom trhu práce; nevyužíva sa potenciál sociálnej ekonomiky, medzitrhu práce a sociálne zodpovedné verejné obstarávanie ako nástroj podpory lokálnej ekonomiky, - neexistencia efektívneho systému komunikácie miestnych aktérov podporujúcich rast zamestnanosti a zamestnateľnosti na území okresu.

PRAMEŇ: Úrad vlády SR, spracované

Podnikateľská aliancia Slovenska
Bajkalská 25, 82718 Bratislava 212
tel. 02/ 5823 3481, fax 02/ 5823 3487, mobil 0905-821525
e-mail: pas@alianciaPAS.sk, http://www.alianciaPAS.sk

Nová krv pre slovenskú ekonomiku

Časť II. Ako zamestnať nezamestna(teľ)ných?

Autor: Jozef Hajko, 29. marec 2017

Projekt pripravila:

v spolupráci s

Analýza patrí medzi výstupy projektu Nová krv pre slovenskú ekonomiku, na ktorom PAS spolupracuje s inštitútom INEKO.

Partneri projektu:

Trnavská automobilka PSA Groupe Slovakia zakončila rok 2016, jubilejný 10. rok od spustenia výroby vozidiel v Trnave s novým rekordom 315 050 vyrobených vozidiel.
Aktuálne vytvára viac ako 4 000 pracovných miest. Vrátane dodávateľov generuje automobilka okolo 10 000 pracovných miest.
Celková investícia koncernu na Slovensku už presiahla miliardu eur. V Trnave aktuálne vyrába Peugeot 208 a Citroën C3 Picasso. Od polovice roka 2016 sa spustila výroba úplne nového modelu Citroën C3, ktorá si vyžiadala investíciu 80 miliónov eur.